

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ALİ MƏHKƏMƏSİNİN BÜLLETENİ

2019
№ 4

Baş redaktor:
R.Y.Rzayev

Baş redaktorun
müavini:
Ş.Y.Yusifov

Redaksiya heyəti:
H.A.Mirzəyev
Z.M.Quliyev
X.S.Məmmədov
V.Ə.İbayev
H.Q.Nəsimov
Ə.A.Kərimov

Məsul katib:
A.M.Məmmədli

Redaksiyanın ünvanı:

Az 1025, Bakı şəhəri,
Xətai rayonu,
Yusif Səfərov küç.26
1193-cü məhəllə
Tel: 493-18-37
Faks: 493-18-37

www.supremecourt.gov.az

MÜNDƏRİCAT

Ulu Öndərin xatirəsi Ali Məhkəmədə yad edilmişdir.....	2
Ali Məhkəmənin Plenumu.....	3
Sərəncamlar.....	4

MÜLKİ VƏ İNZİBATI-İQTİSADI İŞLƏR ÜZRƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİNDƏN

Uşağın himayəyə verilməsi məsələsi həll edilərkən təkçə valideynin psixi durumu deyil, həmçinin valideynin uşağa münasibəti, qayğısı, uşağın valideynə bağlılığı və maddi tələbatının təmin edilə bilməsi, təlim-tərbiyəsi, şəxsiyyət kimi formalaşması, valideynlərin şəxsi keyfiyyətləri və uşağın inkişaf etməsi üçün zəruri şərait yaratmaq iqtidarında olmaları da ətraflı araşdırılmalıdır.....	8
İddiadan imtina edilməsi başqa şəxsin hüquq və qanuni mənafeyini pozmadıqda məhkəmə tərəfindən qəbul edilir.....	13
İcraatında olan işlər üzrə məhkəmə insan hüquq və azadlıqlarının həyata keçirilməsi ilə bağlı qanunların şərh edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinə müraciət edə bilər.....	15
Məhkəmə qətnaməsi toqquşan maraqlar arasında tarazlığın təmin edilməsinə nail olunmalıdır.....	17
İnzibati orqan özünün malik olduğu diskresion səlahiyyətlərdən özbaşına və hüduzsuz istifadə edə bilməz və belə səlahiyyətlər qanun güddüyü məqsəd naminə və səlahiyyətlərin qanunla müəyyən edilmiş hüduqları daxilində həyata keçirilməlidir.....	29

CİNAYƏT İŞLƏRİ ÜZRƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİNDƏN

Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 33.3-cü maddəsinin mənasına görə cinayətin təşkilatçısının, təhrikçisinin, köməkçisinin məsuliyyət məsələsi icraçı tərəfindən törədilən cinayət əməlinin Cinayət Məcəlləsinin Xüsusi hissəsinin hansı maddəsi ilə tövsif edilməsindən asılı olaraq həll edilir və əgər cinayətin obyektiv cəhəti qrup (qabaqcadan əlbir olan qrup) deyil, tək bir icraçı tərəfindən yerinə yetirilirsə köməkçinin əməllərinin qrup tərəfindən cinayətin törədilməsində iştirak etmə kimi tövsif edilməsi istisna olunur.....	35
Cinayət işi üzrə Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 59.1.9-cu maddəsində nəzərdə tutulmuş cəzanı yüngülləşdirən hal kimi qiymətləndirilməli və hökmü müəyyən edilmiş digər cəzanı yüngülləşdirən halla yanaşı bu hala, eləcə də baxılan işdə cəzanı ağırlaşdıran hallar müəyyən olunmadığına görə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı dəyişdirilmişdir.....	38
Şəxsin qanunsuz olaraq daşınmaz əmlaka sahiblənməsi (torpaq sahəsini qanunsuz olaraq tutması) əməllərinin həm də vəzifə cinayəti kimi təsbit edilmiş Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin CM-nin 308.1-ci maddəsi ilə tövsif edilməsi üçün təqsirkarın həmin əmlak barədə müəyyən hərəkətləri yerinə yetirmək (məsələn, istifadə olunması, müqəddəratının həlli ilə bağlı sərəncamlar vermək) səlahiyyətində olması müəyyən edilməlidir.....	41
Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 185-ci maddəsində təsbit edilmiş cinayətin dispoziyasına görə, nəqliyyat vasitəsinin qaçırılması talama (əvəzsiz olaraq ələ keçirmə) kimi kriminal məqsədlə müşayiət olunmadığından, bu əməl nəticəsində vurulmuş zərərin mövcudluğu nəqliyyat vasitəsinin qiyməti əsasında deyil, nəqliyyat vasitəsi qaçırıldıqdan sonra ona maddi ziyanla ölçülən hər hansı xəterin dəyməsi əsasında müəyyən edilir.....	46
Xuliqanlıq cinayətinin mütləq şərti kimi çıxış edən xuliqanlıq motivi və onun əsasını təşkil edən hallar şəxsin ictimai qayda, ümumqəbuledilmiş davranış modeli ilə bağlı olan dəyərləri dərk etmək qabiliyyətində olmasını, onun əqli inkişafının və psixi vəziyyətinin buna imkan verməsinə tələb etməklə təqsirkarın bilərəkdən (qəsdən) bu dəyərlərə qarşı etinasızlıq göstərməsini, yəni kifayət qədər mürəkkəb məzmunla malik olan həmin dəyərlərin və onların pozuntularının onun şüuru ilə əhatə olunmasını ehtiva edir.....	48
Barəsində ittiham hökmü çıxarılmış şəxsin müdafiəçisinin verdiyi apellyasiya şikayətinin dəlillərinə uyğun olaraq həmin şəxsin ona elan olunmuş ittiham üzrə təqsirli olub-olmamasına münasibət bildirilmədən və ziddiyyətli məhkəmə-psixiatrik ekspertizaların rəylərinə əsaslanmaqla təqsirləndirilən şəxsin barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiq edilməsi Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 485.4.1, 485.4.2 və 485.3-cü maddələrinin tələblərinə ziddir.....	52

MƏQALƏLƏR

Müzəffər Ağazadə: İttiham hökmlərinin tərtibinin bəzi texniki qüsurları barədə.....	56
Əsəd Mirzəliyev: Məhkəmə təcrübəsinin vahidliyi hüquqların ədalətli təminatıdır.....	64

Beynəlxalq əlaqələr, görüşlər və qəbullar.....	68 - 76
--	---------

Ulu Öndərin xatirəsi Ali Məhkəmədə yad edilmişdir.

2019-cu il dekabrın 11-də Ali Məhkəmədə Ulu öndər Heydər Əliyevin Xatirə gününə həsr olunmuş tədbir keçirilmişdir.

Tədbiri giriş sözü ilə açan Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev tarixə yenilməz şəxsiyyət, nadir istedadla malik dövlət xadimi və dahi siyasətçi kimi daxil olmuş Ulu öndər Heydər Əliyevin həyatından danışmış, Azərbaycan tarixinin taleyüklü hadisələrlə dolu otuz ildən artıq bir dövrünün bu böyük şəxsiyyətin adı ilə bağlı olduğunu nəzərə çatdırmışdır.

Ali Məhkəmənin sədri bildirmişdir ki, Heydər Əliyev Azərbaycan tarixində fenomen şəxsiyyət olaraq Sovet İttifaqı kimi dövlətin siyasi rəhbərliyində təmsil olunmuş, dünyanın tanınmış dövlət və siyasi xadimləri sırasında ən görkəmli və

böyük təsirə malik lider olduğunu əməli fəaliyyəti ilə göstərmişdir. Ulu öndər Heydər Əliyev Azərbaycan tarixinə müstəqilliyimizin memarı, dövlətçiliyimizin xilaskarı kimi düşmüşdür. Ulu öndər Azərbaycançılıq ideyasının müasir dövrümüzdə yaradıcısı olmuş, Vətənin müstəqilliyi, inkişafı, xalqın milli-mənəvi tərəqqisi üçün möhtəşəm işlər həyata keçirmişdir. Bu gün Azərbaycanın neft strategiyasında qazandığı uğurların əsasını Ulu öndər Heydər Əliyev qoymuşdur. Ölkəmizdə iqtisadiyyatın, elmin, mədəniyyətin, incəsənətin, ədəbiyyatın, idmanın inkişafının təməli onun adı ilə bağlıdır. Ümumiyyətlə, Ulu öndər Heydər Əliyevin həyatı və fəaliyyəti Azərbaycançılıq məktəbidir. Hər yeni gələn nəsil bu böyük məktəbdən Vətənin, xalqın inkişafı naminə faydalanır və daim faydalanacaqdır.

Ali Məhkəmənin sədri ulu öndər Heydər Əliyevin müxtəlif sahələrdə, o cümlədən məhkəmə-hüquq sistemində başladığı islahatların-yenilənmənin onun siyasi kursunun layiqli davamçısı, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən bu gün uğurla davam etdirildiyini vurğulamışdır.

Tədbirdə çıxış edənlər ulu öndər Heydər Əliyevlə bağlı xatirələrini söyləmiş, onun misilsiz xidmətlərini qeyd etmiş, irsinin daim yaşayacağını bildirmişlər.

Ali Məhkəmənin Plenumu

15 noyabr 2019-cu ildə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin növbəti Plenumu keçirilmişdir.

Plenumda konkret işlərə baxılmışdır.

SƏRƏNCAMLAR

Yeni yaradılmış inzibati və kommərsiya məhkəmələri hakimlərinin təyin edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Məhkəmə-Hüquq Şurasının təkliflərini nəzərə alaraq, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 9-cu bəndini rəhbər tutaraq qərara alıram:

1. Aşağıdakı şəxslər yeni yaradılmış inzibati və kommərsiya məhkəmələrinin hakimləri təyin edilsinlər:

İnzibati məhkəmələr üzrə:

Naxçıvan Muxtar Respublikasının İnzibati Məhkəməsi

Muradov Hicran Xasay oğlu
Novruzov Səxavət Hüseyn oğlu

Bakı İnzibati Məhkəməsi

Abdullayeva Aygün Abdulla qızı
Abiyev Nəriman İbrahim oğlu
Əliyev Elvin Əhəd oğlu
Hacıbəyova Miminat Tacib qızı
Həsənova Şəlalə Akif qızı
Hüseynov Araz Firidun oğlu
Hüseynov Pərviz Aktiv oğlu
Qarayeva Mehriban Cəfər qızı
Mədətli Fərid İlham oğlu
Oruczadə Aytən Pənah qızı
Rəcəbov İlkin Əbülfəz oğlu

Gəncə İnzibati Məhkəməsi

Axundov Emin Tahir oğlu
Hüseynov Fikrət Cilingir oğlu
İsgəndərova Aygül Vulfar qızı
Osmanov Usaməddin Hidayət oğlu

Sumqayıt İnzibati Məhkəməsi

Əzizova Vəfa Ehtiram qızı
Quliyev İsmayıl Rza oğlu
Məmmədov Ceyhun Bəşir oğlu

Şirvan İnzibati Məhkəməsi

Allahyarov Zaur Mirzağa oğlu
Həsənov Samir Firdusi oğlu
İsmayılov Orxan Nadir oğlu

Şəki İnzibati Məhkəməsi

Cabbarov İlqar Hidayət oğlu
Qasımov Vidadi Kamal oğlu

Kommersiya məhkəmələri üzrə:

Naxçıvan Muxtar Respublikasının Kommersiya Məhkəməsi

Hüseynov Elnur Heydər oğlu
Salmanov Elşən Fizuli oğlu

Bakı Kommersiya Məhkəməsi

Axundova Zeynəb Əli qızı
Bürçayev İmran Ramazan oğlu
Əliyev Emin Zöhrab oğlu
Əliyeva Aytən Heydər qızı
Əliyeva Leyla Rauf qızı
Nuriyeva Səbinə Vidadi qızı
Pirverdiyev Zaur Rafiq oğlu
Qasimov Fərrux Hüseynağa oğlu

Gəncə Kommersiya Məhkəməsi

Məmmədov Rəşad Seylan oğlu
Vəliyev Kənan Hafiz oğlu

Sumqayıt Kommersiya Məhkəməsi

Məmmədov Zahid Tahir oğlu
Sadiqov Zülfüqar Əhməd oğlu
Tağıyev Xəqani Qəhrəman oğlu

Şirvan Kommersiya Məhkəməsi

İsmayılov Rafiq Tofiq oğlu

Şəki Kommersiya Məhkəməsi

Məcidov Rüfət Azadəli oğlu

2. Bu Sərəncam 2020-ci il yanvarın 1-dən qüvvəyə minir.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
Bakı şəhəri, 30 dekabr 2019-cu il

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsi sədrinin müavininin, İnzibati və Kommersiya kollegiyaları sədrlərinin və bir sıra birinci instansiya məhkəmələri sədrlərinin təyin edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq qərara alıram:

1. Əsgər Novruz oğlu Novruzov Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məhkəməsi sədrinin müavini təyin edilsin.
2. Yusifəli Süleyman oğlu Qurbanov Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin İnzibati Kollegiyasının sədri təyin edilsin.
3. Əhliman Mehman oğlu Xıdırov Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin Kommersiya Kollegiyasının sədri təyin edilsin.
4. Hicran Xasay oğlu Muradov Naxçıvan Muxtar Respublikası İnzibati Məhkəməsinin sədri təyin edilsin.
5. Elşən Fizuli oğlu Salmanov Naxçıvan Muxtar Respublikası Kommersiya Məhkəməsinin sədri təyin edilsin.
6. Hüseyn Məmməd oğlu Məmmədov Naxçıvan Muxtar Respublikası Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin sədri təyin edilsin.
7. Bu Sərəncam 2020-ci il yanvarın 1-dən qüvvəyə minir.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
Bakı şəhəri, 30 dekabr 2019-cu il

Bir sıra birinci instansiya məhkəmələri hakimlərinin və sədrlərinin vəzifələrinin dəyişdirilməsi ilə bağlı bəzi məsələlər haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı

Məhkəmə-Hüquq Şurasının təkliflərini nəzərə alaraq, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 9-cu və 32-ci bəndlərini rəhbər tutaraq qərara alıram:

1. Aşağıdakı hakimlər və məhkəmə sədrləri vəzifələrinin dəyişdirilməsi ilə əlaqədar tutduqları vəzifələrdən azad edilsinlər:
Abiyev Nəriman İbrahim oğlu - Sumqayıt Şəhər Məhkəməsinin hakimi vəzifəsindən
Axundov Emin Tahir oğlu - Gəncə şəhəri Nizami Rayon Məhkəməsinin hakimi vəzifəsindən
Axundova Zeynəb Əli qızı - Bakı şəhəri Xəzər Rayon Məhkəməsinin hakimi vəzifəsindən
Burcayev İmran Ramazan oğlu - Bakı şəhəri Sabunçu Rayon Məhkəməsinin hakimi vəzifəsindən
Əliyev Emin Zöhrab oğlu - Bakı şəhəri Binəqədi Rayon Məhkəməsinin hakimi vəzifəsindən
Əliyeva Aytən Heydər qızı - Bakı şəhəri Səbail Rayon Məhkəməsinin hakimi vəzifəsindən
Həsənova Şəlalə Akif qızı - Bakı şəhəri Nəsimi Rayon Məhkəməsinin hakimi vəzifəsindən
Hüseynov Araz Firidun oğlu - Bakı şəhəri Yasamal Rayon Məhkəməsinin hakimi və sədri vəzifəsindən
Hüseynov Elnur Heydər oğlu - Naxçıvan Muxtar Respublikası Naxçıvan Şəhər Məhkəməsinin hakimi vəzifəsindən
Hüseynov Pərviz Aktiv oğlu - Bakı şəhəri Nəsimi Rayon Məhkəməsinin hakimi vəzifəsindən
Qarayeva Mehriban Cəfər qızı - Bakı şəhəri Sabunçu Rayon Məhkəməsinin hakimi vəzifəsindən

Qasimov Fərrux Hüseynağa oğlu - Bakı şəhəri Binəqədi Rayon Məhkəməsinin hakimi vəzifəsindən

Məmmədov Ceyhun Bəşir oğlu - Sumqayıt Şəhər Məhkəməsinin hakimi vəzifəsindən

Məmmədov Rəşad Seylan oğlu - Tovuz Rayon Məhkəməsinin hakimi vəzifəsindən

Novruzov Səxavət Hüseyin oğlu - Naxçıvan Muxtar Respublikası Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin hakimi vəzifəsindən

Osmanov Usaməddin Hidayət oğlu - Mingəçevir Şəhər Məhkəməsinin hakimi və sədri vəzifəsindən

Sadiqov Zülfüqar Əhməd oğlu - Abşeron Rayon Məhkəməsinin hakimi vəzifəsindən

Salmanov Elşən Fizuli oğlu - Naxçıvan Muxtar Respublikası Hərbi Məhkəməsinin hakimi vəzifəsindən

Tağıyev Xəqani Qəhrəman oğlu - Quba Rayon Məhkəməsinin hakimi və sədri vəzifəsindən

2. Aşağıdakı şəxslər birinci instansiya məhkəmələrinin hakimləri və sədrləri təyin edilsinlər:

Rzayev Rəşid Şükür oğlu - Bakı şəhəri Xətai Rayon Məhkəməsinin hakimi və sədri

Əliyev İslam Əli oğlu - Bakı şəhəri Yasamal Rayon Məhkəməsinin hakimi və sədri

Abbasov Natiq Mehdi oğlu - Ağstafa Rayon Məhkəməsinin hakimi və sədri

Nuriyev Mehman Bağış oğlu - Cəbrayıl Rayon Məhkəməsinin hakimi və sədri

3. Aşağıdakı şəxslər birinci instansiya məhkəmələrinin hakimləri təyin edilsinlər:

Heydərov Faiq İncilab oğlu - Naxçıvan Muxtar Respublikası Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin hakimi

Mustafayev Etibar Mustafa oğlu - Bakı şəhəri Binəqədi Rayon Məhkəməsinin hakimi

Tağıyev Zaur Müzəffər oğlu - Bakı şəhəri Xəzər Rayon Məhkəməsinin hakimi

Kərimli Rüstəm Lətif oğlu - Bakı şəhəri Sabunçu Rayon Məhkəməsinin hakimi

Əsədova Tahirə Əlif qızı - Bakı şəhəri Sabunçu Rayon Məhkəməsinin hakimi

Süleymanova Şəhla Ənvər qızı - Bakı şəhəri Səbail Rayon Məhkəməsinin hakimi

Daşdəmirov Rauf Məhərrəmli oğlu - Bakı şəhəri Yasamal Rayon Məhkəməsinin hakimi

İmanov Xaliq Xaliq oğlu - Kürdəmir Rayon Məhkəməsinin hakimi

Ələkbərov Əfqan Qəzənfər oğlu - Sumqayıt Şəhər Məhkəməsinin hakimi

Məmmədov Elçin Qüdrət oğlu - Sumqayıt Şəhər Məhkəməsinin hakimi

Rzayev Kamil Allahqulu oğlu - Tərtər Rayon Məhkəməsinin hakimi

4. Bu Sərəncam 2020-ci il yanvarın 1-dən qüvvəyə minir.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
Bakı şəhəri, 30 dekabr 2019-cu il

*MÜLKİ VƏ İNZİBATİ-İQTİSADI İŞLƏR
ÜZRƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİNDƏN*

Uşağın himayəyə verilməsi məsələsi həll edilərkən tək-cə valideynin psixi durumu deyil, həmçinin valideynin uşağa münasibəti, qayğısı, uşağın valideynə bağlılığı və maddi tələbatının təmin edilə bilməsi, təlim-tərbiyəsi, şəxsiyyət kimi formalaşması, valideynlərin şəxsi keyfiyyətləri və uşağın inkişaf etməsi üçün zəruri şərait yaratmaq iqtidarında olmaları da ətraflı araşdırılmalıdır.

İddiaçı Məmmədov Səbuhi Rafiq oğlu cavabdeh Bağırılı Əfsanə İsmayıl qızına qarşı Lənkəran rayon Məhkəməsinə iddia ərizəsi ilə müraciət edərək 11.06.2013-cü il tarixdə anadan olmuş Məmməd zadə Leyla Səbuhi qızı və 27.09.2014-cü il tarixdə anadan olmuş Məmməd zadə Zəhra Səbuhi qızının anası Əfsanə Bağırılının himayəsindən alınıb onun himayəsində saxlanması barədə qətnamə çıxarılmasını xahiş etmişdir.

Cavabdeh Bağırılı Əfsanə İsmayıl qızı qarşılıqlı iddia ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət edərək 11.06.2013-cü il tarixdə anadan olmuş Məmməd zadə Leyla Səbuhi qızı və 27.09.2014-cü il tarixdə anadan olmuş Məmməd zadə Zəhra Səbuhi qızının onun yanında qalması və hər bir uşağa görə 200 manat olmaqla ümumilikdə 400 manat sabit pul məbləğində alimentin iddiaçı Səbuhi Məmmədovdan alınaraq ona verilməsi barədə qətnamə çıxarılmasını xahiş etmişdir.

İddiaçı Səbuhi Məmmədov iddia tələbini onunla əsaslandırılmışdır ki, 16 sentyabr 2012-ci il tarixdə iş üzrə cavabdeh Ə.B.Bağırılı ailə qurub evlənmişlər. Birgə nikahlarından 11.06.2013-cü il tarixdə Məmməd zadə Leyla Səbuhi qızı və 27.09.2014-cü il tarixdə Məmməd zadə Zəhra Səbuhi qızı adlı iki uşaqları anadan olmuşdur. Rəsmi nikaha daxil olmasalar da, uşaqlar üçün atalığın müəyyən olunması barədə şəhadətnamə almışlar. O, cavabdehlə bir müddət yaşadıqdan sonra onun psixi durumunda problemlərinin olması ilə rastlaşmışdır. Belə ki, 20.02.2014-cü il tarixdə cavabdeh azyaşlı uşağı Leylanı yerə vurduğundan sonuncuda beyin silkələnməsi və təpə nahiyəsində yumşaq toxumaların şişkinliyi diaqnozu aşkarlanmışdır. Lakin həmin vaxtlar uşaqların anasının xəstə olmasından utandıqları üçün Lənkəran ŞRPŞ-nə uşağın özünün yığılması barədə məlumat vermişlər. O, uşaqlarının anası Əfsanəni 07.05.2015-ci il tarixdə Bakıda özəl klinikaların birinə həkim müayinəsinə aparmış və həkimlər tərəfindən müayinə olunduqdan sonra ona “bioelektrik fəaliyyətində dəyişikliklər, beyin

fəaliyyətinin mülayim disorganisation atributları” diaqnozu qoysalar da, həmin diaqnozla razılaşmır. Belə ki, əgər Əfsanədə həmin diaqnoz olsaydı o, öz doğma övladına qıymazdı. Əfsanə ruhi əsəb xəstəsidir. Hal-hazırda Əfsanə uşaqları ilə birlikdə öz atası evindədir və uşaqlarına sonuncunun anası Mehriban xanım baxır və Mehriban xanımın oğlu Orxan da, ruhi əsəb xəstəsi olduğundan hal-hazırda uşaqları təhlükə ilə üzləşə bilər. Ona görə də ata kimi övladlarının anasının himayəsində böyümələrinə görə çox narahatdır.

Cavabdeh Əfsanə Bağırılı qarşılıqlı iddia tələbini onunla əsaslandırılmışdır ki, iş üzrə iddiaçı S.R.Məmmədovla 2012-ci ilin sentyabr ayının 16-da qeyri-rəsmi nikaha daxil olaraq ailə qurmuşlar. Birgə nikahlarından 11.06.2013-cü il tarixdə Leyla və 27.09.2014-cü il tarixdə Zəhra adlı iki uşaqları olmuşdur. İkinci uşaqları Zəhra dünyaya gələrkən cavabdeh ona “bu uşaq da qızıdır və buna görə mən bu uşağı övladı olmayan qardaşım Hicrətə verirəm” dediyindən o, buna razı olmamış və aralarında mübahisə yaranmışdır. Lakin buna baxmayaraq uşağı övladı olmayan qayını arvadı saxlamışdır. 2015-ci ilin avqust ayında o, körpə uşağını Səbuhidən tələb etdiyindən döyülərək evdən qovulmuşdur. Bundan sonra qayını Fuad Leylanı onun yanına gətirib aparsa da, Zəhranı ona göstərmədiklərindən 2016-cı ildə polis şöbəsinə müraciət etmiş və bundan sonra Səbuhi uşaqların atalığının müəyyən olunması üçün onu Qeydiyyat şöbəsinə aparmışdır. Həmin vaxt Səbuhi uşağını ona qaytaracağını bildirib ərizəsini geri götürməsinə xahiş etdiyindən, razılaşıb həmin ərizəsini geri götürmüşdür. Lakin buna baxmayaraq Səbuhi yenə də, uşağını ona qaytarmamışdır. Hal-hazırda uşaqların ikisi də azyaşlıdır və onların ana qayğısına ehtiyacları var.

Lənkəran Rayon Məhkəməsinin 28 sentyabr 2017-ci il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçı S.R.Məmmədovun cavabdeh Ə.İ.Bağırılıya qarşı “övladın anadan alınıb atanın himayəsində saxlanması tələbinə dair” ilkin iddiasının rədd edilməsi, qarşılıqlı iddianın qismən təmin

edilməsi, 11.06.2013-cü il tarixdə anadan olmuş Məmməd zadə Leyla Səbuhi qızının və 27.09.2014-cü il tarixdə anadan olmuş Məmməd zadə Zəhra Səbuhi qızının anaları cavabdeh Əfsanə Bağır lının himayəsinə verilməsi, qalan hissədə qarşılıqlı iddianın təmin edilməməsi, cavabdeh Ə.İ. Bağır lının iddiaçı S.R. Məmmədova qarşı “azyaşlı uşaqların atalarından alınaraq ona verilməsinin təmin olunması və eyni zamanda aliment tələbinə dair” iddia ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət etmək hüququnun da ona izah edilməsi qət olunmuşdur.

Şirvan Apelyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyanın 08 fevral 2018-ci il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçı S.R. Məmmədovun birinci instansiya məhkəməsinin qətnaməsindən verdiyi apellyasiya şikayəti təmin edilməmiş və həmin qətnamə iddiaçının apellyasiya şikayətinə münasibətdə dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki Kollegiyanın 11 iyul 2018-ci il tarixli qərarı ilə iddiaçı S.R. Məmmədovun 08 fevral 2018-ci il tarixli qətnamədən verdiyi kassasiya şikayəti təmin edilmiş və həmin qətnamə ləğv edilərək mülki iş yenidən baxılması üçün apelyasiya instansiyası məhkəməsinə göndərilmişdir.

İşə növbəti dəfə baxmış Şirvan Apelyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyanın 03 may 2019-cu il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçı S.R. Məmmədovun apellyasiya şikayəti yenə də təmin edilməmiş və Lənkəran Rayon Məhkəməsinin 28 sentyabr 2017-ci il tarixli qətnaməsi iddiaçının apellyasiya şikayətinə əsasən dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Həmin qətnamədən də S.R. Məmmədov və onun vəkili İsmayılov Yusif Yaşar oğlu kassasiya şikayəti verərək iş üzrə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsinin ləğv edilərək mülki işə yenidən baxılması üçün həmin işin Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinə qaytarılması barədə qərar qəbul edilməsini xahiş etmişlər.

Kassasiya şikayəti onunla əsaslandırılmışdır ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin mübahisələndirilən qətnaməsi əsassız və qanunsuzdur. Məhkəmə qətnamə qəbul edərkən maddi və prosessual hüquq normalarını düzgün tətbiq etmədiyi üçün düzgün nəticəyə gəlməmişdir. İş üzrə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Mülki Kollegiyanın 11 iyul 2018-ci il tarixli qərarında qeyd edilmişdir ki, işin yenidən apellyasiya baxışı zamanı işdə olan ziddiyyətlər aradan qaldırılmalı, iş üzrə obyektiv nəticəyə gəlməkdən ötrü məhkəmə-psixiatrik ekspertizası

keçirilməli, Əfsanə Bağır lının psixi vəziyyəti müəyyən edilməli, uşaqların kimin himayəsində qalmasına dair qəyyumluq və himayə orqanının əsaslandırılmış rəyi olmalı və əldə edilmiş nəticədən asılı olaraq qanuni qərar qəbul edilməlidir. Şirvan Apellyasiya Məhkəməsi Ali Məhkəmənin Mülki Kollegiyanın göstərilən qərarında olan göstərişləri nəzərə almamış və qəyyumluq və himayə orqanının əsaslandırılmış rəyini almamışdır. Stasionar məhkəmə-psixiatrik ekspertizası təyin edilsə də, cavabdeh Ə.İ. Bağır lı bu ekspertizanın keçirilməsindən yayınmışdır. Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyanın tərəfindən 06 fevral 2019-cu il tarixli qəraradla ambulator məhkəmə-psixiatrik ekspertizası təyin edilmiş, lakin həmin ekspertizanı keçirmiş ekspertlər cavabdehin evinə baxış keçirməmiş və onun ailəsinin psixoloji durumunu nəzərə almamışlar. Halbuki, cavabdeh həqiqətən də psixi xəstədir, əsəbidir, istənilən an uşaqlara xəsarət yetirə bilər, o, “Şizofreniya” diaqnozu ilə dəfələrlə Bakı şəhəri 2 saylı Kliniki Psixiatriya Xəstəxanasında müalicə almış, Bakı şəhərində “Neyron” Tibb mərkəzinə müraciət etmiş və müalicə kursu keçmişdir. “Neyron” Tibb mərkəzində Ə.İ. Bağır lıya “süst gedişli şizofreniya” diaqnozu qoyulmuş və iş materiallarında bu haqda 10.10.2016-cı il tarixli arayış da var. Cavabdeh psixi xəstəlikdən əzab çəkdiyinə görə uşaqların onun himayəsinə verilməsi uşaqların mənafeyi baxımından yolverilməzdir və belə vəziyyətdə o, azyaşlı uşaqlara xəsarət yetirə bilər. Eyni zamanda cavabdehin qardaşı Bağır ov Orxan İsmayıl oğlu ağır dərəcəli debillik, şəxsiyyətin psixopatiziyası və ruhi əsəb xəstəsidir. Əfsanə Bağır lı 29.03.2018-ci il tarixdə Lənkəran şəhər İcra Hakimiyyətinin Qəyyumluq şöbəsinə, 26.04.2018-ci il tarixdə isə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki Kollegiyanına Notarial qaydada təsdiq olunmuş ərizə ilə müraciət edərək şəraitin dəyişməsi ilə və səhhətində olan problemlərlə əlaqədar Məmməd zadə Leyla Səbuhi qızı və Məmməd zadə Zəhra Səbuhi qızının atalarının yanında qalmalarına etiraz etməmişdir. Hər iki uşaq anadan olduğu gündən 3-4 ildir ki, atalarının yanında qalırlar. Uşaqların mənafeyini, onların atalarına bağlılıqlarını, yaşlarını və hazırkı vəziyyətdə məcburi şəkildə atalarından alınaraq analarına verilməkləri təqdirdə keçirə biləcəkləri mənəvi-psixoloji sarsıntıyı, habelə bu məzmunadakı qətnamənin icrası mümkün olmayan akta çevriləcəyini nəzərə alaraq onların atalarının

himayəsinə verilməsi məqsədə müvafiq deyil. Uşaqların atalarının himayəsinə verilməsi gələcəkdə eyni tərəflər arasında, eyni predmet barəsində yeni əsaslarla iddia qaldırılmasını istisna etmir. Belə ki, zaman keçdikcə uşaqların valideynlərin hansının yanında yaşamaları ilə bağlı vəziyyət dəyişə, habelə cavabdeh uşaqları ilə ünsiyyət hüququndan istifadə edərək onların məhəbbətini qazana və uşaqlarının ona olan münasibətinin dəyişməsinə nail ola bilər. Bu cür yeni əsaslar yarandığı halda isə o, həmin əsaslara istinad edərək uşaqların onun himayəsinə verilməsi barədə tələblə məhkəməyə müraciət etmək hüququna malik olacaqdır.

Azərbaycan Respublikası Mülki Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra mətdə MPM-nin) 416-cı maddəsinə əsasən kassasiya instansiyası məhkəməsi apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının düzgün tətbiq edilməsini yoxlayır.

Qanunun tələbinə görə kassasiya instansiyası məhkəməsi işin faktiki hallarını araşdırmır, yəni işə baxan apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən sübut kimi qəbul olunan faktlara hüquqi qiymət vermir. Lakin apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının düzgün tətbiq olunub-olunmamasını yoxlamaq zərurətindən irəli gələrək, iş materiallarında olan sübutlara və hüquqi faktlara istinad etməsi kassasiya instansiyası məhkəməsinin faktiki halları araşdırma kimi qiymətləndirilməməlidir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən işin müəyyən edilən hallarından görünür ki, iddiaçı S.R.Məmmədov cavabdeh Ə.İ.Bağırılı ilə 16 sentyabr 2012-ci il tarixdə faktiki nikah münasibətlərinə daxil olmuş, lakin onlar nikahlarını rəsmiləşdirməmişlər. Tərəflərin 11.06.2013-cü il tarixdə Leyla və 27.09.2014-cü il tarixdə Zəhra adlı iki uşaqları doğulmuşdur. Tərəflər arasında yaranmış mübahisəyə görə faktiki olaraq ayrılmışlar və hal-hazırda azyaşlı uşaqlar atalarının yanında qalmışlar. Onların birgə nikahlarından olan uşaqlar doğulduqları andan həmin vaxtadək, yəni tərəflərin ayrıldıqları gündənk anaları Əfsanə Bağırılı ilə birgə yaşamaqla onun qayğısı ilə əhatə olunmuşlar. Hazırda həmin uşaqlar iddiaçı Səbuhi Məmmədovun yanında olmaqla onun himayəsindədirlər. Tərəflərin birgə nikahdan doğulmuş Leyla və Zəhra adlı uşaqların anasına, yəni cavabdeh Əfsanə Bağırılıya verilməsinin uşaqların maraqlarına zidd olması barədə

məhkəməyə müstəsna əsas ola biləcək hər hansı bir mötəbər sübut təqdim edilməmişdir.

Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyi Məhkəmə Psixiatrik Ekspertiza Mərkəzinin Ambulator Məhkəmə Psixiatrik Ekspertizası tərəfindən verilmiş 01.12.2016-cı il tarixli, 1866 sayılı rəyə əsasən 07.05.2015-ci il tarixdə “Neyron” Tibb Mərkəzində Bağırılı Əfsanə İsmayıl qızına təyin edilmiş “Süst gedişli şizofreniya” diaqnozu psixiatr olmayan (yəni psixi sahədə xüsusi biliklə malik olmayan) həkim tərəfindən qoyulduğundan kifayət qədər etibarlı hesab edilə bilməz. Həmçinin “Süst gedişli şizofreniya” diaqnozu Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyi tərəfindən qəbul edilmiş “Xəstəliklərin Beynəlxalq Təşkilatı” ilə müəyyən edilmiş psixi və davranış pozuntularının siyahısına daxil edilməmişdir. Hal-hazırda Ə.İ.Bağırılıda hər hansı psixi pozuntu əlamətləri aşkar olunmadığından o, öz hərəkətlərinin mənasını dərk etmək və onları şüurlu idarə etmək iqtidarındadır. Buna görə də Ə.İ.Bağırılının hazırki psixi vəziyyətinə görə o, fəaliyyət qabiliyyətli şəxs hesab olunmalıdır.

Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyi Məhkəmə Ekspertiza Mərkəzinin məhkəmə-psixoloji ekspertizasının 15.05.2017-ci il tarixli, 7578 sayılı rəyindən görünür ki, Ə.İ.Bağırılının psixi cəhətdən ləngliyi müşahidə olunmaqla, ətraf aləmin predmet və hadisələri haqqında bilikləri və ümumi dünyagörüşü aşağı səviyyədədir. Ə.İ.Bağırılı fərdi-psixi xüsusiyyətlərinə görə introvertə (insanın psixi fəaliyyətinin daxili aləminə yönəlməsi) daha yaxındır. Onda fərdi-psixi xüsusiyyətlərində sakitlik, süstlük, sadələvhlük, qapalılıq və passivlik kimi əlamətlər üstünlük təşkil edir, hal-hazırda onun fərdi-psixi xüsusiyyətlərində aqressivlik əlamətləri müşahidə olunmur. Ə.İ.Bağırılı güzəran bilikləri və təcrübəsi əsasında öz hərəkətlərini anlamaq və onları idarə etmək qabiliyyətinə malikdir.

Lənkəran şəhər İcra Hakimiyyətinin Qəyyumluq və Himayəçilik komissiyasının 30 avqust 2017-ci il tarixli 10-50/5-707 sayılı rəyinə görə Ə.İ.Bağırılının psixi durumunun məhkəmə qərarı əsasında məhkəmə-psixiatrik ekspertizası tərəfindən müayinə edilməsi məqsədmüvafiq hesab edilmişdir.

Həmin komissiyanın 26 oktyabr 2018-ci il tarixli rəyində göstərilmişdir ki, 11.06.2013-cü il tarixdə anadan olmuş Məmməd zadə Leyla Səbuhi qızı və 27.09.2014-cü il tarixdə anadan olmuş Məmməd zadə Zəhra Səbuhi qızının mənafeyi nəzərə alınmaqla onların iddiaçı S.R.Məmmədovla

birlikdə qalmaları məqsədmüvafiq hesab edilmişdir.

İşə apellyasiya qaydasında mahiyyəti üzrə baxılan zaman ilkin iddia üzrə cavabdeh Ə.İ.Bağırının psixi cəhətdən sağlam olub olmamasını müəyyən etmək üçün məhkəmə kollegiyasının 06 sentyabr 2018-ci il tarixli qərarına əsasən iş üzrə məhkəmə-psixiatrik ekspertizası təyin edilmişdir. Lakin, həmin qərardad, ilkin iddia tələbi üzrə cavabdeh Ə.İ.Bağırının müayinəyə getməməsi səbəbindən, AR SN MPEM-nin baş direktoru Ə.H.Ağayevin 21 dekabr 2018-ci il tarixli məktubuna əsasən qərardad icra olunmadan geri qaytarılmışdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən həmin hal üzrə aparılmış araşdırma nəticəsində müəyyən olunmuşdur ki, ilkin iddia üzrə cavabdeh Ə.İ.Bağırılı anası ilə birlikdə həmin klinikada olmuş, lakin klinikada uzun müddət qapalı şəraitdə və psixi xəstəliklərdən əziyyət çəkən xəstələrlə birlikdə tək qalmasından qorxması səbəbindən geri qayıtmışdır.

Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının 06 fevral 2019-cu il tarixli qərarı ilə iş üzrə ambulator kliniki məhkəmə-psixiatrik ekspertizası təyin edilmişdir. Həmin qərarın icrası qaydasında AR SN-nin MPEM-i tərəfindən verilmiş 06 mart 2019-cu il tarixli, 389 sayılı rəydə göstərilmişdir ki:

1.Bağırılı Əfsanə İsmayıl qızında hər-hansı psixi pozuntu əlamətləri aşkar olunmadığından o, öz hərəkətlərinin mənasını dərk etmək və onları şüurlu idarə etmək iqtidarındadır. Buna görə də Bağırılı Əfsanə İsmayıl qızının hazırki psixi vəziyyətinə görə fəaliyyət qabiliyyətli şəxs hesab olunmalıdır.

2.Bağırılı Əfsanə İsmayıl qızında heç bir psixi xəstəlik aşkar olunmadığından və hal-hazırda öz hərəkətlərinin mənasını dərk edib, onları şüurlu surətdə idarə etmək qabiliyyətində olduğundan 11 iyun 2013-cü ildə anadan olmuş Məmməd zadə Leyla Səbuhi qızı və 27 sentyabr 2014-cü ildə anadan olmuş Məmməd zadə Zəhra Səbuhi qızının onun himayəsinə verilməsi mümkündür.

3.Bağırılı Əfsanə İsmayıl qızının psixi cəhətdən sağlam olmasının tam müəyyən edilməsi ambulator kliniki qaydada rəy verilməsi mümkündür və MPEM-in 01 dekabr 2016-cı il tarixli, 1866 sayılı rəyi əsaslıdır.

İş üzrə alınmış 06 mart 2019-cu il tarixli 389 sayılı rəydə ilkin iddia tələbi üzrə cavabdeh Ə.İ.Bağırının psixi vəziyyətinin müəyyən edilməsinin ambulator kliniki qaydada yetərli

olunmasına dair ekspert rəyinin olmasını nəzərə alaraq apellyasiya instansiyası məhkəməsi hesab etmişdir ki, birinci instansiya məhkəməsinin 11 iyun 2013-cü ildə anadan olmuş Məmməd zadə Leyla Səbuhi qızı və 27 sentyabr 2014-cü ildə anadan olmuş Məmməd zadə Zəhra Səbuhi qızının ilkin iddia tələbi üzrə cavabdehin himayəsinə verilməsinə dair gəldiyi nəticə əsaslı olmaqla yanaşı iş materiallarına uyğundur, uşaqlar analarına daha çox bağlıdır, həmçinin azyaşlı olmaları səbəbindən ana nəvazişinə daha çox ehtiyacları vardır.

Məhkəmə kollegiyası aşağıda göstərilənlərə əsasən iş üzrə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsini qanuni və əsaslı hesab etmişdir.

MPM-nin 217.1-ci maddəsinin tələblərinə görə məhkəmənin qətnaməsi qanuni və əsaslı olmalıdır.

MPM-nin 217.3-cü maddəsinə əsasən qətnamə iş üzrə müəyyən edilmiş həqiqi hallara və tərəflərin qarşılıqlı münasibətinə uyğun əsaslandırılmalıdır.

Məhkəmə kollegiyası ilk növbədə qeyd etmişdir ki, valideynlər öz uşaqları barəsində bərabər hüquq və vəzifələrə malikdirlər. Valideynlər uşaqlarını tərbiyə etmək hüququna malikdirlər və uşaqlarını tərbiyə etməyə borcludurlar. Valideynlər uşaqlarının tərbiyəsinə, sağlamlığına və onların psixi, fiziki, mənəvi inkişafına görə məsuliyyət daşıyırlar (Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin 56.1, 58.1 və 58.2-ci maddələri).

Həmin Məcəllənin 60.4-cü maddəsinə görə, valideynlər ayrı yaşadıda uşaqların yaşayış yeri onların razılığı ilə həll edilir. Valideynlər arasında razılıq olmadıqda, məhkəmə mübahisəni uşaqların hüquq və mənafələrini, onların rəyini və sair halları (uşaqların qardaş və bacılarına, valideynlərdən hər birinə olan bağlılığı, valideynlərin əxlaqi və digər şəxsi keyfiyyətləri, uşağın yaşı, onun inkişafı və tərbiyəsi üçün şərait yaradılması) nəzərə almaqla həll edir.

Ailə Məcəlləsinin 68.1-ci maddəsinə əsasən məhkəmə valideynlik hüquqlarından məhrum etmədən uşağın mənafeyini nəzərə almaqla, valideynlərdən (onlardan birindən) uşağın alınması barədə qətnamə qəbul edə bilər.

Məhkəmə kollegiyası daha sonra vurğulamışdır ki, valideynlərin qayğısından yararlanmaq uşaqların hüququ olduğu kimi uşaqların təlim-tərbiyəsi ilə onların şəxsiyyət kimi formalaşmasını və inkişaf etməsi üçün zəruri

şəraitin yaradılması təmin etmək valideynin borcudur. Ailə münasibətləri davam etdiyi müddətdə bu vəzifə valideynlər tərəfindən birgə həyata keçirilir. Valideynlər arasında nikah münasibətlərinə xitam verilərkən uşaqların hansı valideynin yanında qalması həll olunduqdan sonra digər valideynin uşaqların qayğısına qalmaq hüququnun realizə edilməsi istisna edilməməklə təmin edilməlidir. Nikahın ləğv edilməsi zamanı uşaqların hansı valideynin yanında qalması məsələsi həll edilərkən uşağın yaşı, rəyi, onun tələbatının təmin edə bilməsi, valideynə bağlılığı həll edilməlidir. Bu hal ona görə vacib və zəruridir ki, uşağın maddi tələbatının ödənilməsi ilə birgə mənəvi tələbatının da ödənilməsi təmin edilməklə, onun psixoloji cəhətdən inkişafına mənfi təsir edən hallardan azad edilməklə uşağın cəmiyyətdə bir şəxsiyyət kimi formalaşması təmin edilsin.

«Uşaq Hüquqları haqqında» Azərbaycan Respublikasının 19 may 1998-ci il tarixli Qanununun 5-ci maddəsinə əsasən dövlət orqanları, bütün fiziki və hüquqi şəxslər öz fəaliyyətində uşaqların mənafelərini üstün tutmalı, onların hüquqlarının təmin olunmasına şərait yaratmalıdırlar. Azərbaycan Respublikasının normativ hüquqi aktları və müvafiq orqanların qərarları uşaq mənafelərinə zidd olmamalı və onların icrası uşaqların həyatına, inkişafına və tərbiyəsinə zərər gətirməməlidir.

«Uşaq hüquqları haqqında» BMT-nin konvensiyasının (12 noyabr 1989-cu ildə qəbul edilmişdir) 3-cü maddəsində uşaqlar barəsində görülən bütün tədbirlərdə uşağın maraqlarının daha yaxşı təmin edilməsinə ilk növbədə diqqət yetirilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

Göründüyü kimi, bu kateqoriya məsələlərin həllində qanunverici təqdim edilmiş sübutlara prosesual qanunvericiliyin tələbləri baxımından qiymət verilməsini tələb etməklə yanaşı, həmçinin uşaqların mənafeyinin də əsas tutulmasını təsbit etmişdir.

Məhkəmə kollegiyası qeyd etmişdir ki, məhkəmələr uzun müddət ərzində iş üzrə cavabdehin psixi sağlamlıq vəziyyətinin müəyyən edilməsinə çalışmış, iş üzrə alınmış rəylərə əsasən anada hər hansı psixi pozuntunun olmaması barədə nəticəyə gəlmiş və ekspert rəyini nəzərə alaraq uşaqların anaya verilməsinin onların maraqlarına uyğun hesab etmiş, həmçinin azyaşlı Leyla və Zəhranın tərəflərin ayrıldıqları gündə anaları Əfsanənin qayğısı ilə əhatə olunduğu, onların analarına daha çox bağlı olmalarını, həmçinin

azyaşlı olmaları səbəbindən ana nəvazişinə daha çox ehtiyaclarının olmasını əsas götürmüşlər.

Halbuki iş materialları ilə müəyyən edilir ki, tərəflər faktiki olaraq 2015-ci ilin avqust ayında ayrıldıqları vaxt uşaqların birinin 2 yaşı, digərinin isə 1 yaşı olmuşdur. Uşaqlar həmin vaxtdan atası ilə qalmış və bu gündə onlarla yaşayırlar. Hazırda uşaqların 6 və 5 yaşları var. Uşaqlar 2015-ci ilin avqust ayından analarından ayrı yaşayırlar, bu müddət ərzində onların ana ilə ünsiyyətlərinin olub-olmaması araşdırılmamışdır. Həmçinin onların valideynlərdən hansına daha çox bağlılığının müəyyən edilməsi üçün onlarla hər hansı söhbət aparılması, bununla əlaqədar olaraq müvafiq psixoloji ekspertizanın keçirilməsi iş materiallarından görünür. Belə olan halda, məhkəmə kollegiyası o qənaətə gəlmişdir ki, uzun müddət atanın yanında yaşayan uşaqların ananın himayəsinə verilməsinin uşaqlara hansı mənəvi-psixoloji təsir edəcəyi müəyyən edilmədən apellyasiya məhkəməsinin gəldiyi nəticəni əsaslı və uşaqların mənafeyinə uyğun hesab etmək olmaz.

Məhkəmə kollegiyası həmçinin hesab etmişdir ki, uşağın himayəyə verilməsi məsələsi həll edilərkən təkcə valideynin psixi durumu deyil, həmçinin valideynin uşağa münasibəti, qayğısı, uşağın valideynə bağlılığı, uşağın maddi tələbatının təmin edilə bilməsi, təlim-tərbiyəsi, onların şəxsiyyət kimi formalaşması və inkişaf etməsi üçün zəruri şəraitin yaradılmasını təmin etmək iqtidarında olması, onların şəxsi keyfiyyətləri də ətraflı araşdırılmalıdır.

Apellyasiya instansiya məhkəməsinin özünün istinad etdiyi Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyi Məhkəmə Ekspertiza Mərkəzinin məhkəmə-psixoloji ekspertizasının 15.05.2017-ci il tarixli, 7578 sayılı rəyindən görünür ki, Ə.İ.Bağırının psixi cəhətdən ləngliyi müşahidə olunmaqla, ətraf aləmin predmet və hadisələri haqqında bilikləri və ümumi dünyagörüşü aşağı səviyyədədir. O, fərdi-psixi xüsusiyyətlərinə görə introvertə (insanın psixi fəaliyyətinin daxili aləminə yönəlməsi) daha yaxındır. Onda fərdi-psixi xüsusiyyətlərində sakitlik, süstlük, sadələvhlik, qapalılıq və passivlik kimi əlamətlər üstünlük təşkil edir.

Bundan başqa, Uşaq Hüquqları Komitəsinin 29 may 2013-cü ildə dərc olunmuş uşağın maraqlarının üstün tutulması haqqında 14 sayılı Ümumi Şərhin 44-cü bəndində göstərilmişdir ki, uşağın üstün maraqlarının qiymətləndirilməsinə uşağın öz fikirlərini azad ifadə etmək hüquqlarına

hörmət və uşaqla bağlı bütün məsələlərdə söylənilən fikirlərə verilən qiymət daxil olmalıdır. 12-ci maddənin tələblərinə düzgün riayət edilməmişdirsə, 3-cü maddənin 1-ci bəndi düzgün tətbiq edilə bilməz.

Uşaq Hüquqları Komitəsinin 20 iyul 2009-cu il tarixdə dərc olunmuş uşağın dinlənilmək hüququ ilə bağlı Ümumi Qeydin giriş hissəsində göstərilir ki, bütün uşaqların dinlənilməsi və ciddiyyə alınması Konvensiyanın fundamental dəyərlərindən biridir.

Həmin Qeydin 19-cu bəndində göstərilmişdir ki, 12-ci maddənin 1-ci bəndi iştirakçı Dövlətlərin uşağın öz fikirlərini ifadə etməsi hüququnu «təmin etmələrini» nəzərdə tutur. «Təmin etməlidir» anlayışı müəyyən olunması üzv Dövlətlərin ixtiyarına buraxılmayan xüsusi gücə malik olan hüquqi termindir.

Məhkəmə kollegiyası qeyd etmişdir ki, beynəlxalq hüququn bu yanaşması 10 yaşına çatmayan uşağın da dinlənilməsinə zəruri edir.

Həmçinin Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun “Nikahın pozulması, boşanmadan sonra yetkinlik yaşına çatmayan uşaqların valideynlərdən hansının yanında qalması və uşaqlar üçün valideynlərdən aliment tutulması tələbinə dair işlərə baxılarkən qanunvericiliyin məhkəmələr tərəfindən tətbiqi təcrübəsi haqqında” 28 mart 2016-cı il tarixli Qərarında məhkəmələrə izah etmişdir ki, uşağın mənafeyinin tələb etdiyi bütün hallarda onun məhkəmə iclasında dinlənilmək hüququ təmin olunmalıdır.

“Uşaq hüquqları haqqında” Konvensiyanın 12-ci və Ailə Məcəlləsinin 52-ci maddələrinin tələblərinə müvafiq olaraq maraqlarına toxunulan istənilən məsələnin həlli zamanı uşaq öz fikrini bildirmək, habelə məhkəmə istintaqı və inzibati araşdırmaların gedişində dinlənilmək hüququna

malikdir. Uşağın fikrinin obyektiv qiymətləndirilməsini təmin etmək üçün onun pedaqoqun, təhsil müəssisəsinin nümayəndəsinin (tərbiiyəçinin), yaxud uşaq psixoloqunun və ya qəyyumluq və himayəçilik orqanının nümayəndəsinin iştirakı ilə dinlənilməsi məqsədamüvafiqdir.

İş materiallarından görüldüyü kimi, apellyasiya instansiyası məhkəməsi tam hüquqlu məhkəmə kimi göstərilən halları araşdırmamışdır. Bu məsələlər aydınlaşdırılmadan isə uşaqların məhz ananın himayəsinə verilməsinin onların mənafeyinə və üstün maraqlarına daha uyğun olması barədə qənaətə gəlmək mümkün deyil.

İşin yuxarıda qeyd olunan faktiki hallarını və sadalanan qanunvericilik aktları normalarının tələblərini nəzərə alan məhkəmə kollegiyası bu nəticəyə gəlmişdir ki, Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki kollegiyası təqdim olunmuş sübutları tam və hərtərəfli araşdırmadığından və işin nəticəsi üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edən sübutlara lazımi hüquqi qiymət vermədiyindən həmin məhkəmənin iş üzrə gəldiyi nəticəsi qanuni və əsaslı sayıla bilməz.

Ona görə işə kassasiya qaydasında baxmış məhkəmə kollegiyasının həmin iş üzrə qəbul etdiyi qərarı ilə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsi ləğv edilərək iş yeni apellyasiya baxışına göndərilmişdir.

Qərarında məhkəmə kollegiyası qeyd etmişdir ki, işə apellyasiya qaydasında yenidən baxılarkən yuxarıda göstərilən nöqsanlar aradan qaldırılmaqla yanaşı işin hərtərəfli, tam və obyektiv tədqiqinə nail olmaq üçün lazım olan bütün tədbirlər görülməli, araşdırılan sübutlara isə MPM-nin 88-ci maddəsinin tələbləri baxımından düzgün hüquqi qiymət verilməlidir.

İddiadan imtina edilməsi başqa şəxsin hüquq və qanuni mənafeyini pozmadıqda məhkəmə tərəfindən qəbul edilir.

Qubadlı Rayon Məhkəməsinin 28 mart 2018-ci il tarixli qiyabi qətnaməsi ilə iddiaçı O.Məhərrəmovun G.Məhərrəmovaya qarşı “nigahın pozulması” tələbinə dair iddiası təmin olunmuş, tərəflər arasında Sumqayıt nikah evində bağlanmış və 08.04.2011 -ci il tarixli, 216 nömrə ilə qeyd edilmiş nikah qeydinin pozulması, 07.07.2011-ci il təvəllüdü E.Məhərrəmlinin və 26.08.2013-cü il təvəllüdü A.Məhərrəmlinin anaları G.Məhərrəmovanın himayəsinə verilməsi,

həmin uşaqların yetkinlik yaşına çatanadək saxlanması üçün 19.02.2018-ci il tarixdən başlayaraq, O.Məhərrəmovdan hər ay bir uşağa görə 154 manat olmaqla, iki uşağa görə 308 manat sabit pul miqdarında alimentin tutularaq G.Məhərrəmovaya verilməsi, qətnamənin aliment hissəsində dərhal icra edilməsi qət edilmişdir.

Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının 30 aprel 2019-cu il tarixli qərarı ilə iddiaçı O.Məhərrəmovun şikayəti üzrə onun

iddiadan imtina barədə ərizəsi təmin edilmiş, qətnamə ləğv edilərək iddia tələbi üzrə icraata xitam verilmişdir.

İş üzrə cavabdeh G.Məhərrəmov verdiyi kassasiya şikayətini onunla əsaslandırılmışdır ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi maddi və prosesual hüquq normalarının pozulması ilə qanunsuz və əsassız qərardad qəbul etmişdir. Belə ki, Qubadlı rayon məhkəməsinin qətnaməsi qanuni qüvvəsini aldıqdan və icraya yönəldikdən sonra o, nikahın pozulması haqqında şəhadətnamə almış, əvvəlki “Qafarova” soyadına qayıtmış, yeni şəxsiyyət vəsiqəsi almış və məhkəmə iclasında iddiadan imtina edilməsinə etiraz etməsinə baxmayaraq birinci instansiya məhkəməsinin qətnaməsi ləğv edilərək iş üzrə icraata xitam verilmişdir.

Yuxarıda qeyd edildiyi kimi Qubadlı rayon məhkəməsinin qiyabi qətnaməsi ilə iddiaçı O.Məhərrəmovun iddia tələbi təmin edilərək, onunla cavabdeh G.Məhərrəmovanın niğahlarının pozulması, onların birgə niğahdan 07 iyul 2011 -ci il təvəllüdlü Elvinin və 26 avqust 2013-cü il təvəllüdlü Məhərrəmli Aylin Orxan qızının anaları -Məhərrəmov Günel İsmayıl qızının himayəsinə verilməsi, 07.07.2011-ci il təvəllüdlü Məhərrəmli Elvin Orxan oğlunun və 26.08.2013-cü il təvəllüdlü Aylinin yetkinlik yaşına çatanaq saxlanması üçün 19 fevral 2018-ci il tarixdən başlayaraq, Məhərrəmov Orxan Hicran oğlundan hər ay bir uşağa görə 154 manat olmaqla, iki uşağa görə 308 manat sabit pul miqdarında alimentin tutularaq Məhərrəmov Günel İsmayıl qızına verilməsi qət edilmişdir.

İş materiallarından görüldüyü kimi, qeyd olunan qətnamə əsasında tərəflərin birgə nikahlarından olan 2 uşağın saxlanılmaları üçün iddiaçıdan aliment alınmış cavabdehə verilməsinə dair icra sənədi verilmiş və Sumqayıt şəhəri üzrə İcra idarəsinin icra məmurunun 06.04.2019-cu il tarixli qərarı ilə icra sənədi üzrə icraata başlanılmışdır.

İddiaçıdan uşaqlarının saxlanılması üçün aliment alınmış cavabdehə verilməsinə dair icra sənədi icraya başlanana kimi Sumqayıt Apellyasiya məhkəməsinin 26 fevral 2019-cu il tarixli iclasında iddiaçı apellyasiya şikayətinin təmin edilməsini, cavabdeh işə qətnamənin dəyişdirilmədən saxlanılmasını xahiş etmişlər. Bundan sonra işin baxılması 3 dəfə təxirə salınmış, 30 aprel 2019-cu il tarixdə keçirilən məhkəmə iclasında işə iddiaçı O.Məhərrəmov iddiadan imtina etməsi barədə ərizə vermişdir.

Cavabdeh Q.Qafarova (Məhərrəmov) kassasiya şikayətində göstərmişdir ki, Qubadlı rayon məhkəməsinin qətnaməsi qanuni qüvvəsini aldıqdan və icraya yönəldikdən sonra o, nikahın pozulması haqqında şəhadətnamə almış, əvvəlki “Qafarova” soyadına qayıtmış, yeni şəxsiyyət vəsiqəsi almış və məhkəmə iclasında iddiadan imtina edilməsinə etiraz etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin Məcəlləsinin (bundan sonra MPM-nin) 52.1-ci maddəsinə əsasən iddiaçı iddiadan imtina edə bilər. İddiadan imtina etmə yazılı formada ifadə edilməlidir.

MPM-nin 52.5-ci maddəsinə görə işə iddiaçının iddiadan imtina etməsi, iddianın cavabdeh tərəfindən etiraz edilməsi və tərəflərin barışıq sazişi qanuna zidd olarsa və ya hər hansı bir şəxsin hüquqlarını və qanunla qorunan mənafeyini pozarsa, məhkəmə belə hərəkətləri qəbul etmir. Belə hallarda məhkəmə mübahisəyə mahiyyəti üzrə baxır.

Göründüyü kimi, prosesual qanunvericiliyin tələbinə əsasən iddiadan imtina edilməsinə dair ərizə qanuna zidd olmaqla yanaşı həm də hər hansı bir şəxsin hüquq və qanuni mənafeyini pozduğu halda belə ərizə təmin edilə bilməz.

Apellyasiya qaydasında içə baxan məhkəmə kollegiyası iddiaçı O.Məhərrəmovun iddiadan imtina etməsinin cavabdeh G.Məhərrəmovanın hüquq və mənafeyinə zidd olub-olmamasını sonuncunun münasibətini oyrənmədən və iddiaçının iddiadan imtina etməsinə qəbul edərək birinci instansiya məhkəməsinin qətnaməsinin bütövlükdə ləğv edib iddia tələbi üzrə icraata xitam verilməsi nəticəsinə gələrkən uşaqların saxlanılması üçün məhkəmənin qətnaməsi ilə qət edilmiş alimentin iddiaçıdan alınmış cavabdehə verilməsi barədə icra sənədi üzrə icraata “İcra haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 20.1, 20.1.4-cü maddələrinə əsasən xitam verilməli olması, cavabdehin qeyd etdiyi xüsusiyyətlərlə bağlı və eləcə də saxlanılmaları üçün aliment qət edilmiş uşaqların hüquq və mənafəələrinin pozulub-pozulmamasına qiymət verməmiş, bununla da prosesual qanunvericiliyin qeyd olunan normasının tələbi pozulmuşdur.

Ona görə də Ali Məhkəmənin Mülki Kollegiyası kassasiya şikayətini qismən təmin etmiş və MPM-nin 418.3-cü maddəsinə əsasən Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının qərarını ləğv edərək işə apellyasiya qaydasında yenidən baxılması üçün həmin məhkəməyə göndərmişdir.

İcraatında olan işlər üzrə məhkəmə insan hüquq və azadlıqlarının həyata keçirilməsi ilə bağlı qanunların şərh edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinə müraciət edə bilər.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin icraatında iddiaçı Salahov Yunis Əsgərxan oğlunun cavabdehlər Əkbərov Əsəd Əkbər oğluna və Bakı şəhəri 53 saylı Notariat Kontoruna qarşı ("NBC" Bank" ASC müstəqil tələb irəli sürməyən 3-cü şəxs qismində cəlb edilməklə) "mirasın qəbul edilmə faktının, miras üzrə payların müəyyən edilməsi və vərəsəlik şəhadətnaməsinin verilməsi" tələbinə dair ilk, cavabdehlər Əkbərov Əsəd Əkbər oğlunun və Əkbərov Yunis Əli oğlunun (onun adından qanuni nümayəndəsi olaraq Əkbərov Əsəd Əkbər oğlu) iddiaçı Salahov Yunis Əsgərxan oğluna və Bakı şəhəri 53 saylı Notariat Kontorunun notariusu Ələkbərova Səma Rafiq qızına qarşı "payların müəyyən edilməsi və qanun üzrə vərəsəlik hüququ haqqında şəhadətnamənin verilməsi" tələbinə dair qarşılıqlı iddiası üzrə mülki iş vardır.

İşdən görünür ki, ilk iddia üzrə iddiaçı Salahov Yunis Əsgərxan oğlu cavabdehlər Əkbərov Əsəd Əkbər oğluna və Bakı şəhəri 53 saylı Notariat Kontoruna qarşı iddia ərizəsi və iddia ərizəsinə əlavə ilə Bakı şəhəri Yasamal Rayon Məhkəməsinə müraciət edərək, mərhum qızı Salahova Leyla Yunis qızından miras qalmış Bakı şəhəri, Yasamal rayonu, Zahid Xəlilov küçəsi, ev 35a ünvanında yerləşən 43 nömrəli mənzilin və Bakı şəhəri, Nəsimi rayonu, 20 Yanvar küçəsi, ev 40 ünvanında yerləşən 73 nömrəli mənzilin miras əmlak kimi onun tərəfindən qəbul olunması faktının müəyyən olunması, həmin mənzillərin 1/2 hissəsi üzərində onun, digər 1/2 hissəsi üzərində Əkbərov Yunis Əli oğlunun miras payının müəyyən olunması və buna dair vərəsəlik şəhadətnaməsinin verilməsi barədə qətnamə qəbul edilməsini xahiş etmiş və iddiasını onunla əsaslandırılmışdır ki, Bakı şəhəri, Yasamal rayonu, Zahid Xəlilov küçəsi, ev 35 a ünvanında yerləşən 43 nömrəli mənzil mərhum qızı Salahova Leyla Yunis qızının adına rəsmiləşdirilsə də, əslində həmin ev onun, yəni Salahov Yunis Əsgərxan oğlunun vəsaiti hesabına alınmışdır. Belə ki, onun oğlan övladı

yoxdur. Buna görə də, qızlarını evlə təmin etmək üçün ömrü boyu işləyib pul yığmışdır. 28 mart 2018-ci il tarixdə mərhum qızı Salahova Leyla Yunis qızı ailə həyatı qurandan sonra ona ev alıb bağışlamaq istəmişdir. Lakin nəgd pul mənzilin alınması üçün kifayət etmədiyinə görə evin ipoteka qoyulmaqla alınması üçün "NBC Bank" Açıq Səhmdar Cəmiyyətində işləyən qohumuna müraciət etmişdir. Həmin bank ona ipoteka krediti verməyə razılıq vermiş və o, 14.000 manat ilkin ödəniş etməklə Bakı şəhəri, Yasamal rayonu, Zahid Xəlilov küçəsi, ev 35 a, mənzil 43-də yerləşən mənzili qızı Salahova Leyla Yunis qızına almışdır. Həmin vaxt qızı Leyla 2 ay idi ki, ailə həyatı qurmuşdur. Bu 2 ay ərzində ev alacaqları qədər pul qazanmaqları mümkünsüz idi. Onların vəfatından sonra da o, aylıq ödənişləri ödəməyə davam etmiş və evi şəxsi vəsaiti hesabına təmir etdirmişdir. Ona görə də, iş üzrə qarşılıqlı iddiaçı Əkbərov Əsəd Əkbər oğlunun hər hansı miras payından söhbət gedə bilməz, çünki Bakı şəhəri, Yasamal rayonu, Zahid Xəlilov küçəsi, ev 35 a, mənzil 43 qızının həyat yoldaşı Əkbərov Əli Əsəd oğlu ilə birgə nikah dövründə alınsa da, onların birgə qazancı hesabına alınmayıb, bu baxımdan mərhum qızı Salahova Leyla Yunis qızı ilə onun həyat yoldaşı Əkbərov Əli Əsəd oğlunun birgə mülkiyyəti hesab oluna bilməz.

Həmçinin Əkbərov Əsəd Əkbər oğlu və Əkbərov Yunis Əli oğlu (onun adından qanuni nümayəndəsi olaraq Əkbərov Əsəd Əkbər oğlu) cavabdeh Salahov Yunis Əsgərxan oğluna və 53 saylı Notariat Kontorunun notariusu Ələkbərova Səma Rafiq qızına qarşı qarşılıqlı iddia ərizəsi verərək Bakı şəhəri, Yasamal rayonu, Zahid Xəlilov küçəsi, ev 35A ünvanında yerləşən 43 nömrəli mənzilin 5/12 hissəsinə Əkbərov Əsəd Əli oğlunun; 2/12 hissəsinə Salahov Yunis Əsgərxan oğlunun; 5/12 hissəsinə Əkbərov Yunis Əli oğlunun hüquqları tanınmaqla vərəsəlik hüququ haqqında şəhadətnamə verilməsi, Bakı şəhəri, Nəsimi rayonu, 20 yanvar küçəsi, ev 40 ünvanındakı 73 saylı mənzilin 1/6 hissəsinə Əkbərov Əsəd Əli

oğlunun; 2/6 hissəsinə Salahov Yunis Əsgərhan oğlunun; 3/6 hissəsinə Əkbərov Yunis Əli oğlunun hüquqları tanınmaqla və rəsəlik hüququ haqqında şəhadətnamə verilməsinə dair qətnamə qəbul edilməsinə xahiş etmiş və iddiasını onunla əsaslandırmışdır ki, vəfat etmiş Salahova Leyla Yunis qızının adına Bakı şəhəri, Yasamal rayonu, Zahid Xəlilov küçəsi, ev 35A, mənzil 43 və Bakı şəhəri, Nəsimi rayonu, 20 yanvar küçəsi, ev 40, mənzil 73 olmuşdur. Əkbərov Əli Əsəd oğlu Salahova Leyla Yunis qızından bir neçə saat sonra vəfat etmiş, yəni Salahova Leyla Yunis qızı vəfat edərkən Əkbərov Əli Əsəd oğlu sağ idi. Bu fakt ekspert rəyləri ilə təsdiq edilir. Bakı şəhəri, Yasamal rayonu, Zahid Xəlilov küçəsi, ev 35A ünvanında yerləşən mənzil 43 birgə nikah dövründə əldə edildiyindən həmin əmlakın 1/2 hissəsi Əkbərov Əli Əsəd oğluna, qalan 1/2 hissəsi isə Salahova Leyla Yunis qızına məxsus olmuşdur. Salahova Leyla Yunis qızına məxsus 1/2 hissəyə münasibətdə birinci dərəcə və rəsə onun atası, əri və oğlu olduğundan, miras əmlakın həmin hissəsi birinci dərəcə və rəsələr arasında bərabər paylarla bölünməlidir. Əkbərov Əli Əsəd oğluna məxsus 1/2 hissəyə münasibətdə birinci dərəcə və rəsə onun oğlu və atası olduğundan miras əmlakın həmin hissəsi birinci dərəcə və rəsələr arasında bərabər paylarla bölünməlidir. Beləliklə, həmin əmlakın 5/12 hissəsi Əkbərov Əsəd Əli oğluna, 2/12 hissəsi Salahov Yunis Əsgərhan oğluna, 5/12 hissəsi Əkbərov Yunis Əli oğluna verilməlidir. Bakı şəhəri, Nəsimi rayonu, 20 yanvar küçəsi, ev 40 ünvanında yerləşən mənzil 73 birgə nikah dövründə əldə edilməmişdir. Həmin daşınmaz əmlakda Əkbərov Əli Əsəd oğlunun payı- 2/6 , Salahov Yunis Əsgərhan oğlunun payı 2/6 və Əkbərov Yunis Əli oğlunun payı 2/6 təşkil edir. Əkbərov Əli Əsəd oğlunun 2/6 hissə payı onun oğlu və atası arasında bərabər bölünməlidir. Yəni həmin əmlakın 1/6 hissəsi atasına, 1/6 hissəsi isə oğluna çatmalıdır. Əkbərov Əsəd Əli oğlunun payı 1/6, Salahov Yunis Əsgərhan oğlunun payı 2/6, Əkbərov Yunis Əli oğlunun payı 3/6 hissədə müəyyən edilməlidir.

Bakı şəhəri Yasamal Rayon Məhkəməsinin 15 fevral 2019-cu il tarixli qətnaməsi ilə ilk və qarşılıqlı iddialar qismən təmin edilmiş, Salahov Yunis Əsgərhan oğlunun 05.08.2016-cı il tarixdə vəfat etmiş Salahova

Leyla Yunis qızından miras qalmış əmlakı faktiki qəbul etməsi faktının müəyyən edilməsi, Bakı şəhəri, Yasamal rayonu, Zahid Xəlilov küçəsində yerləşən 35a nömrəli evin 43 nömrəli mənzilinin və Bakı şəhəri, Nəsimi rayonu, 20 Yanvar küçəsində yerləşən 40 nömrəli evin 73 nömrəli mənzilinin hər birinin Əkbərov Yunis Əli oğlunun 3/6 hissədə, Salahov Yunis Əsgərhan oğlunun 2/6 hissədə, Əkbərov Əsəd Əkbər oğlunun 1/6 hissədə paylarının müəyyən edilməsi və onların paylarına uyğun və rəsəlik şəhadətnaməsinin verilməsi vəzifəsinin Bakı şəhəri 53 sayılı Notariat Kontorunun üzərinə qoyulması qət olunmuşdur.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin 20 iyun 2019-cu il tarixli qətnaməsi isə Bakı şəhəri Yasamal Rayon Məhkəməsinin 15 fevral 2019-cu il tarixli qətnaməsi dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

İş materiallarında olan 10 avqust 2016-cı il tarixli, AZ-I № 829649 ölüm haqqında şəhadətnamədən görünür ki, Əkbərov Əli Əsəd oğlu 05 avqust 2016-cı il tarixdə vəfat etmişdir.

İş materiallarında olan 09 avqust 2016-cı il tarixli, AZ-I № 829647 ölüm haqqında şəhadətnamədən görünür ki, Salahova Leyla Yunis qızı 05 avqust 2016-cı il tarixdə vəfat etmişdir.

İşdə olan Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin Məhkəmə Tibbi Ekspertiza və Patoloji Anatomiya Elmi Təcrübi və Tədris Birliyinin 5 avqust 2016-cı il tarixli Ekspert rəyindən görünür ki, həmin tarixdə Salahova Leyla Yunis qızı təcili yardım avtomobili ilə Kürdəmir rayon MRX-na aparılarkən yolda ölmüş həyat yoldaşı Əkbərov Əli Əsəd oğlu isə Kürdəmir rayon MRX-na saat 12:20 radələrində gətirilmiş, həmin gün saat 14:30 radələrində ölmüşdür.

Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin (bundan sonra mətnə MM-nin) 1146-cı maddəsinə əsasən miras qoyanın öldüyü gün və ya fiziki şəxsin ölmüş elan edilməsi barədə məhkəmə qərarının qüvvəyə mindiyi gün mirasın açıldığı vaxt sayılır.

MM-nin 1134.1-ci maddəsinə görə qanun üzrə və rəsəlik zamanı və rəsələr miras qoyanın öldüyü məqamda sağ olmuş şəxslər, habelə miras qoyanın ölümündən sonra doğulmuş uşaqları ola bilərlər.

MM-nin 1252-ci maddəsinin tələblərindən görünür ki, əgər vərəsə miras açıldıqdan sonra, lakin miras qəbul edilənədək ölərsə, mirasdan pay almaq hüququ onun vərəsələrinə keçir (irsi transmissiya).

Yuxarıda qeyd olunan mülki iş üzrə miras qoyanlar ər-arvad olmaqla eyni gündə, lakin eyni günün müxtəlif saatlarında ölmüşlər.

MM-nin 1146-cı maddəsində mirasın açıldığı vaxtın ölüm günü ilə müəyyən edildiyi təsbit olunmuş, lakin həmin Məcəllənin 1134.1-ci maddəsində miras qoyanın öldüyü “məqamda” sağ olmuş şəxslərin vərəsə ola bilmələri təsbit olunmuşdur. Bununla əlaqədar hazırkı işdə “ irsi transmissiyaya” aid maddi hüquq normasının düzgün tətbiq olunması üçün həmin maddələrin şərhinə zərurət yaranmışdır.

Məlumat üçün qeyd etmək lazımdır ki, “mirasın açılma vaxtı” adlanan Rusiya Federasiyasının Mülki Məcəlləsinin 1114-cü maddəsinə 01 sentyabr 2016-cı il tarixdə edilmiş dəyişikliyə görə mirasın açılma vaxtı vətəndaşın öldüyü anla (“moment”lə) müəyyən edilmişdir. Lakin, 01 sentyabr 2016-cı il tarixədək mirasın açılma vaxtı günlə müəyyən edilmişdir. Buna baxmayaraq qeyd olunan dəyişikliyə qədər həmin Mülki Məcəllədə Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsindən fərqli olaraq “məqam” termininə istinad olunmamışdır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 29 - cu maddəsinin VII hissəsinə

əsasən dövlət vərəsəlik hüququna təminat verir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsində və Azərbaycan Respublikası Mülki-Proessual Məcəlləsinin 13.6-cı maddəsində təsbit edilmişdir ki, icraatında olan işlər üzrə insan hüquq və azadlıqlarının həyata keçirilməsi məsələləri ilə bağlı məhkəmə Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının və qanunlarının şərh edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinə müraciət edə bilərlər.

«Konstitusiya Məhkəməsi haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun 33-cü maddəsində göstərilir ki, məhkəmələr Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 130-cu maddəsinin VI hissəsində nəzərdə tutulmuş məsələlərlə əlaqədar Konstitusiya Məhkəməsinə müraciət edə bilərlər.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki Kollegiyası mülki qanunvericiliyinin yuxarıda göstərilən müddələrinin tam aydın olmamasını nəzərə alaraq və buna görə məhkəmənin yuxarıda göstərilən hüququndan istifadə edərək Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 1134, 1146 və 1252-ci maddələrinə konstitusiya icraatı qaydasında şərh verilməsi üçün Azərbaycan Respublikasının Konstitusiya Məhkəməsinə müraciət etməyi, iş üzrə kassasiya icraatının işə dayandırılmasını məqsədə uyğun hesab etmişdir.

Məhkəmə qətnaməsi toqquşan maraqlar arasında tarazlığın təmin edilməsinə nail olunmalıdır.

İddiaçı Əzimov Hacıbaba Sadiq oğlu, üçüncü şəxslər Mirzəyev Teymur Abbas oğlu, Bağirov Altay İmamverdi oğlu, Ələsgərov Ağabala Əli oğlu və Fətullayev Rafael Tağı oğlunun cavabdeh “Nardaran Daş Karxana Təsərrüfatı LTD” MMC-yə qarşı “daş istehsalı ilə bağlı fəaliyyətin dayandırılması” barədə iddiası Bakı şəhəri Sabunçu rayon məhkəməsinin 21 fevral 2018-ci il tarixli qətnaməsi ilə rədd edilmişdir.

Bakı Apelyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının 11 iyul 2018-ci il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçı və mübahisə predmeti barəsində

müstəqil tələb irəli sürən üçüncü şəxslər tərəfindən birgə verilmiş apelyasiya şikayəti təmin edilmədən, iş üzrə Bakı şəhəri Sabunçu Rayon Məhkəməsinin 21 fevral 2018-cı il tarixli qətnaməsi dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının 25 dekabr 2018-ci il tarixli qərarı ilə iddiaçı Əzimov Hacıbaba Sadiq oğlu, üçüncü şəxslər Bağirov Altay İmamverdi oğlu, Mirzəyev Teymur Abbas oğlu, Ələsgərov Ağabala Əli oğlu, Fətullayev Rafael Tağı oğlu və onların vəkili Bağirov Sadiq Tofiq oğlunun kassasiya şikayəti qismən təmin

edilmiş, iş üzrə Bakı Apellyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının 11 iyul 2018-ci il tarixli qətnaməsi ləğv edilərək iş yenidən baxılması üçün Bakı Apellyasiya Məhkəməsinə göndərilmişdir.

Bakı Apelyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının 27 iyun 2019-cu il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçı və üçüncü şəxslər tərəfindən verilmiş apelyasiya şikayəti təmin edilmiş, Bakı şəhəri Sabunçu Rayon Məhkəməsinin 21 fevral 2018-ci il tarixli qətnaməsi ləğv edilmiş, iddiaçı Əzimov Hacıbaba Sadıq oğlu tərəfindən verilmiş iddia ərizəsinin təmin edilməsi, mübahisə predmeti barəsində müstəqil tələb irəli sürən üçüncü şəxslər Mirzəyev Teymur Abbas oğlu, Bağırov Altay İmamverdi oğlu, Ələsgərov Ağabala Əli oğlu, Fətullayev Rafael Tağı oğlu tərəfindən verilmiş iddia ərizəsinin təmin edilməsi, cavabdeh “Nardaran Daş Karxana Təsərrüfatı LTD” MMC-nin daş istehsalı ilə bağlı fəaliyyətinin dayandırılması qətdir edilmişdir.

“Nardaran Daş Karxana Təsərrüfatı LTD” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyəti apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsindən kassasiya şikayəti verərək həmin şikayətini onunla əsaslandırılmışdır ki, işə baxarkən apellyasiya instansiyası məhkəməsi maddi və prosessual qanun pozuntularına yol vermişdir. Ona görə də, Bakı Apelyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyasının 27 iyun 2019-cu il tarixli qətnaməsinin ləğv edilməsini, iş üzrə icraata xitam verilməsi barədə qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

“Nardaran Daş Karxana Təsərrüfatı LTD” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətinin vəkili Yolçuyev Ruhin Bilman oğlu da kassasiya instansiyası məhkəməsinin məhkəmə iclasında eyni mövqedən çıxış etmişdir.

Məhkəmə iclasında vəkiləşiz iştirak etdiyinə görə Azərbaycan Respublikası Mülki Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra mətnə MPM-nin) 67-ci maddəsinin tələbinə müvafiq olaraq iddiaçı Əzimov Hacıbaba Sadıq oğlunun, üçüncü şəxslər Mirzəyev Teymur Abbas oğlunun, Bağırov Altay İmamverdi oğlunun, Ələsgərov Ağabala Əli oğlunun izahatları dinlənilməmişdir.

Digər şəxslər məhkəmə iclasının vaxtı və yeri barədə lazımı qaydada xəbərdar edilmələrinə baxmayaraq məhkəmə iclasına gəlməmişlər. Məhkəmə kollegiyası onların iştirakı olmadan işə baxılmasını mümkün hesab etmişdir.

Kassasiya şikayətinə baxılması nəticəsində qəbul etdiyi qərarında Azərbaycan respublikası

Ali Məhkəməsinin Mülki Kollegiyası aşağıdakıları qeyd etmişdir:

Apelyasiya instansiyası məhkəməsi müəyyən etmişdir ki, iddiaçı Bakı şəhəri, Sabunçu rayonu, Ləhiş bağ sahəsi, mülkiyyətdə olan 0,12 ha torpaq sahəsində yerləşən, 4161 “a” saylı bağ evində yaşayır və həmin bağ evi 16 mart 2010-cu il tarixli Çıxarışa əsasən mülkiyyət hüququ üzrə onun adına qeydə alınmışdır. Üçüncü şəxslər də həmin ünvanı ayrı-ayrı bağ evlərində yaşayırlar.

SSRİ Dövlət Sənayedə İşlərin Təhlükəsiz Görülməsinə Nəzarət və Dağ-Mədən Nəzarəti Komitəsi tərəfindən verilmiş “Dağ-mədən ayırması” aktına əsasən yerin tək sahəsindən yeraltı (açıq) üsulla “Nardaran”əhəng yataqlarının işlənilib hazırlanması məqsədilə “Nardaran karyer təsərrüfatı xüsusi məişət təmir-tikinti” Trestinə Bakı şəhəri, Sabunçu rayonunda yerləşən, 1, 2, 3, 4, 4 a, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20 saylı künc nöqtələri ilə nömrələnmiş 34,5 ha ərazidə dağ mədən işlərinin həyata keçirilməsinə icazə verilmiş və “Dağ mədən ayırması” aktı 05 noyabr 1988-ci il tarixdə 10 nömrə ilə Komitənin reyestr kitabında qeydiyyatına alınmışdır. Bundan sonra Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyi Kollegiyasının 06 iyul 1994-cü il tarixli qərarı ilə “Əhaliyə xidmət, fərdi və bağ evlərinin tikintisi üzrə Baş İstehsalat İdarəsi 1 saylı Trestinin Nardaran Daş Karxanası Təsərrüfatının Nizamnaməsi dövlət qeydiyyatına alınmaqla, həmin təşkilatın hüquqi şəxs kimi rəsmi fəaliyyətinə icazə verilmişdir. Sonradan həmin təsərrüfatın hüquqi varisi kimi onun bazasında “Nardaran Daş Karxana Təsərrüfatı LTD” MMC təsis edilmiş və 10 mart 2003-cü il tarixdə Cəmiyyətin Nizamnaməsi dövlət qeydiyyatına alınmaqla, bu barədə Cəmiyyətin adına 0103-P7-37400 saylı “Dövlət qeydiyyatı haqqında” Şəhadətnamə verilmişdir. Hazırda Cəmiyyətin hüquqi ünvanı Bakı şəhəri, Sabunçu rayonu, Nardaran qəsəbəsi, Nardaran daş karxana təsərrüfatının ərazisində yerləşir.

Fövqəladə Hallar Nazirliyi tərəfindən cavabdeh təşkilata Bakı şəhəri, Sabunçu rayonu, Nardaran qəsəbəsi, Nardaran daş karxana təsərrüfatının ərazisində 5 il müddətində “dağ-mədən işləri, dağ və buruq qazmaları”nın aparılmasına qeydiyyat nömrəsi FHN/40-01296 olan 28 noyabr 2013-cü il tarixli lisenziya verilmişdir.

Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi tərəfindən cavabdeh təşkilata Bakı şəhəri, Sabunçu rayonunda yerləşən, Markşeyder planı

üzrə 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 və 8 künc nöqtələri ilə nömrələnmiş 5,0 ha ərazidə yerin təki sahəsindən açıq (yeraltı) üsulla “Nardaran” əhəngdaşı yatağında mişar daşı istehsalı üçün 5 il müddətində qüvvədə olmaqla 00879 sayılı “Dağ-mədən ayırması” aktı verilmiş və bu akt 09 sentyabr 2014-cü il tarixdə Nazirliyin reyestr kitabında 879 nömrə ilə qeydiyyatla alınmışdır.

19 iyun 2012-ci il tarixli Çıxarışa əsasən yalnız Bakı şəhəri, Sabunçu rayonu, Nardaran qəsəbəsi, 1-ci küçə, Maştağa-Nardaran Dənizkənarı şossesi 6-cı km-də, istifadə olan 0,02709 ha torpaq sahəsində yerləşən və sahəsi 212,1 kv.metr olan qeyri-yaşayış binası mülkiyyət hüququ üzrə cavabdeh təşkilatın adına qeydə alınmışdır.

Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin Ətraf Mühit üzrə Milli Monitoring departament tərəfindən 09.07.2018-ci il tarixdə sözügedən karxanada və karxana ətrafında yerləşən yaşayış məntəqəsində monitoring işləri həyata keçirilmiş və müəssisənin fəaliyyəti nəticəsində ətraf mühitə normadan artıq təsir göstərildiyi müəyyənləşdirilmişdir. Monitoring nəticələrinə əsasən, Nardaran LTD MMC ərazisində kombaynın yaxınlığında toz 8.7 mq/m³, səs küy 84.8 dBA, yaşayış binasının qarşısında toz 6.8 mq/m³, səs küy 68.3 dBA olmuşdur. Yaşayış məntəqələrində yol verilən qatılıq həddi, toz üçün 0.5 mq/m³, səs küy üçün 60.0 dBA olduğundan kombaynın yanında toz 17.4 dəfə, səs-küy 1.4 dəfə, yaşayış binasının qarşısında isə toz 13.6 dəfə, səs-küy 1.1 dəfə yol verilən qatılıq həddindən yüksək olmuşdur.

Fövqəladə Hallar Nazirliyi tərəfindən “dağ-mədən işləri, dağ və buruq qazmaları”nın aparılması üçün cavabdeh təşkilatın adına verilmiş lisenziyanın müddəti 28 noyabr 2018-ci il tarixdə artıq bitmişdir, Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi tərəfindən cavabdeh təşkilatın adına verilmiş 09 sentyabr 2014-cü il tarixli, 00879 nömrəli “Dağ-mədən ayırması” aktının qüvvədə olma müddəti isə cavabdeh təşkilat tərəfindən yerin təkindən istifadəyə dair qanunvericiliyin tələblərinin pozulması aşkar edildiyindən 14 dekabr 2018-ci il tarixli, 63/ü sayılı əmrə dəyandırılmışdır.

Apelyasiya instansiyası məhkəməsi mübahisəli hüquq münasibətinə maddi hüquq normalarının tətbiq edilməsi ilə əlaqədar ilk növbədə qeyd etmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 39-cu maddəsinə əsasən, hər kəsin sağlam ətraf mühitdə yaşamaq

hüququ vardır. Heç kəs ətraf mühitə, təbii ehtiyatlara qanunla müəyyən edilmiş hədlərdən artıq təhlükə törədə və ya zərər vura bilməz.

“Əhalinin sağlamlığının qorunması haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 10-cu maddəsinə görə, dövlət ətraf mühitin qorunmasına, vətəndaşların əmək və istirahəti üçün əlverişli şərait yaradılmasına, eləcə də tibbi sanitariya və tibbi sosial yardıma təminat verir.

“Ətraf mühitin mühafizəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 6-cı maddəsinə əsasən, ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində vətəndaşların-sağlamlıq və həyat üçün əlverişli olan ətraf təbii mühitdə yaşamaq; ətraf mühitin mühafizəsinə dair dövlət hakimiyyət orqanlarına və təşkilatlarına müraciət etmək; insan həyatına və ətraf mühitə mənfi təsir göstərən müəssisələrin, qurğuların və başqa ekoloji zərərli obyektlərin yerləşdirilməsi, tikintisi, yenidən qurulması və istismara verilməsi haqqında qərarların inzibati və ya məhkəmə qaydasında ləğv edilməsini və həmçinin fiziki və hüquqi şəxslərin fəaliyyətinin məhdudlaşdırılmasını, müvəqqəti dayandırılmasını və hüquqi şəxslərin ləğv edilməsini tələb etmək; ətraf mühitin mühafizəsi haqqında qanunvericiliyin pozulması nəticəsində təqsirkar təşkilatların, vəzifəli şəxslərin və vətəndaşların məsuliyyətə cəlb edilməsi barədə müvafiq orqanlar və məhkəmələr qarşısında iddialar qaldırmaq və sair hüquqları vardır.

Həmin Qanunun 41-ci maddəsinin tələbinə görə, müəssisələrin, qurğuların və başqa obyektlərin istismarı ətraf mühitin mühafizəsi üzrə lahiyədə göstərilmiş bütün ekoloji tələblərin tam həcmdə yerinə yetirilməsi şərti ilə həyata keçirilir.

Göstərilən Qanunun 59-cu maddəsinin 2-ci bəndində təsbit edilmişdir ki, ətraf mühitə zərərli təsir göstərən fəaliyyətlə bağlı olan vəzifəli şəxslər məcburi qaydada lazımı ekoloji hazırlığa və ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində qanunvericiliyin əsaslarına dair biliklərə malik olmalıdırlar.

"Yerin təki haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 9-cu maddəsinə əsasən, yerin təkindən istifadə ilə əlaqədar işlərin təhlükəsiz görülməsinin təmin edilməsi; yerin təkindən istifadə zamanı torpaq sahələrinin rekultivasiyasının təmin edilməsi və sair hallar yerin təki istifadəçisinin vəzifəsi sayılır.

Bu Qanunun 11-ci maddəsinin tələbinə görə, əgər yaşayış məntəqələrinin, şəhər ətrafi zonaların, sənaye, nəqliyyat və rabitə obyektlərinin ərazilərində yerin təkindən istifadə

insanların həyat və sağlamlığına təhlükə törədərsə, təsərrüfat obyektlərinə və ya ətraf mühitə zərər vurarsa, o, qismən və ya tamamilə qadağan edilə bilər.

Qeyd edilən Qanunun 18-ci maddəsində müəyyən edilmişdir ki, xüsusi razılığın və ya icazənin qüvvədə olma müddəti qurtarıqda; xüsusi razılıq və ya icazə hüququndan məhrum edən faktlar meydana çıxdıqda yerin təkindən istifadə hüququna xitam verilir.

“Nardaran Daş Karxana Təsərrüfatı LTD” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyəti kassasiya şikayətində Bakı Apelyasiya Məhkəməsinin iş üzrə 27.06.2019-cu il tarixli qətnaməsinin ləğv edilərək, iş üzrə xitam verilməsinin əsası kimi aşağıdakılara istinad etmişdir:

1) iddiaçılar dəfələrlə rəsmi qaydada Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi tərəfindən 09 sentyabr 2014-cü il tarixdə cavabdeh, yəni “Nardaran Daş Karxana Təsərrüfatı LTD” Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyətinə verilmiş “Dağ-mədən ayırması” aktının fəaliyyətinin dayandırılması barədə Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinə müraciət etmiş, müraciətləri cavabsız qaldığına görə həmin iddia ilə məhkəməyə müraciət etmişlər. “Nardaran Daş Karxana Təsərrüfatı LTD” MMC-nin fəaliyyətinin dayandırılması məsələsi bu fəaliyyətə icazə vermiş inzibati orqanın qərarı ilə həll oluna bilər. Əgər iddiaçılar müraciətlərinə cavab verilməməsindən narazı qalmışlarsa, müvafiq məhkəməyə həmin orqana qarşı müvafiq iddia ilə müraciət edə bilərdilər.

2) “Nardaran Daş Karxana Təsərrüfatı LTD” sovet dövründə əhəngdaşı yatağı kimi qeydə alınmış, dövlət orqanı tərəfindən daş istehsalı məqsədi ilə “Dağ-mədən ayırması” aktı əsasında müəssisəyə ayrılmış ərazidə fəaliyyət göstərir. İstifadələrinə verilmiş ərazi 34.5 hektar sahədə eyrləşməklə sənaye təyinatlı torpaq sahəsidir və dövlətin mülkiyyətindədir.

3) Apelyasiya instansiyası məhkəməsi qətnaməsində Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi Dövlət Ekspertiza İdarəsinin 03 may 2019-cu il tarixli məktubuna istinad edərək 09.07.2018-ci il tarixli monitoring nəticələrinə əsasən belə qənaətə gəlmişdir ki, daş istehsalı ilə əlaqədar səs küy və tozun qatılıq həddi yol verilən normadan yüksəkdir. Apelyasiya instansiyası məhkəməsi həmin sənədə istinad etsə də yoxlamanın qanuniliyini araşdırmamış, yoxlamada İqtisadiyyat Nazirliyinin və müəssisənin

əməkdaşlarının iştirakının təmin olunmamasını nəzərə almamışdır.

4) Apelyasiya instansiyası məhkəməsi həmçinin ona istinad etmişdir ki, Fövqəladə Hallar Nazirliyi tərəfindən cavabdeh təşkilata verilmiş lisenziyanın müddəti 28 noyabr 2018-ci il tarixdə başa çatmışdır. Halbuki Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 21 dekabr 2015-ci il tarixli 713 sayılı fərmanının 5.1-ci bəndi ilə qeyd edilən lisenziyalar müddətsiz hesab edilmişdir.

5) Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi tərəfindən cavabdeh təşkilatın adına verilmiş 09 sentyabr 2014-cü il tarixli 00879 nömrəli “Dağ-mədən ayırması” aktının qüvvədə olma müddəti 14 dekabr 2018-ci il tarixli 63/ü sayılı əmrə dayandırılmışdır. “Nardaran Daş Karxana Təsərrüfatı LTD” MMC tərəfindən həmin əmr məhkəmə qaydasında mübahisələndirilir.

6) Ali Məhkəmənin qərarında istinad olunan “Yerin təkisi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunun istinad edilən normalarına əsasən qeyd edilmişdir ki, yerin təkindən istifadə hüququnun məhdudlaşdırılması və ya ona vaxtından əvvəl xitam verilməsi xüsusi razılıq və ya icazə verən orqan tərəfindən həyata keçirilməlidir.

Bu barədə məhkəmə qərarının 6-cı səhifəsinin 4-cü abzasında qeyd edilmişdir. Yəni Ali Məhkəmə dolayısı ilə bu məsələnin inzibati icraat qaydasında həll edilməli olduğunu vurğulamışdır.

Məhkəmə kollegiyası kassasiya şikayətinin dəlillərini və mülki işin materiallarını araşdırıb aşağıdakıları qeyd etməyi zəruri hesab etmişdir:

İddia tələbi “cavabdeh təşkilatın Nardaran qəsəbəsi yaşayış məntəqəsinin çox yaxınlığında texniki göstərişlərə cavab verməyən ətraf mühit və yaşayış məntəqələrini daş tozuna qərq etməklə fəaliyyət göstərməsi, dəfələrlə rəsmi qaydada Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinə “Ayrırma Aktı”nın ləğv edilməsi və həmin karxana təsərrüfatının insan həyatı üçün təhlükəli fəaliyyətinin dayandırılması barədə müraciət edilməsinə baxmayaraq heç bir tədbirlərin görülməməsi” ilə əsaslandırılmışdır. İddia tələbinin hüquqi əsası Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 39-cu maddəsinə əsasən hər kəsin sağlam ətraf mühitdə yaşamaq hüququna malik olması, o cümlədən Konstitusiyanın 41-ci maddəsinə əsasən hər kəsin sağlamlığının qorunması, “Əhəlinin sağlamlığının qorunması haqqında” Qanunun 10-cu maddəsinə əsasən dövlətin ətraf mühitin qorunmasına təminat verməsi, “Ətraf mühitin mühafizəsi haqqında”

Qanunun 6-cı maddəsinə əsasən vətəndaşların sağlamlıq və həyat üçün əlverişli olan ətraf təbii mühitdə yaşamaq, insan həyatına və ətraf mühitə mənfi təsir göstərən müəssisələrin, qurğuların və başqa ekoloji zərərli obyektlərin yerləşdirilməsi və istismara verilməsi haqqında qərarların inzibati və ya məhkəmə qaydasında ləğv edilməsini tələb etmək hüququ, həmin qanunun 41-ci maddəsinin tələbinə görə müəssisələrin, qurğuların və başqa obyektlərin istismara ətraf mühitin mühafizəsi üzrə layihədə göstərilmiş bütün ekoloji tələblərin tam həcmdə yerinə yetirilməsi şərti ilə həyata keçirilməsi, o cümlədən “Yerin təki haqqında” Qanunun 9, 11, 18, 21, 22-ci maddələri təşkil edir.

Sağlam ətraf mühitdə yaşamaq hüququ konstitusiyaya ilə təminat verilən hüquq olmaqla önəm kəsb edir, təkcə hazırkı dövrdə yaşayanların deyil, həm də gələcək nəslin sağlam inkişafı üçün olduqca böyük əhəmiyyətə malikdir. Ətraf mühitin korlanması, ona zərər yetirilməsinə, ekoloji tarazlığın pozulmasına yönəlmiş hər bir hərəkətin qarşısı alınmalı, sağlam ekoloji mühit qorunmalı, insanların sağlamlığı və təbiətin mühafizəsi üstün müdafiə ilə təmin olunmalıdır. Bu cəhətdən iddiaçıların sağlam ətraf mühitdə yaşamaq hüququ, ekoloji mühitin qorunması baxımından əsaslandırılan iddiaları diqqəti cəlb edir.

“Nardaran Daş Karxana Təsərrüfatı LTD” MMC-nin Sabunçu rayonu, Ləhiş bağ massivində daş istehsalı ilə bağlı fəaliyyətinin dayandırılması barədə iddia tələbi həmçinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 59-cu maddəsinə əsasən hər kəs öz imkanlarından, qabiliyyətindən və əmlakından sərbəst istifadə edərək təkbaşına və ya başqaları ilə birlikdə azad sahibkarlıq fəaliyyəti ya da qanunla qadağan edilməmiş digər iqtisadi fəaliyyət növü ilə məşğul ola bilər. Dövlət sahibkarlıq sahəsində yalnız dövlət maraqlarının, insan həyatının və sağlamlığının müdafiəsi ilə bağlı tənzimləməni həyata keçirir müddəalarının nəzərə alınmasını şərtləndirir.

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin müəyyən etdiyi təcrübəyə müvafiq olaraq lisenziya əsasında fəaliyyətin dayandırılması “İnsan hüquqları və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasının 1 sayılı Protokolun birinci maddəsində, həmçinin Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 29-cu maddəsində təsbitini tapmış mülkiyyət hüququna da müdaxiləni təşkil edə bilər. Məsələn İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsi qeyd etmişdir ki, biznes fəaliyyətinin

aparılması üçün lisenziya mülkiyyət təşkil edir; onun geri alınması 1 sayılı Protokolun 1-ci maddəsi ilə qorunan hüquqa müdaxilədir (“Megadat.com SRL” Moldovaya qarşı, “Bimer S.A.” Moldovaya qarşı qərarlar) Geri alınması avtomatik olaraq bankın məcburi qaydada ləğv edilməsinə səbəb olan bank lisenziyası “mülkiyyət” hesab edilir (“Kapital Bank AD” Bolqarıstana qarşı qərar). Bundan başqa, yayım tezlikləri ayırmadan ümummilliy yerüstü teleyayım üçün verilən lisenziya öz mahiyyətindən məhrum olunmuş sayılır (“Çentro Europa 7 S.R.L.” və di Stefano İtaliyaya qarşı qərar). Analoji olaraq, ərizəçinin adı kənd təsərrüfatı biznesi ilə əlaqədar olan midi (molyusk) ovu icazəsi “mülkiyyət” hesab edilir və midi ovunun müvəqqəti qadağan olunması həmin icazəyə məhdudiyət tətbiq edilməli sayılır (“O’Sullivan Makkarti Massel Development Ltd” İrlandiyaya qarşı qərar). Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 62-ci maddəsinə əsasən, Məhkəmə kollegiyası hesab edir ki, mübahisəli hüquq münasibəti hüquqi cəhətdən dəyərləndirilərkən, sağlam ətraf mühitdə yaşamaq hüququ, mülkiyyət hüququ, azad sahibkarlıq hüququ, həmçinin hər kəsin onun işinə qanunla müəyyən edilmiş məhkəmədə baxılması hüquqları arasında tarazlıq müəyyən edilməsinə nail olunmalıdır.

H.S.Əzimov Bakı şəhəri Sabunçu rayon məhkəməsinə ünvanlandığı iddia ərizəsində “İşin halları” bölməsində tələbinin faktiki halı kimi “Nardaran Daş Karxana Təsərrüfatı LTD” MMC-nin Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin Dövlət Ekspertiza İdarəsinin 09 sentyabr 2014-cü il tarixli 00879 sayılı Ayırma Aktına əsasən fəaliyyət göstərməsinə əsaslanmış, müvafiq maddi hüquq normalarına istinad edərək “Nardaran Daş Karxana Təsərrüfatı LTD” MMC-nin daş istehsalı ilə bağlı fəaliyyətinin dayandırılması barədə qətnamə çıxarılmasını xahiş etmişdir.

Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, kassasiya şikayətinin əsas dəlili ondan ibarətdir ki, hazırkı iddia tələbi inzibati-iqtisadi məhkəməyə aid olduğu halda ümumi məhkəməyə - Bakı şəhəri Sabunçu Rayon Məhkəməsinə verilmiş və həmin məhkəmədə baxılmaqla tərəfin işinə qanunla müəyyən edilmiş məhkəmədə baxılması hüququ pozulmuşdur.

Məhkəmə kollegiyası kassasiya şikayətini cavablandırmaq, yəni tərəfin ədalətli məhkəmə baxışına olan hüququnu təmin etmək baxımından həmin məsələni dəyərləndirmək vəzifəsi daşıyır.

Azərbaycan Respublikası vətəndaşları məhkəmə qarşısında bərabər hüquqlara malikdirlər. Ona görə də hər kəs mülki- hüquqi mübahisə yarandığı təqdirdə hüquq və vəzifələrinin yaranmasının məhkəmə tərəfindən yoxlanılması hüququna malikdir.

Bu hüququn həyata keçirilməsi şərtlərindən biri də məhkəmə aidiyyəti ilə bağlı qanunvericilik müddəalarına riayət edilməsidir.

Məhkəmə aidiyyəti müəyyən kateqoriya işlərə baxılıb həll edilməsi ilə bağlı məhkəmə səlahiyyətlərinin fərqləndirilməsi, aidiyyəti isə məhz qanun əsasında yaradılmış hansı məhkəmədə baxılmasını ehtiva edir.

Konstitusiyanın qanuni məhkəmə hüququnu müəyyən etməsi vətəndaşın qanun və məhkəmə qarşısında bərabərlik prinsipinə əsaslanan, qanuni qaydada yaradılmış, məhz həmin işlərə baxılması üçün səlahiyyətləndirilmiş, lazımi tələblərə cavab verən hakimlərdən ibarət tərkibdə işə baxılmasını ehtiva edir. Bu prinsipin realizasiyasının əsas şərti ondan ibarətdir ki, hər kəs mülki hüquq və vəzifələrinin müəyyən edilməsi ilə bağlı işi məhkəməyə verilərkən işinə hansı məhkəmədə baxılacağını bilmiş olsun.

“Nardaran Daş Karxana Təsərrüfatı LTD” MMC-nin daş istehsalı ilə bağlı fəaliyyəti yerin təkindən istifadə ilə bağlı olduğuna görə yerin təkindən istifadə münasibətlərinə aiddir. “Yerin təki haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununu Preambulasında qeyd olunur ki, Bu Qanun Azərbaycan Respublikası ərazisində, o cümlədən Xəzər dənizinin (gölünün) Azərbaycan Respublikasına mənsub bölməsində yer təkinin öyrənilməsi (axtarış, kəşfiyyat), onun səmərəli istifadəsi, mühafizəsi və görülən işlərin təhlükəsizliyi ilə əlaqədar münasibətləri tənzimləyir, yerin təkindən istifadədə dövlətin, yer təki istifadəçilərinin və vətəndaşların mənafelərinin qorunmasını təmin edir.

Həmin qanunun 8-ci maddəsinə əsasən, Azərbaycan Respublikasının, habelə xarici ölkələrin hüquqi və fiziki şəxsləri qanunvericiliklə müəyyən edilmiş qaydada Azərbaycan Respublikasında yer təkinin istifadəçiləri ola bilərlər. Yer təki istifadəçilərinin hüquqları və vəzifələri yerin təkindən istifadəyə bu Qanuna və “Lisenzialar və icazələr haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq verilən icazə alındığı andan yaranır.

“Nardaran Daş Karxana Təsərrüfatı LTD” MMC yerin təkindən istifadə üçün icazələr almış

və onların yerin təkindən istifadə hüququ yaranmışdır.

Qanunun 10-cu maddəsində müəyyən edilir ki, yer təki sahəsi istifadəçisinə yerin təki sahəsində faydalı qazıntıların çıxarılması, faydalı qazıntıların çıxarılması ilə əlaqədar olmayan yeraltı qurğuları tikmək və istismar etmək üçün icazə bu Qanunda və “Lisenzialar və icazələr haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda nəzərdə tutulmuş sənədlər əsasında “Dağ-mədən ayırması” statusunun müəyyən edilməsi şəklində verilir. Dağ-mədən ayırmasının ilkin hüdudları dağ-mədən ayırması statusu verilərkən müəyyən edilir.

Qanunun 13-cü maddəsinə əsasən, yerin təki istifadəyə icazə əsasında bu Qanun və “Lisenzialar və icazələr haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu ilə müəyyən olunmuş qaydada müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqan (qurum) tərəfindən verilir.

Mülki işin materialları ilə müəyyən edilir ki, “Nardaran Daş Karxana Təsərrüfatı LTD” MMC-yə yerin təkindən istifadəyə icazəni qanunla müəyyən edən orqanlar vermişdir.

Məhkəmə kollegiyası qeyd etmişdir ki, “Yerin təki haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunu istifadə hüququnun xitamı və məhdudlaşdırılması (dayandırılması və ləğvi) əsasları və qaydasını müəyyən edən 18 və 19-cu maddələrində 2019-cu ilin 22 oktyabrında dəyişiklik edilmiş, ona görə də qanunu həm hüquqi münasibətlərin ilkin olaraq yarandığı vaxtın, həm də hazırkı normaların məzmununa istinad olunacaqdır.

Qanun əvvəlki variantda 18 və 19-cu maddələri aşağıdakıları nəzərdə tuturdu.

Maddə 18. Yerin təkindən istifadə hüququnun xitamının və məhdudlaşdırılmasının əsasları.

Yerin təkindən istifadə hüququna aşağıdakı hallarda xitam verilir:

1) xüsusi razılığın və ya icazənin qüvvədə olma müddəti qurtarıqda; 2) xüsusi razılıq və ya icazə sahibi yerin təkindən istifadə hüququndan imtina etdikdə; 3) xüsusi razılıq və ya icazə hüququndan məhrum edən faktlar meydana çıxdıqda. Xüsusi razılıq və ya icazə verən orqan aşağıdakı hallarda yerin təkindən istifadə hüququnu məhdudlaşdırır və ya ona vaxtından əvvəl xitam verə bilər: 1) yerin təkindən istifadə ilə əlaqədar işlər aparılan sahələrdə yaşayan və işləyən əhəlinin həyat və sağlamlığına qarşı bilavasitə təhlükə yaranarsa; 2) yer təkinin

istifadəçisi xüsusi razılığın şərtlərini pozarsa; 3) yer təkinin istifadəçisi yerin təkindən istifadə qaydasını müntəzəm surətdə pozarsa; 4) forsmajor vəziyyəti (təbii fəlakətlər, hərbi əməliyyatlar və sairə) yaranarsa; 5) yer təkinin istifadəçisi xüsusi razılıqda icazədə göstərilən müddətdə yerin təkindən nəzərdə tutulan həcmdə istifadəyə başlamazsa; 6) yerin təkindən istifadə hüququ verilmiş subyekt ləğv edilərsə; 7) xüsusi razılıq və ya icazə sahibinin təşəbbüsü ilə.

Maddə 19. Yerin təkindən istifadə hüququnun xitamı və məhdudlaşdırılması qaydası.

Xüsusi razılıq və ya icazə sahibi yerin təkindən istifadədən imtina etdikdə xüsusi razılıq vermiş müvafiq icra hakimiyyəti orqanını azı 6 ay əvvəl rəsmən xəbərdar etməlidir.

Xüsusi razılıq və ya icazə sahibi yerin təkindən istifadə hüququndan xüsusi razılıqda göstərilmiş vaxtdan əvvəl imtina etdikdə, xüsusi razılıq verən müvafiq icra hakimiyyəti orqanına dəymiş zərəri ödəməlidir.

Yer təki istifadəçisinin rəsmi xəbərdarlığından sonra bu Qanunun 18-ci maddəsinin ikinci hissəsinin 1 və 4-cü bəndlərində nəzərdə tutulmuş hallarda səlahiyyətli orqanların qərarı ilə yerin təkindən istifadə dayandırılır. Bu halda müəssisənin təqsiri yoxdursa, onun konservasiyasına və ya ləğvinə çəkilən xərclər dövlət tərəfindən ödənilir.

Əgər yerin təkindən istifadə 18-ci maddənin ikinci hissəsinin 1-ci (müəssisənin təqsiri olduğu halda), 2-ci və 3-cü bəndlərində göstərilmiş səbəblərə görə və ya yer təki istifadəçisinin təşəbbüsü ilə dayandırılırsa, müəssisənin konservasiyasına və ya ləğvinə çəkilən xərclər yer təkinin istifadəçisi tərəfindən ödənilir.

Bu Qanunun 18-ci maddəsinin ikinci hissəsinin 2-ci, 3-cü, 5-ci bəndlərində göstərilən hallar baş verərsə və xəbərdarlıqdan sonra üç ay müddətində onlar aradan qaldırılmazsa, yerin təkindən istifadə hüququnun xitamı və ya məhdudlaşdırılması haqqında qərar qəbul edilir.

Yerin təkindən istifadə hüququnun məhdudlaşdırılmasına və ya dayandırılmasına səbəb olan hallar və şərtlər aradan qaldırıldığı təqdirdə, bu hüquq tam bərpa oluna bilər. Yerin təkindən istifadə hüququnun dayandırılması müddəti, yer təki istifadəçisinin təqsiri olmadığı halda, xüsusi razılığın və ya icazənin ümumi müddətinə daxil edilmir. Yerin təkindən istifadə hüququna vaxtından əvvəl xitam verilmiş və ya bu hüququ məhdudlaşdırılmış fiziki və hüquqi şəxs

bununla razı olmadıqda məhkəməyə müraciət edə bilər.

Beləliklə qanun yerin təkindən istifadə hüququna xitamın və bu hüququn məhdudlaşdırılmasının (dayandırma) həm əsaslarını, həm də qaydasını müəyyən etmişdir.

Qanuna müvafiq olaraq məhz xüsusi razılıq və ya icazə verən orqan bir sıra hallarda, o cümlədən yerin təkindən istifadə ilə əlaqədar işlər aparılan sahələrdə yaşayan və işləyən əhəlinin həyat və sağlamlığına qarşı bilavasitə təhlükə yarandıqda, yerin təkinin istifadəçisi xüsusi razılığın şərtlərini pozduqda və s. yerin təkindən istifadə hüququnu məhdudlaşdırma (məsələn dayandırma) bilər. Bu məhdudlaşdırma Qanunun 19-cu maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada həyata keçirilməli idi. Həmin maddə istifadə hüququnun dayandırılmasının xüsusi qaydasını nəzərdə tutur. Bu qaydaya müvafiq olaraq dayandırmanı dövlət orqanı həyata keçirməlidir. İddiaçılar həmin orqana müraciətdən sonra onun qəbul etdiyi qərardan razı qalmadıqda isə inzibati-iqtisadi məhkəməsinə müraciət etməyə haqlıdırlar.

Məhkəmə kollegiyası iddia ərizəsində ifadə olunmuş bir fikirə – yəni, iddiaçıların Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinə dəfələrlə müraciət etmələrinə baxmayaraq heç bir tədbirin görülməməsinə də münasibət bildirməyi zəruri hesab etmişdir.

“İnzibati İcraat haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 20-ci maddəsinə əsasən, hər bir şəxsin onun hüquq və qanuni maraqlarına bilavasitə aid olan məsələlərlə bağlı inzibati orqana müraciət etmək, vəsatət vermək və ya inzibati orqandan məlumat əldə etmək hüququ vardır. Qanunda başqa qayda nəzərdə tutulmamışdırsa, inzibati orqan onun səlahiyyətlərinə aid olan məsələlər üzrə müraciətlərə baxmağa, həmin müraciətlər üzrə müvafiq qərar qəbul etməyə və ya məlumat verməyə borcludur.

Həmin Qanunun 28-ci maddəsi müəyyən edir ki, fiziki və hüquqi şəxsin ərizəsi inzibati icraatın başlaması üçün əsasdır.

Göstərilən Qanunun 67-ci maddəsi nəzərdə tutur ki, inzibati orqan tərəfindən inzibati icraat haqqında hüquq normalarının və ya maddi hüquq normalarının pozulması və ya düzgün tətbiq edilməməsi nəticəsində qəbul edilmiş inzibati akt qanunsuz sayılır. Qanunsuz inzibati akt həmin aktı qəbul etmiş inzibati orqan və ya subordinasiya baxımından yuxarı inzibati orqan tərəfindən və yaxud məhkəmə qaydasında ləğv oluna

bilər. Qanunsuz əlverişsiz inzibati akt hər bir halda ləğv olunmalıdır. Azərbaycan Respublikasının müvafiq qanunları ilə başqa qayda nəzərdə tutulmamışdırsa, qanunsuz əlverişsiz inzibati aktın ləğv olunması həmin aktın qüvvəyə mindiyi andan yaranmış hüquqi nəticələri aradan qaldırır.

Qanunun 71-ci maddəsinə müvafiq olaraq, maraqlı şəxslər hüquqlarını və ya qanunla qorunan maraqlarını müdafiə etmək məqsədilə inzibati aktdan və ya inzibati aktın qəbul edilməsindən imtinadan şikayət vermək hüququna malikdirlər. Şəxsin müraciətinin məqsədi inzibati aktın qəbulu ilə bağlı olmadığı hallarda inzibati orqanın hərəkət və ya hərəkətsizliyindən də bu fəslin qaydalarına uyğun olaraq şikayət verilə bilər. Yalnız aşağıdakı hallarla bağlı aralıq inzibati aktlardan müstəqil şəkildə subordinasiya baxımından yuxarı inzibati orqana və ya şikayətə baxmaq səlahiyyətinə malik olan digər orqana (bundan sonra - şikayət instansiyası) şikayət verilə bilər:

Azərbaycan Respublikası İnzibati Prosesual Məcəlləsinin (bundan sonra mətndə İPM-nin) 2-ci maddəsi ilə inzibati mübahisələrin məhkəmə aidiyyəti məsələsi tənzimlənir.

İPM-nin 2.2.1-ci maddəsinə əsasən, şəxsin hüquq və vəzifələri ilə bağlı inzibati orqan tərəfindən qəbul edilmiş inzibati aktın mübahisələndirilməsinə (ləğv olunmasına və ya dəyişdirilməsinə) dair iddialara (mübahisələndirmə haqqında iddia), həmçinin İPM-nin 2.2.2-ci maddəsinin tələblinə görə, inzibati orqanın üzərinə inzibati aktın qəbul edilməsi ilə bağlı müvafiq öhdəliyin qoyulmasına dair iddialara və ya inzibati orqanın hərəkətsizliyindən müdafiəyə dair iddialara (məcburetmə haqqında iddia) inzibati-iqtisadi məhkəmələri tərəfindən həyata keçirilir.

Hazırda “Yerin təkisi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunu aşağıdakıları müəyyən edir:

Maddə 18. Yer in tək in dən istif adə hüquq unun dayandırılmasının və ləğvinin əsasları.

Yer in tək in dən istif adə hüququ aşağıdakı hallarda dayandırılır:

1) bu Qanunun 21-ci maddəsinin tələbləri pozulduqda;

2) yer tək in in istif adəçisi yer in tək in dən istif adə qaydasını təqvim ili ərzində pozarsa;

3) fors-major vəziyyəti (təbii fəlakətlər, hərbi əməliyyatlar və sairə) yaranarsa;

4) yer tək in in istif adəçisi icazədə göstərilən müddətdə yer in tək in dən nəzərdə tutulan həcmdə istifadəyə başlamazsa;

5) “Lisenzialar və icazələr haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 25.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş hallarda.

Yer in tək in dən istif adə hüququ “Lisenzialar və icazələr haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 26.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş hallarda ləğv edilir.

Maddə 19. Yer in tək in dən istif adə hüquq unun dayandırılması, ləğvi və yenidən rəsmiləşdirilməsi qaydası

Yer in tək in dən istif adə hüquq unun dayandırılması “Lisenzialar və icazələr haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 25-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada həyata keçirilir.

Yer in tək in dən istif adə bu Qanunun 18-ci maddəsinin birinci hissəsinin 1-ci və 3-cü bəndlərində nəzərdə tutulmuş hallarda dayandırıldıqda, yer təkisi sahəsinin konservasiyasına və ya ləğvinə çəkilən xərclər hüquqi və fiziki şəxslərin təqsiri olmadığı hallarda dövlət tərəfindən ödənilir. Əgər yer in tək in dən istif adə bu Qanunun 18-ci maddəsinin birinci hissəsinin 1-ci (hüquqi və fiziki şəxsin təqsiri olduğu halda) və 2-ci bəndlərində, “Lisenzialar və icazələr haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 25.1.2-ci maddəsində göstərilmiş səbəblərə görə və ya yer təkisi istifadəçisinin təşəbbüsü ilə dayandırılırsa, yer təkisi sahəsinin konservasiyasına və ya ləğvinə çəkilən xərclər yer tək in in istifadəçisi tərəfindən ödənilir.

İcazə sahibi yer in tək in dən istifadədən imtina etdikdə, icazəni vermiş müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi orqanı (qurumu) azı 6 ay əvvəl rəsmən xəbərdar etməlidir.

Yer in tək in dən istif adə hüquq unun dayandırılmasına səbəb olan hallar aradan qaldırıldığı təqdirdə, bu hüquq “Lisenzialar və icazələr haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 25.5-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada bərpa olunur.

Yer in tək in dən istif adə hüquq unun ləğvi “Lisenzialar və icazələr haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 26-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada həyata keçirilir.

Bu Qanunun 18-ci maddəsinin birinci hissəsinin 2-ci, 4-cü bəndlərində və “Lisenzialar və icazələr haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 25.1.2-ci maddəsində göstərilən hallarda xəbərdarlıqdan sonra üç ay müddətində onlar aradan qaldırılmazsa, yer in tək in dən istif adə hüquq unun ləğvi haqqında qərar qəbul edilir.

Yerin təkindən istifadə hüququnun yenidən rəsmiləşdirilməsi “Lisenzialar və icazələr haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 23-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş hallarda və qaydada həyata keçirilir.

Maddə 20. Yer in təkindən istifadə hüququ verən icazənin qüvvəsi

Yerin təkindən istifadə hüququ verən icazənin sahibi icazədən yalnız özü istifadə edə bilər və onu başqa şəxsə verə bilməz. Yer in təkindən istifadə hüququ verən icazənin qüvvəsi icazə sahibinin təsisçisi (iştirakçısı) olduğu hüquqi şəxslərə, habelə icazənin sahibi ilə birgə fəaliyyət, o cümlədən onunla əməkdaşlıq barədə müqavilə əsasında fəaliyyət göstərən başqa şəxslərə şamil edilmir.

Hazırda yer in təkindən istifadə hüququnun dayandırılması “Lisenzialar və icazələr haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 25-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada həyata keçirilir:

Maddə 25. Lisenziyanın və icazənin dayandırılması

25.1. Lisenziya və icazə aşağıdakı hallarda dayandırılır:

25.1.1. lisenziya (icazə) sahibi tərəfindən müvafiq ərizə təqdim edildikdə;

25.1.2. lisenziyanın (icazənin) sahibi lisenziya və icazə şərtlərinin pozulması hallarının aradan qaldırılmasına dair lisenziya və icazə verən orqanın, həmçinin müvafiq nəzarət orqanının göstərişlərini yerinə yetirmədikdə;

25.1.3. Azərbaycan Respublikasının qanunları ilə müəyyən edilmiş digər hallarda.

25.2. Lisenziya və icazə lisenziya və icazə verən orqanın inzibati aktı ilə dayandırılır. Həmin inzibati aktda dayandırılmaya əsas verən hallar və lisenziyanın və icazənin dayandırıldığı müddət göstərməlidir. Bu Qanunun 25.1.2-ci və 25.1.3-cü maddələrində göstərilən əsaslar üzrə lisenziyanın və icazənin dayandırılması haqqında inzibati aktda həmçinin dayandırılmaya əsas verən halların aradan qaldırılması üçün görülməli olan tədbirlər və lisenziyanın və icazənin dayandırıldığı müddətdə həmin halların aradan qaldırılmamasının nəticəsi göstərməlidir.

25.3. Ümumi lisenziyada göstərilən fəaliyyət növünün bir və ya bir neçə alt növünü həyata keçirmək hüququnun dayandırılması həmin lisenziyada göstərilən fəaliyyət növünün digər alt növlərinin həyata keçirilməsinə mane olmur.

25.4. Lisenziyanın (icazənin) sahibi lisenziyanın və icazənin dayandırıldığı müddət

bitənədək bu Qanunun 25.1.2-ci və 25.1.3-cü maddələrində göstərilən halları aradan qaldırmalı və nəticəsi barədə 3 iş günü müddətində lisenziya və icazə verən orqana yazılı məlumat verməlidir.

25.5. Bu Qanunun 25.1.1-ci maddəsində göstərilən əsas üzrə dayandırılmış lisenziya və icazə lisenziya (icazə) sahibinin müvafiq ərizəsinə, bu Qanunun 25.1.2-ci və 25.1.3-cü maddələrində göstərilən hallarda dayandırılmış lisenziya və icazə isə həmin halların aradan qaldırılması barədə lisenziya (icazə) sahibinin təqdim etdiyi yazılı məlumat əsasında lisenziya və icazə verən orqanın inzibati aktı ilə bərpa olunur.

25.6. Lisenziyanın və icazənin dayandırılması və bərpa olunması haqqında inzibati akt qəbul olunduğu tarixdən 2 iş günü müddətində lisenziyanın (icazənin) sahibinə təqdim edilir və ya sifarişli poçt göndərişi vasitəsilə göndərilir.

25.7. Lisenziyanın (icazənin) sahibi lisenziyanın və icazənin dayandırılması haqqında inzibati aktdan inzibati qaydada və məhkəməyə şikayət verə bilər.

Həmçinin qeyd olunmalıdır ki, lisenziyanın və icazənin ləğvi üçün Qanunun 26.1.5-ci maddəsinə müvafiq olaraq “məhkəmənin müvafiq qərarı” əsas təşkil etdiyi halda, lisenziya və icazənin dayandırılması üçün Qanunun 25-ci maddəsinə müvafiq olaraq məhkəmə qərarı əsas kimi nəzərdə tutulmur. Bu əslində istifadə hüququnun dayandırılması ilə xitam və ya ləğvinin mahiyyətindən irəli gəlir. Belə ki, dayandırma müvəqqəti xarakterə malik olduğu halda, xitam və ya ləğv müvəqqəti xarakter daşımır.

Dayandırmanın müvəqqəti xarakterli tədbir olması hüququn bütün sahələri üçün xarakterikdir. Məsələn “Yerin təkisi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 19-cü maddəsinin köhnə variantında qeyd olunurdu ki, “yer in təkindən istifadə hüququnun məhdudlaşdırılmasına və ya dayandırılmasına səbəb olan hallar və şərtlər aradan qaldırıldığı təqdirdə, bu hüquq tam bərpa oluna bilər. Yer in təkindən istifadə hüququnun dayandırılması müddəti, yer təkisi istifadəçisinin təqsiri olmadığı halda, xüsusi razılığın və ya icazənin müddətinə daxil edilmir. Yer in təkindən istifadə hüququ məhdudlaşdırılmış fiziki və hüquqi şəxs bununla razı olmadıqda məhkəməyə müraciət edə bilər. Göründüyü kimi qanun dayandırmanın müvəqqəti xarakterini nəzərə alıb onun müddət, hal və ya şərtlərlə əlaqələndirir, həmçinin istifadəçi bundan narazıdırsa onun

məhkəməyə müraciət etmək hüququ vardır. "Yerin təkisi haqqında" Qanunun 19-cu maddəsinin yeni variantında qeyd olunur ki, "yerin təkisindən istifadə hüququnun dayandırılması "Lisensiyalar və icazələr haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 25-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada həyata keçirilir". Yuxarıda həmin maddənin mətni verilmişdir. Bir daha xatırlanılır ki, Qanunun 25.2-ci maddəsinə əsasən "lisensiya və icazə lisensiya və icazə verən orqanın inzibati aktı ilə dayandırılır. Həmin inzibati aktda dayandırılmaya əsas verən hallar və lisenziyanın və icazənin dayandırıldığı müddət göstərilməlidir. Qanun yeni variantda dayandırmanın müəyyən müddətlə bağlı olmasını birbaşa nəzərdə tutmuş və dayandırmanın müvəqqəti xarakterini əks etdirmişdir. Həmin maddədə həmçinin istifadə hüququnun dayandırılmasının inzibati orqanın səlahiyyətinə aid olması və bu zaman inzibati aktın tərtib olunması da qanunda nəzərdə tutulmuşdur. Dayandırmanın müvəqqəti xarakter daşması və ya müəyyən hal və ya şərtlərlə şərtlənməsinə qanunvericilikdə çoxsaylı misallar göstərilə bilər.

Məsələn, Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin (bundan sonra mətnə MM-nin) 379-cu maddəsi iddia müddətinin axımının dayandırılması məsələlərini tənzimləyir. Həmin normada müxtəlif əsaslar sadalandıqdan sonra MM-nin 379.2-ci maddəsində qeyd olunur ki, fiziki şəxslərin həyatına və ya sağlamlığına dəymiş zərərin əvəzinin ödənilməsi haqqında iddialar üzrə iddia müddətinin axımı həmçinin fiziki şəxsin müvafiq orqana pensiya və müavinət təyin edilməsi haqqında müraciəti ilə əlaqədar olaraq pensiya və ya müavinət təyin edilənədək və ya təyin etməkdən imtina olunanədək dayandırılır.

MM-nin 379.6-cı maddəsi isə nəzərdə tutur ki, əgər tələbi qanuni təmsilçisi olmayan məhdud fəaliyyət qabiliyyətli və ya fəaliyyət qabiliyyəti olmayan şəxs irəli sürsə, iddia müddəti həmin şəxs tam fəaliyyət qabiliyyətli olanədək və ya onun üçün təmsilçi təyin edilənədək dayandırılmış sayılır.

Yaxud MM-nin 1280-ci maddəsi müəyyən edir ki, miras şərtləri razılığa gələ bilənlər ki, mirasın bölüşdürülməsi müəyyən müddətə dayandırılın.

Azərbaycan Respublikası Mülki Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra mətnə MPM-nin) 131-ci maddəsinə əsasən, iş üzrə icraat dayandırıldıqda qurtarmayan bütün prosessual

müddətlərin axımı dayandırılır. İcraat təzələndiyi gündən prosessual müddətlərin axımı davam edir.

MPM-nin 157.2-ci maddəsində qeyd olunur ki, qətnamənin gələcəkdə icrasını təmin etmək məqsədi ilə iddianı təmin etmək barədə hakimin qəbul etdiyi qərarad müvəqqəti xarakter daşıyır və işi qabaqcadan mahiyyəti üzrə həll etmir.

MPM-nin 158.1.4-cü maddəsində "əmlakı həbsdən azad etmək haqqında iddia təqdim edildikdə əmlakın satılmasını dayandırmaq" kimi müvəqqəti xarakter daşıyan iddianın təmini tədbiri də nəzərdə tutulmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsinin 92-ci maddəsində də tikintinin dayandırılması əsasları və qaydası öz əksini tapmış və həmin maddədə də dayandırmanın müvəqqəti xarakter daşması öz əksini tapmışdır.

"Ətraf mühitin mühafizəsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 6-cı maddəsinə əsasən, ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində vətəndaşların, fiziki və hüquqi şəxslərin fəaliyyətinin müvəqqəti dayandırılmasını tələb etmək hüququ vardır.

Qanunvericiliyin müxtəlif sahələrində dayandırmanın müvəqqəti xarakter daşması ilə bağlı çoxsaylı nümunələr gətirilə bilər. Qeyd olunanlara əsasən Məhkəmə Kollegiyası qeyd edir ki əvvəla "Nardaran Daş Karxana Təsərrüfatı LTD" MMC-nin daş istehsalı ilə bağlı fəaliyyətinin dayandırılması məhkəmənin deyil, inzibati orqanın səlahiyyətinə aid olmuş, məhkəmə bu fəaliyyəti dayandırdığı halda isə dayandırmanın müəyyən müddət və hal və şərt ilə şərtləndirməli idi. Apelyasiya instansiyası məhkəməsi heç bir müddət, hal və ya şərt ilə əlaqələndirmədən "Nardaran Daş Karxana Təsərrüfatı LTD" MMC-nin fəaliyyətini dayandırmaqla səhvə yol vermişdir. Bunun real göstəricisi onda təcəssüm edir ki, hazırda İnzibati orqanın "Nardaran Daş Karxana Təsərrüfatı LTD" MMC-nin fəaliyyətini dayandırması barədə inzibati aktı inzibati-iqtisadi məhkəməsində mübahisləndirilir. Hazırki işdə mübahisələndirilən qətnamənin gələcəkdə inzibati-iqtisadi məhkəmədə qəbul oluna biləcək məhkəmə aktı ilə ziddiyyət təşkil etməsi ehtimalı istisna olunmur.

Ona görə Məhkəmə Kollegiyası belə qənaətə gəlmişdir ki, apelyasiya instansiyası məhkəməsi "Nardaran Daş Karxana Təsərrüfatı LTD" MMC-nin daş istehsalı ilə bağlı fəaliyyətini heç bir müddət və şərt ilə əlaqələndirmədən

dayandırmaqla səhvə yol vermişdir. Ümumiyyətlə iddiaçıların “Nardaran Daş Karxana Təsərrüfatı LTD” MMC-nin daş istehsalı ilə bağlı fəaliyyətinin dayandırılması ilə bağlı tələbi özünün müvəqqəti xarakterinə görə uğurlu tələb hesab oluna bilməz.

İş üzrə dəyərləndirilməli olan məsələlərdən biri də apelyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən iddia tələbinin təmin olunması ilə əlaqədar əsaslardır.

Apelyasiya instansiyası məhkəməsinin iddianı təmin edərkən əsaslandığı əsaslardan biri ondan ibarət olmuşdur ki, Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin Ətraf Mühitə üzrə Milli Monitoring departament tərəfindən 09.07.2018-ci il tarixdə sözügedən karxanada və karxana ətrafında yerləşən yaşayış məntəqəsində monitoring işləri həyata keçirilmiş və müəssisənin fəaliyyəti nəticəsində ətraf mühitə normadan artıq təsir göstərildiyi müəyyənləşdirilmişdir. Monitoring nəticələrinə əsasən, Nardaran LTD MMC ərazisində kombaynın yaxınlığında toz 8.7 mq/m³, səs küyü 84.8 dBA, yaşayış binasının qarşısında toz 6.8 mq/m³, səs küyü 68.3 dBA olmuşdur. Yaşayış məntəqələrində yol verilən qatılıq həddi, toz üçün 0.5 mq/m³, səs küyü üçün 60.0 dBA olduğundan kombaynın yanında toz 17.4 dəfə, səs-küyü 1.4 dəfə, yaşayış binasının qarşısında isə toz 13.6 dəfə, səs-küyü 1.1 dəfə yol verilən qatılıq həddindən yüksək olmuşdur.

Həmin xüsusatla əlaqədar məhkəmə kollegiyası qeyd etmişdir ki, apelyasiya instansiyası məhkəməsi “Nardaran Daş Karxana Təsərrüfatı LTD” MMC-nin istehsalat fəaliyyəti ilə əlaqədar ekoloji qaydaları pozub pozmasının müəyyən edilməsi məqsədi ilə 27.03.2019-cu il tarixli qərardadla məhkəmə-ekoloji ekspertizası təyin etmiş, lakin ekspertizanın keçirilməsinə nail olunmamış və sonda Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi Dövlət Ekspertiza İdarəsinin 03 may 2019-cu il tarixli məktubunda göstərilənlərə istinad edərək “Nardaran Daş Karxana Təsərrüfatı LTD” MMC-nin istehsalat fəaliyyəti nəticəsinə ekoloji tarazlığın pozulması qənaətinə gəlmişdir. Mülki işin materialları ilə müəyyən edilir ki, 09.07.2018-ci il tarixli monitoringin nəticələri cavabdeh “Nardaran Daş Karxana Təsərrüfatı LTD” MMC tərəfindən məhkəmədə mübahisələndirilir. Bundan əlavə monitoring keçirilərkən cavabdehlərin iştirakı təmin olunmamışdır. Nəhayət Məhkəmə kollegiyası qeyd edir ki, Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi Dövlət Ekspertiza İdarəsi

haqqında əsasnaməyə müvafiq olaraq idarə ekoloji ekspertiza keçirərkən, onun nəticələrini analiz edir, ümumiləşdirir, mülkiyyət və təşkilatı-hüquqi formasından asılı olaraq idarə, müəssisə və təşkilatlara bu sahədə müvafiq rəylər verir.

Məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, iş üzrə obyektiv nəticənin alınmasına nail olunması üçün Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi Dövlət Ekspertiza İdarəsində və ya onların əməkdaşlarının iştirakı ilə ekoloji ekspertizanın keçirilməsi mümkün olduğu halda buna əməl olunmamışdır. Ona görə də məhkəmə kollegiyası qeyd olunan əsas qənaətbəx hesab etməmişdir.

Apelyasiya instansiyası məhkəməsi iddianı təmin edərkən əsaslandığı əsaslardan biri də ondan ibarət olmuşdur ki, Fövqəladə Hallar Nazirliyi tərəfindən “dağ-mədən işləri, dağ və buruq qazmaları”nın aparılması üçün cavabdeh təşkilatın adına verilmiş lisenziyanın müddəti 28 noyabr 2018-ci il tarixdə artıq bitmişdir.

Cavabdeh həmin əsasla bağlı müraciətlərində Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 21 dekabr 2015-ci il tarixli Fərmanına istinad etsə də, apelyasiya instansiyası məhkəməsi həmin dəlili dəyərləndirməmişdir. Fərmanın 5.1-ci maddəsinə əsasən həmin Fərman qüvvəyə mindiyi gün qüvvədə olan lisenziyalar müddətsiz hesab edilmişdir.

Məhkəmə kollegiyası qeyd olunanlara əsasən apelyasiya instansiyası məhkəməsinin istinad etdiyi xüsusatı iddia tələbinin təmini üçün əsas hesab etməmişdir.

Apelyasiya instansiyası məhkəməsi iddia tələbini təmin edərkən istinad etdiyi əsaslardan biri də ondan ibarətdir ki, Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi tərəfindən cavabdeh təşkilatın adına verilmiş 09 sentyabr 2014-cü il tarixli, 00879 nömrəli “Dağ-mədən ayırması” aktının qüvvədə olma müddəti isə cavabdeh təşkilat tərəfindən yerin təkindən istifadəyə dair qanunvericiliyin tələblərinin pozulması aşkar edildiyindən 14 dekabr 2018-ci il tarixli, 63/ü sayılı əmrlə dayandırılmışdır.

Məhkəmə kollegiyası bu xüsusatla bağlı qeyd etmişdir ki, apelyasiya instansiyası məhkəməsi Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin 14 dekabr 2018-ci il tarixli 63/ü sayılı əmrinə istinad etsə də, mülki işin materiallarına belə bir əmr və ya onun lazımı qaydada təsdiq olunmuş surəti əlavə olunmamışdır. MPM-nin 89.3-cü maddəsinə əsasən, lazımı sübutların əsli və ya lazımı qaydada təsdiq olunmuş surəti təqdim edilir. Əgər baxılan işə sənədin yalnız bir hissəsi

aiddirsə, belə olan halda, bu sənəddən təsdiq olunmuş çıxarış təqdim edilir.

Bundan əlavə 14 dekabr 2018-ci il tarixdən sonra keçirilən məhkəmə proseslərinin heç birində apelyasiya instansiyası məhkəməsinin istinad etdiyi 14 dekabr 2018-ci il tarixli əmr araşdırılmamış, sübut kimi qiymətləndirilməmiş və sübut kimi tanınmamışdır.

MPM-nin 93-cü maddəsinə əsasən, hakim bütün hallarda prosesin çəkişmə prinsipini təmin etməlidir. O, öz qərarını yalnız tərəflərin çəkişmə prinsipinə əsasən müzakirə etdiyi dəlillərlə, onların verdiyi izahatlarla, sənədlərlə əsaslandırılmalıdır. Məhkəmə, qərarını tərəfləri dəvət etmədən özünün qulluq mövqeyinə görə irəli sürdüyü hüquqi dəlillərlə əsaslandırma bilməz.

MPM-nin 14.2-ci maddəsi isə müəyyən edir ki, məhkəmə yalnız tərəflərin təqdim etdikləri sübutları araşdırmalı və onlardan istifadə etməlidir.

MPM-nin 88-ci maddəsinə müvafiq olaraq, məhkəmə sübutlara obyektiv, qərəzsiz, hərtərəfli və tam baxdıqdan sonra həmin sübutlara tətbiq edilməli hüquq normalarına müvafiq olaraq qiymət verir. Heç bir sübutun məhkəmə üçün qabaqcadan müəyyən edilmiş qüvvəsi yoxdur. Bundan əlavə mülki işə Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi Dövlət Ekspertiza İdarəsinin 14 dekabr 2018-ci ildən sonra Bakı Apelyasiya Məhkəməsinə ünvanlanmış iki – 22/1270 saylı, 03 may 2019-cu il tarixli və 22/1369 saylı, 15 may 2019-cu il tarixli (bax iş vərəqə 209 və 216, III cild) məktubları əlavə olunmuş və həmin məktublardan heç birində 14 dekabr 2018-ci il tarixli əmrin mövcudluğuna, “Nardaran Daş Karxana Təsərrüfatı LTD” MMC-nin fəaliyyətinin dayandırılmasına istinad olunmamışdır. Məhkəmə kollegiyası hesab edir ki, apelyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən məhkəmə iclasında araşdırılmamış, mülki işə əlavə olunmamış, mövcudluğu heç bir mötəbər sübutla təsdiq olunmayan fakta istinad olunması əsaslı hesab oluna bilməz.

Qeyd olunanlara əsasən məhkəmə kollegiyası belə nəticəyə gəlmişdir ki, apelyasiya instansiyası məhkəməsi işə baxarkən maddi və prosessual hüquq normalarının tələblərini pozmuş, tətbiq etdiyi maddi hüquq normalarını düzgün şərh etməmişdir. Məhkəmənin yol verdiyi prosessual pozuntular iş üzrə düzgün olmayan məhkəmə qətnaməsinin qəbul edilməsi ilə nəticələnə bilər.

MPM-nin 418.3-cü maddəsində nəzərdə tutulur ki, prosessual hüquq normalarının pozulması və ya düzgün tətbiq edilməməsi qətnamənin ləğv edilməsinə yalnız o halda əsas olur ki, bu pozuntu düzgün olmayan qətnamənin qəbul edilməsi ilə nəticələnsin və ya nəticələnə bilsin. Məhkəmə kollegiyası həmçinin iş üzrə toqquşan maraqları, sağlam ətraf mühitdə yaşamaq, azad sahibkarlıq hüququ, hər kəsin onun işinə qanunla müəyyən edilmiş məhkəmədə baxılmaq hüququ arasında tarazlığın təmin olunması baxımından dəyərləndirərək belə qənaətə gəlir ki, sağlam ətraf mühitdə yaşamaq hüququnun önəmli olması nəzərə alınmaqla, həmin hüquqlarla arasında tarazlığa nail olunması üçün mülki hüquqi mübahisəyə qanunla müəyyən edilmiş qaydada və prosedurlara riayət olunmaqla qanun əsasında müəyyən edilmiş səlahiyyətli məhkəmədə baxılmalıdır.

Məhkəmə kollegiyasının qənaətinə görə, mülki işə baxılarkən apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən hüquq normaları düzgün tətbiq olunmamış və qətnamənin ləğvi üçün əsas olan prosessual qanun pozuntularına yol verilmişdir.

Şərh olunanlara əsasən məhkəmə kollegiyası iş üzrə yeni qərar qəbul edilməsini məqsədə müvafiq hesab etməyərək apellyasiya instansiyası məhkəməsinin iş üzrə 27 iyun 2019-cu il tarixli qətnaməsinin ləğv edilib işin yeni apelyasiya baxışına qaytarılması, kassasiya şikayətinin isə iş üzrə yeni qərar qəbul edilməsi hissəsində təmin olunmaması, yəni həmin şikayətin qismən təmin edilməsi barədə qərar qəbul etmişdir.

İnzibati orqan özünün malik olduğu diskresion səlahiyyətlərdən özbaşına və hüdudsuz istifadə edə bilməz və belə səlahiyyətlər qanun güddüyü məqsəd naminə və səlahiyyətlərin qanunla müəyyən edilmiş hüdudları daxilində həyata keçirilməlidir.

İddiaçı Babayev Hikmət İbrahim oğlu 22 avqust 2018-ci il tarixdə cavabdeh Azərbaycan Respublikası Müdafiə Nazirliyinə qarşı iddia ərizəsi, sonradan iddia tələbinin dəqiqləşdirilməsi barədə ərizə ilə məhkəməyə müraciət edərək cavabdehin 07.05.2016-cı il tarixli 0322 nömrəli əmrinin dəyişdirilərək, Azərbaycan Respublikası Müdafiə Nazirliyinin Hərbi Həkim Komissiyası tərəfindən 27.02.2017-ci il tarixli 575 nömrəli xəstəlik haqqında şəhadətnaməyə əsasən iddiaçının "Hərbi xidmətkeçmə haqqında" Əsasnamənin 156-cı maddəsinin "v" bəndinə əsasən xəstəliyə görə Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrindən ehtiyata buraxılması vəzifəsinin cavabdehə həvalə edilməsi barədə qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

İddiaçı tələbini onunla əsaslandırılmışdır ki, o, 14.07.1993-cü ildən 02.09.2016-cı il tarixədək Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrində həqiqi hərbi xidmətdə olmuş, Azərbaycan Respublikası Müdafiə nazirinin 07 may 2016-cı il tarixli müvafiq əmri ilə «Hərbi xidmətkeçmə haqqında» Əsasnamənin 156-cı maddəsinin «q» bəndinə (ştatların ixtisarına görə) müvafiq olaraq ehtiyata buraxılmış, 02.09.2016-cı il tarixdən 600 nömrəli hərbi hissənin şəxsi heyətinin siyahısından, bütün növ təminatdan çıxarılmaqla qeydiyyatda durmaq üçün Səfərbərlik və Hərbi Xidmətə Çağırış üzrə Dövlət Xidmətinin Xətai rayon İdarəsinə göndərilmişdir. 05.09.2016-cı il tarixdən SHXÇDX-nin Xətai rayon idarəsində qeydiyyatda alınmışdır. Sağlamlığında yaranmış ciddi problemlərlə əlaqədar SHXÇDX-nin Bakı şəhər Xətai rayon idarəsi rəisinin 17.01.2017-ci il tarixli 22 nömrəli göndərişi ilə Müdafiə Nazirliyinin Mərkəzi Hərbi Həkim Komissiyası tərəfindən şəhadətləndirilmişdir. Mərkəzi Hərbi Həkim komissiyası tərəfindən diaqnoz və xəsarətin (yaranmanın, travmanın, kontuziyanın), xəstəliyin səbəb əlaqəsi haqqında qərar verilmiş, diaqnoz: «Xarici amilin-radiasiyanın təsiri nəticəsində yaranan toksiki-postradiasion ensefalopatiyanın soltərəfli piramid çatışmazlığı, davamlı vegetativ-damar və asteno-nevrotik əlamətlərlə keçən ifadəli funksional pozğunluqlarla təzahür edən nəticələri». Hərbi travmadır, hərbi xidmət vəzifələrini (xidməti

vəzifələri) yerinə yetirərkən alınmışdır. Nadir hallarda kəskinləşən, hissi-hərəkəti pozulmalarla təzahür edən, residiv gedişli diskogen mənşəli xroniki boyun (C3-C4.C5-C6) və bel-oma (L3-L4,L4-L5,L5-S1) radikuliti, remissiya mərhələsində. C3-C4, C5-C6, L3-L4, L4-L5, L5-S1 fəqərələrarası disklərin protruziyaları. Xroniki qeyri-spesifik prostatit, natamam remissiya mərhələsində xəstəlikdir, hərbi xidmət dövründə alınmışdır. Hərbi Həkim Komissiyasının hərbi xidmətə, hərbi-uçot ixtisası üzrə xidmətə və s. yararlılıq haqqında qərarı: Xəstəliklər cədvəlinin 24c, 85c, 26c maddəsinin III qrafasına və ƏTC-yə (Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2008-ci il 29 fevral tarixli 59 nömrəli qərarı ilə təsdiq edilmiş «Hərbi-həkim ekspertizası haqqında Əsasnamə»yə qoşma) əsasən, Sülh dövründə hərbi xidmətə yararsız, müharibə dövründə məhdud yararlıdır. Hərbi xidmətdən ehtiyata buraxıldıqdan 3 (üç) il keçmədən, Mərkəzi Hərbi Həkim Komissiyası tərəfindən verilmiş 27 fevral 2017-ci il tarixli 575 nömrəli Xəstəlik haqqında şəhadətnaməyə əsasən onun «Hərbi xidmətkeçmə haqqında» Əsasnamənin 156-cı maddəsinin «q» bəndi (ştatların ixtisarına görə) ilə ehtiyata buraxıldığı haqqında qərarının dəyişilərək «Hərbi xidmətkeçmə haqqında» Əsasnamənin 156-cı maddəsinin «v» bəndi (xəstəliyə görə) ilə əvəz olunması barədə qərar verilməsi və pensiyanın yenidən hesablanmasına dair aidiyyəti üzrə göstəriş verilməsi üçün 19 aprel 2017-ci il tarixdə Müdafiə Nazirliyinə ərizə göndərmişəm. Onun 19.04.2017-ci il tarixli ərizəsinə dair Şəxsi Heyət Baş İdarəsi Kadrlar İdarəsinin Komplektləşdirmə Şöbəsinin Komplektləşdirmə bölməsinin (zabit və gizirlərlə) rəisi şöbə rəisinin müavini Vahim Səfərov tərəfindən imzalanmış 24.05.2017-ci il tarixli 1/B-5759 nömrəli cavab məktubunda onun xidmətdən ehtiyata buraxılması barədə əmrin imzalanması zamanı qüvvədə olan qanunların pozuntusuna yol verilmədiyi üçün əmrin dəyişdirilməsinə müsbət qərar qəbul edilməmişdir («Hərbi xidmətkeçmə haqqında» Əsasnamənin 168-ci maddəsi əsas kimi göstərilmişdir). Bundan sonra o, 20.06.2017-ci il tarixdə təkrar ərizəsi ilə Müdafiə Nazirliyinə müraciət etmiş, ərizəsində göstərmişdir ki, «Hərbi xidmətkeçmə haqqında»

Əsasnamənin 162-ci maddəsinə əsasən buraxılışla əlaqədar söhbətləşmə aparılan zaman onun xahişləri ehtiyata buraxılanadək öz həllini tapmamış xidmət dövründə 3 dəfə komanda üzrə, ehtiyata buraxıldıqdan sonra 1 dəfə Müdafiə Nazirliyinə müraciət etmiş, həmçinin həmin Əsasnamənin 163-cü maddəsinin tələblərinə əsasən buraxılışla əlaqədar hərbi xidmətə yararlılıq səviyyəsini müəyyənləşdirmək üçün hərbi-həkim komissiyasının müayinəsinə göndərilməmiş və həmçinin bu məqsədlə hərbi-həkim komissiyasının müayinəsinə öz xahişi ilə göndərilməyə bilən hərbi qulluqçular kateqoriyasına da aid deyildir. İşin faktiki hallarından da görüldüyü kimi, ehtiyata buraxılma zamanı qüvvədə olan qanunvericiliyin pozulması hallarına yol verilmişdir və buna görə də həqiqi-hərbi xidmətdən buraxılması haqqında şəxsi heyət üzrə əmrə dəyişiklik edilə bilər («Hərbi xidmətkeçmə haqqında» Əsasnamənin 168-ci maddəsi). Beləliklə, hərbi xidmət vəzifələrini yerinə yetirərkən aldığı hərbi travmanı, hərbi xidmət dövründə aldığı xəstəliyi və qüsursuz xidmətini nəzərə alaraq, ehtiyata buraxılmağı haqqında qərarının dəyişilərək «Hərbi xidmətkeçmə haqqında» Əsasnamənin 156-cı maddəsinin «v» bəndi (xəstəliyə görə) ilə əvəz olunması barədə qərar verilməsi və pensiyasının yenidən hesablanmasına dair müvafiq göstəriş verilməsini bir daha xahiş etmiş, Azərbaycan Respublikası Müdafiə Nazirliyi Şəxsi Heyət Baş İdarəsi tərəfindən göndərilmiş 1/B-7506 nömrəli 19.07.2017-ci il tarixli cavab məktubunda onun həqiqi hərbi xidmətdən ehtiyata buraxılmağı barədə əmrin dəyişdirilməsinə müsbət qərar qəbul edilmədiyini bildirmişdir.

2 sayılı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin 06 fevral 2018-ci il tarixli qərarı ilə iddia təmin edilmiş və Azərbaycan Respublikası Müdafiə Nazirliyinin 07 may 2016-cı il tarixli, 0322 nömrəli əmrinin dəyişdirilərək, Azərbaycan Respublikası Müdafiə Nazirliyinin Mərkəzi Hərbi Həkim Komissiyası tərəfindən 27 fevral 2017-ci il tarixli, 575 nömrəli xəstəlik haqqında şəhadətnaməyə əsasən Babayev Hikmət İbrahim oğlunun «Hərbi xidmətkeçmə haqqında» Əsasnamənin 156-cı maddəsinin «v» bəndinə əsasən xəstəliyə görə Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrindən ehtiyata buraxılma vəzifəsinin cavabdeh Azərbaycan Respublikası Müdafiə Nazirliyinə həvalə edilməsi qət olunmuşdur.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 14 mart 2019-cu il tarixli qərarı ilə cavabdehin apellyasiya şikayəti təmin edilməyərək birinci instansiyaya məhkəməsinin qərarı dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Cavabdeh kassasiya şikayəti verərək apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarının ləğv edilərək iddianın rədd olunmasını xahiş etmişdir.

Kassasiya şikayətinin dəlilləri ondan ibarət olmuşdur ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən qərar qəbul edilərkən maddi və prosessual hüquq normaları pozulmuşdur. Belə ki, iddiaçının xidmət etdiyi hərbi hissə komandanlığına səhhəti ilə bağlı problemlərin olması və onun hərbi xidmət dövründə aldığı xəstəliyi nəzərə alınaraq ehtiyata buraxılmasını istəməmişdir. H.İ. Babayev özü şəxsən yazdığı raportla aidiyyəti üzrə müraciət edərək ştatların ixtisarına görə ehtiyata buraxılmasını xahiş etmişdir. İddiaçı ilə ehtiyata buraxılmazdan əvvəl aparılmış söhbətlər zamanı (25.02.2016 və 16.03.2016-cı il tarixlərində) o, ştatların ixtisarına görə ehtiyata buraxılmasına etiraz etməmişdir. Bundan əlavə, müayinə üçün hərbi həkim komissiyasına göndərilməsinə münasibətdə isə o, bildirmişdir ki, 2016-cı ilin yanvar ayında HHK-dan keçmiş və onun sıradan kənar hərbi xidmətə yararlı olması barədə qərar verilmişdir. Bir ay keçməmiş (20 gün) H.İ. Babayev yenidən həkim komissiyasına müayinəyə getməkdən şüurlu surətdə imtina etmişdir. Məhkəmə yuxarıda qeyd olunanlara əsasən iddia tələbini rədd etməli olsa da, bu hala qiymət verilməmişdir. İddiaçının barəsində Müdafiə Nazirliyi tərəfindən qərar qəbul edilərkən qüvvədə olan qanunvericiliyin pozulması hallarına yol verilməmişdir. Digər tərəfdən isə nəzərə alınmalıdır ki, Mərkəzi Hərbi Həkim Komissiyası tərəfindən verilmiş 27 fevral 2017-ci il tarixli 575 nömrəli Xəstəlik haqqında şəhadətnamə iddiaçının hərbi xidmətdən ehtiyata buraxılma anına hərbi xidmətə yarasız olduğunu təsdiq etmir və iddiaçının 9 aydan sonrakı vəziyyətini göstərən bir sənəddir. Belə ki, həmin şəhadətnamədə iddiaçının xidmətə yarasız olmasının məhz ehtiyata buraxılma anına təsadüf etməsi barədə hər hansı qeyd yoxdur.

İddiaçı kassasiya şikayətinə qarşı etiraz təqdim edərək apellyasiya məhkəməsinin qərarının qanuni və əsaslı olduğu üçün dəyişdirilmədən saxlanılmasını xahiş etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası

aşağıda göstərilənlərə əsasən hesab etmişdir ki, kassasiya şikayəti təmin edilmədən, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı isə dəyişdirilmədən saxlanılmalıdır.

Belə ki, «Hərbi xidmətkeçmə haqqında» Əsasnamənin 156-cı bəndinə görə, hərbi qulluqçular Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrindən ehtiyata buraxılırlar: a) xidmət müddətləri başa çatdıqda (kədr zabitlərindən başqa); b) yaşa görə — həqiqi hərbi xidmətdə olmağın son yaş həddinə çatanlar; v) xəstəliyə görə — hərbi-həkim komissiyaları tərəfindən dinc dövrdə, müharibə dövründə isə 6 aydan, yaxud 12 aydan sonra yenidən müayinədən keçməklə hərbi xidmətə yararsız sayılanlar; q) ştatların ixtisarına görə — ştatların ixtisarı və təşkilati tədbirlər ilə əlaqədar xidmətdə onlardan istifadə etmək mümkün olmadıqda (müddətli həqiqi hərbi xidmət hərbi qulluqçularından başqa); d) ailə vəziyyətinə görə (qadın hərbi qulluqçuları və müddətli həqiqi hərbi xidmət hərbi qulluqçuları)...

Sözgedən Əsasnamənin 163-cü maddəsi ilə müəyyən edilmişdir ki, ehtiyata və ya istefaya buraxılmağa təqdim olunmazdan əvvəl hərbi qulluqçular (müddətli həqiqi hərbi xidmət hərbi qulluqçularında başqa) səhhətinə görə hərbi xidmətə yararlılıq səviyyəsini müəyyənləşdirmək üçün hərbi-həkim komissiyasının müayinəsinə göndərilir. Buraxılmanın səbəbləri müəyyənləşdirildəndən sonra onun nəticəsi nəzərə alınır. Bu məqsədlə hərbi-həkim komissiyasının müayinəsinə aşağıdakı hərbi qulluqçular öz xahişinə əsasən göndərilməyə bilərlər: həqiqi hərbi xidmətdə son yaş həddinə çatmış və xidmət illərinə görə maksimal miqdarda pensiya təminatı hüququ olan şəxslər, ehtiyatda olmağın son yaş həddinə çatmış şəxslər. Həmin Əsasnamənin 156-cı maddəsinin «ə» bəndi, 158-ci maddəsinin «b» bəndi ilə buraxılmaya təqdim olunanlar, habelə ehtiyatdan çağırılan və 156-cı maddəsinin «q» bəndi ilə buraxılmaya təqdim olunanlar adətən hərbi-həkim komissiyasının müayinəsinə göndərilirlər. Hərbi qulluqçunun hərbi xidmətə, habelə su üstü gəmilərdə və xüsusi qurğularda xidmətə yararlılıq səviyyəsi Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrində tibbi müayinə haqqında Əsasnaməyə uyğun, uçuş işlərinə yararlılıq səviyyəsi Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələri aviasiyasının uçuş heyətinin tibbi müayinəsi haqqında Əsasnaməyə uyğun həyata keçirilir.

Həmin Əsasnamənin 168-ci maddəsinə əsasən hərbi qulluqçuların həqiqi hərbi xidmətdən

buraxılmaları haqqında (bu Əsasnamənin 156-158-ci maddələri) şəxsi heyət üzrə əmrlərin verilməsindən sonra buraxılma zamanı qüvvədə olan qanunvericiliyin pozulması hallarına yol verilməmişdirsə və buraxılma ilə əlaqədar yeni hallar aşkar edilməmişdirsə, dəyişikliyə yol verilmir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi qeyd olunan normaları işin müəyyən olunmuş faktiki hallarına tətbiq etməklə belə nəticəyə gəlmişdir ki, iddiaçı Babayev Hikmət İbrahim oğlu 600 nömrəli hərbi hissə komandirinin şəxsi heyətlə iş üzrə müavini-şöbə rəisinə ünvanladığı 25.02.2016-cı il tarixli raportla məhz sağlamlığında yaranmış problemləri nəzərə alaraq onu hərbi xidmətdən ehtiyata buraxılması üçün yuxarı komandanlıq vəsatət qaldırmasını xahiş etmişdir. Lakin cavabdeh inzibati orqan qeyd olunanları nəzərə almadan və «Hərbi xidmətkeçmə haqqında» Əsasnamənin 163-cü maddəsinin tələbinə görə 156-cı maddəsinin «q» bəndi əsasən iddiaçını ehtiyata buraxarkən hərbi-həkim komissiyasının müayinəsinə göndərməmişdir.

Bundan başqa, həmin məhkəmə qeyd etmişdir ki, 600 nömrəli hərbi hissə tərəfindən verilmiş 11.04.2016-cı il tarixli təqdimatda iddiaçı ilə aparılmış söhbətlər zamanı onun «yenidən müayinəyə ehtiyacı olmadığını bildirdiyi» qeyd olunsada, işdə olan söhbət vərəqələrindən görünür ki, iddiaçı həmin söhbətlər zamanı hərbi həkim komissiyasının rəyi nəzərə alınaraq buraxılmanın əsaslarının dəqiqləşdirilməsinin zəruriliyi məsələsi ilə bağlı 05.02.2016-cı il tarixdə (yəni sağlamlığında yaranmış problemlərlə əlaqədar 25.02.2016-cı il tarixli raportla müraciət etməzdən əvvəl) müayinədən keçməsi və «sıradankənar hərbi xidmətə yararlı olması» barədə məlumat vermiş, lakin müayinədən keçməkdən imtina etməmişdir. Azərbaycan Respublikası Müdafiə Nazirliyinin Mərkəzi Hərbi Həkim Komissiyası tərəfindən iddiaçıya 27 fevral 2117-ci il tarixdə 575 şəhadətnaməyə görə isə iddiaçı hərbi travmanı hərbi xidmət vəzifələrini yerinə yetirərkən almışdır.

Kassasiya kollegiyası iş üzrə gəlidiyi nəticəni əsaslı və qanuni hesab edərək aşağıdakıları qeyd etmişdir:

Qanunvericiliyin yuxarıda sadalanmış müddələrinin təhlilindən müəyyən olunur ki, qayda ondan ibarətdir ki, ehtiyata və ya istefaya buraxılmağa təqdim olunmazdan əvvəl hərbi qulluqçular (müddətli həqiqi hərbi xidmət hərbi qulluqçularında başqa) səhhətinə görə hərbi

xidmətə yararlılıq səviyyəsini müəyyənləşdirmək üçün hərbi-həkim komissiyasının müayinəsinə göndərməlidirlər. Buraxılmanın səbəbləri müəyyənləşdirildəndən sonra onun nəticələri nəzərə alınmalıdır.

Eyni zamanda, vurğulanmalıdır ki, qanunvericilikdə bu qaydadan istisnalar da nəzərdə tutulmuşdur. Belə ki, həqiqi hərbi xidmətdə son yaş həddinə çatmış və xidmət illərinə görə maksimal miqdarda pensiya təminatı hüququ olan şəxslər, habelə ehtiyatda olmağın son yaş həddinə çatmış şəxslər hərbi-həkim komissiyasının müayinəsinə öz xahişinə əsasən göndərməyə bilirlər.

İddiaçının da aid olduğu digər kateqoriya hərbi qulluqçulara (Əsasnamənin 156-cı maddəsinin «ə» bəndi, 158-ci maddəsinin «b» bəndi ilə buraxılmaya təqdim olunanlar, habelə ehtiyatdan çağırılan və 156-cı maddəsinin «q» bəndi ilə buraxılmaya təqdim olunanlar) münasibətdə isə qanunverici onların adətən hərbi-həkim komissiyasının müayinəsinə göndərmədiklərini təsbit etmişdir.

Beləliklə, aydınlaşdırılmalı olan məsələ ondan ibarətdir ki, “adətən” ifadəsi hansı qaydada hüquq tətbiq etmə təcrübəsində tətbiq olunmalıdır, eləcə də bu ifadə iddiaçı və cavabdeh üçün hansı hüquq və vəzifələr yaradır. Başqa sözlə, ştatların ixtisarı ilə əlaqədar ehtiyata buraxılmanı xahiş edən iddiaçının bu barədə tələb irəli sürüb-sürməməsindən asılı olmayaraq cavabdehin iddiaçını hərbi-həkim komissiyasının müayinəsinə göndərmək vəzifəsi varmı və belə vəzifə hansı hallarda yaranmış olur?

“Normativ-hüquqi aktlar haqqında” Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Qanununun 25.1-25.5-ci maddələrinə görə normativ hüquqi aktlar daxilən uzlaşdırılmalı, məntiqli qurulmalı və normayaratma texnikasına uyğun olmalıdır. Normativ hüquqi aktın normaları ifadə edilərkən həm həddindən artıq ümumiləşdirilmiş, həm də həddindən artıq təfərrüatlı ifadələrə, eləcə də eyni məsələ ilə bağlı normativ göstərişlərin təkrarlanmasına və onların çoxluğuna yol verilməməlidir. Normativ hüquqi aktın (onun struktur elementinin) adı yığcam olmalı, aydın ifadə edilməli və həmin aktın (struktur elementinin) əsas mahiyyətini əks etdirməlidir. Normativ hüquqi aktın normaları yığcam şəkildə, əsasən təsdiq formasında və indiki zamanda ifadə edilməlidir. Normativ hüquqi aktın mətnində istifadə edilən termin və anlayışlar aydın və birmənalı olmalıdır.

Həmin Konstitusiyası Qanununun 54.1-54.3-cü maddələrində isə təsbit edilmişdir ki, normativ hüquqi aktın terminologiyası aydın anlaşılacaq sözlərdən və söz birləşmələrindən istifadə etməklə formalaşdırılmalıdır. Normativ hüquqi aktın eyni terminlər bir mənada işlədilməli və vahid formaya malik olmalıdır. Normativ hüquqi aktın istifadə edilən terminlərin və onların tərifinin dəqiqləşdirilməsi zərurəti olduqda həmin aktın onların mənasını izah edən maddə (hissə, bənd) yerləşdirilir.

Məhkəmə kollegiyası ilk növbədə “Normativ-hüquqi aktlar haqqında” Konstitusiyası Qanununun istinad olunan normalarının tələblərindən çıxış edərək belə hesab etmişdir ki, «Hərbi xidmətkeçmə haqqında» Əsasnamənin 163-cü bəndində təsbit olunmuş “adətən” ifadəsi Konstitusiyası Qanununun tələb etdiyi aydın ifadə edilmə və anlaşılma, eləcə də birmənalı mənə daşımaya dair tələblərlə uyğunlaşmır. Bununla belə, kollegiya bu qənaətə gəlmişdir ki, hazırkı mübahisənin həlli baxımından xüsusi əhəmiyyət daşıdığı nəzərə alınmaqla həmin ifadəyə qanunun güddüyü məqsəd, diskresion səlahiyyətlərin qanunla müəyyən edilmiş həddlər daxilində və xüsusən həmin səlahiyyətin qanunun güddüyü məqsədə uyğun həyata keçirilib-keçirilməməsindən çıxış edilməklə qiymət verilməlidir. Çünki «Hərbi xidmətkeçmə haqqında» Əsasnamənin 163-cü bəndində təsbit olunmuş normanın mənasından görüldüyü kimi ehtiyata və ya istefaya buraxılmağa təqdim olunmazdan əvvəl hərbi qulluqçuların (müddətli həqiqi hərbi xidmət hərbi qulluqçularında başqa) səhhətinə görə hərbi xidmətə yararlılıq səviyyəsini müəyyənləşdirmək üçün hərbi-həkim komissiyasının müayinəsinə göndərilməsi cavabdehə məxsus səlahiyyətdir. İddiaçının halına münasibətdə (ştatların ixtisarı ilə əlaqədar) həkim komissiyasının müayinəsinə göndərilmə məsələsini həll etmək də müstəsna olaraq cavabdehə məxsus hüquqdur.

Bundan başqa, həmin hüquq qanunvericilikdə cavabdehin diskresion səlahiyyəti kimi təsbit edilmişdir. Qanunvericinin bu zaman “adətən” ifadəsindən istifadə etməsi inzibati orqana öz seçimi ilə davranış imkanı verir. Diskresion səlahiyyətlər inzibati orqanın öz mülahizəsinə görə tətbiq edə biləcəyi səlahiyyətlərdir və qanunla inzibati orqana və ya vəzifəli şəxsə mümkün qanuna uyğun qərarlardan birini seçmək hüququnun verilməsi deməkdir. Lakin aydındır ki, inzibati orqan özünün

diskresion səlahiyyətini özbaşına və hüdudsuz istifadə edə bilməz. Bu səlahiyyət heç bir halda inzibati orqana əsaslandırılmamış şəkildə hər hansı qanuni meyarlara söykənmədən öz mülahizəsinə uyğun davranmaq imkanının verilməsi kimi də yozula bilməz. Belə yanaşma hüquqi dövlət prinsipi ilə ziddiyət yaratmış olardı. Hər bir inzibati orqan özünün malik olduğu diskresion səlahiyyətləri qanun güddüyü məqsəd naminə və səlahiyyətlərin qanunla müəyyən edilmiş hüdudları daxilində həyata keçirməlidir. Diskresion səlahiyyətlər həddində hərəkət edən inzibati orqanın fəaliyyətinin məhkəmə tərəfindən yoxlanılması da məhz bu meyarlara əsaslanmaqla inzibati orqanın hərəkətlərinə qiymət verilməsini ehtiva edir.

Bu mənada, işin müəyyən edilmiş hallarından görünür ki, ehtiyata buraxılmadan əvvəl cavabdeh iddiaçını həkim müayinəsinə göndərməmişdir. Cavabdeh bununla bağlı mövqeyini onunla əsaslandırmışdır ki, iddiaçı xidmət etdiyi hərbi hissə komandanlığına müraciətində səhhəti ilə bağlı problemlərin olması və onun hərbi xidmət dövründə aldığı xəstəliyi nəzərə alaraq ehtiyata buraxılmasını istəməmişdir. Özü şəxsən yazdığı raportla aidiyyəti üzrə müraciət edərək ştatların ixtisarına görə ehtiyata buraxılmasını xahiş etmişdir. İddiaçı ilə ehtiyata buraxılmadan əvvəl aparılmış söhbətlər zamanı (25.02.2016 və 16.03.2016-cı il tarixlərində) ştatların ixtisarına görə ehtiyata buraxılmasına etiraz etmədiyini bildirmişdir. Bundan əlavə, müayinə üçün hərbi həkim komissiyasına göndərilməsinə münasibətdə isə H.İ.Babayev bildirmişdir ki, 2016-cı ilin yanvar ayında HHK-dan keçmişdir və sıradankənar hərbi xidmətə yararlıdır qərarı verilmişdir. Bir ay keçməmiş (20 gün) yenidən həkim komissiyasına müayinəyə getməkdən şüurlu surətdə imtina etmişdir.

İddiaçının mövqeyinə görə isə o, hərbi hissə komandanlığına ünvanladığı 25 fevral 2016-cı il tarixli raportla məhz sağlamlığında yaranmış problemləri nəzərə almaqla hərbi xidmətdən ehtiyata buraxılması üçün yuxarı komandanlıq qarşısında vəsatət qaldırılmasını xahiş etmişdir. Lakin cavabdeh inzibati orqan qeyd olunanları nəzərə almadan onu hərbi-həkim komissiyasının müayinəsinə göndərməmişdir. Bundan başqa, 600 nömrəli hərbi hissə tərəfindən verilmiş 11 aprel 2016-cı il tarixli təqdimatda onunla aparılmış söhbətlər zamanı onun “yenidən müayinəyə ehtiyacı olmadığını bildirdiyi” qeyd olunsa da, işdə olan söhbət vərəqələrindən görünür ki, o,

həmin söhbətlər zamanı hərbi həkim komissiyasının rəyi nəzərə alınaraq buraxılmanın əsaslarının dəqiqləşdirilməsinin zəruriliyi məsələsi ilə bağlı 05 fevral 2016-cı il tarixində (yəni sağlamlığında yaranmış problemlərlə əlaqədar 25 fevral 2016-cı il tarixdə raportla müraciət etməzdən əvvəl) müayinədən keçməyi və “sıradankənar hərbi xidmətə yararlı olması” barədə məlumat vermiş, lakin müayinədən keçməkdən imtina etməmişdir.

Beləliklə, aydınlaşdırılmalı məsələ ondan ibarətdir ki, cavabdeh ehtiyata buraxılmadan əvvəl iddiaçını həkim müayinəsinə göndərməməklə özünün diskresion səlahiyyətlərini qanunla müəyyən olunmuş həddlərdə və diskresion hüququnu həmin səlahiyyətlərin məqsədinə uyğun həyata keçirmişdirmi?

“İnzibati icraat haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 14-cü maddəsinə görə inzibati orqan diskresion səlahiyyətlərini qanunla müəyyən olunmuş hüdudlar daxilində (qanunla ona verilmiş səlahiyyətlər daxilində) həyata keçirməyə borcludur. Diskresion səlahiyyətlər əsasında qəbul edilən qərarlar həmin səlahiyyətlərin məqsədinə uyğun olmalıdır. Diskresion səlahiyyətlərin həyata keçirilməsi zamanı fiziki və ya hüquqi şəxslərin hüquq və azadlıqlarının əsassız məhdudlaşdırılmasına yönəldilmiş qərarlar qəbul oluna bilməz.

Azərbaycan Respublikası İnzibati-Prosessual Məcəlləsinin (bunda sonra mətdə İPM-nin) 74-cü maddəsində də təsbit edilmişdir ki, inzibati orqanın diskresion səlahiyyətlər əsasında hərəkət etdiyi hallarda məhkəmə, həmçinin inzibati aktın və ya inzibati aktın qəbul edilməsindən imtinanın yaxud inzibati orqanın hərəkətsizliyi səbəbindən inzibati aktın qəbul edilməməsinin diskresion səlahiyyətlərin qanunla müəyyən olunmuş hədlərinə əməl olunmaması və ya diskresion hüququn həmin səlahiyyətlərin məqsədinə uyğun şəkildə həyata keçirilməməsi baxımından qanunsuz olub-olmadığını yoxlayır.

Yuxarıda göstərilən müddəaların tələbləri baxımından kollegiya hesab etmişdir ki, işin faktiki halları nəzərə alındıqda hazırkı iş üzrə diskresion səlahiyyətlər qanunla müəyyən olunmuş hədlərdə və həmin səlahiyyətlərin məqsədinə uyğun həyata keçirilməmişdir. Belə ki, həkim müayinəsindən keçirilmənin təmin edilməsinə dair qanunun güddüyü ümumi məqsəd onu tələb edir ki, ehtiyata buraxılma zamanı hərbi qulluqçunun səhhətində problemlərin mövcudluğuna işarə edən hallar varsa və bu hallar

hərbi hissə komandanlığına məlumdursa, hərbi qulluqçu müayinədən keçirilməlidir. Çünki söhbət xüsusi kateqoriya olan şəxslər kimi hərbi qulluqçulardan gedir. Onların xidmətə qəbuluna, xidmətin aparılmasına, eləcə də ehtiyata və ya istefaya buraxılmasına dair xüsusi tələblər vardır. Belə xüsusi tələblərin müəyyən olduğu özünü onda biruzə verir ki, yalnız hərbi qulluqçularla ehtiyata və ya istefaya buraxılmazdan əvvəl xüsusi söhbətlərin aparılması nəzərdə tutulur. Qanunverici məhz bununla hər bir hərbi qulluqçunun fərdi hallarının aydınlaşdırılmasına və xidmətdən sonra belə onlara zəruri kömək göstərilməsinə nail olmaq məqsədi qoyur. Bu məqsədə nail olmaq üçün isə ehtiyata buraxılma zamanı həm də hərbi qulluqçuların səhhəti ilə bağlı məsələlər tam aydınlaşdırılma tələb edir. Səhhətinə görə ehtiyata buraxılan hərbi qulluqçunun təminatında müəyyən fərqli qaydada yanaşma tələb olduğu üçün də bu hala işarə edən halları inzibati orqan kimi cavabdeh aydınlaşdırmaq vəzifəsi daşır. Konkret işin hallarından isə müəyyən olunur ki, iddiaçı yazdığı raportunda ştatların ixtisarı ilə əlaqədar hərbi xidmətdən buraxılmasını xahiş etsə də, o, həmin raportunda sağlamlığında yaranmış problemlər olduğunu bildirmiş və bunun nəzərə alınmasını xahiş etmişdir. Bundan başqa, o, aparılmış söhbətlərdə də həkim müayinəsindən keçdiyini bildirmişdir.

“İnzibati icraat haqqında” Qanunun 24.1-24.4-cü maddələrinə əsasən inzibati orqan inzibati icraat zamanı işin düzgün həlli üçün əhəmiyyət kəsb edən bütün faktiki halları hərtərəfli, tam və obyektiv araşdırmağa borcludur. İnzibati orqan maraqlı şəxslərin xeyrinə olan halların araşdırılmasından və nəzərə alınmasından imtina edə bilməz. İnzibati icraat zamanı işin bütün hallarının araşdırılması inzibati orqanın xidməti vəzifəsindən irəli gəlir. Araşdırmanın üsulu və

həcmi inzibati orqan tərəfindən müəyyən edilir. İnzibati orqan maraqlı şəxslərin izahatları ilə və təqdim etdiyi sübutlarla bağlı deyildir. Təqdim olunmuş sübutlar yetərli olmadıqda, inzibati orqan öz təşəbbüsü ilə əlavə sübutlar toplamağa borcludur.

Beləliklə, ştatların ixtisarı əsası ilə hərbi xidmətdən ehtiyata buraxılmasını xahiş etməsinə baxmayaraq iddiaçı yazdığı raportunda və onunla aparılmış söhbətlərdə sağlamlığında yaranmış problemlərin olduğunu və bunların nəzərə alınmasını bildirdiyi üçün inzibati orqan olaraq cavabdeh iddiaçının səhhəti ilə bağlı vəziyyəti aydınlaşdırmaq vəzifəsi daşmışdır. Bu qaydada davranmamaqla cavabdeh «Hərbi xidmətkeçmə haqqında» Əsasnamənin 163-cü bəndinin və “İnzibati icraat haqqında” Qanunun 24-cü maddəsinin tələblərini pozmuşdur. Ona görə də, iddiaçı tələbində haqlıdır.

Mərkəzi Hərbi Həkim Komissiyası tərəfindən verilmiş 27 fevral 2017-ci il tarixli 575 nömrəli Xəstəlik haqqında şəhadətnamənin iddiaçının hərbi xidmətdən ehtiyata buraxılma anına hərbi xidmətə yararsız olduğunu təsdiq etmədiyi ilə bağlı kassasiya şikayətinin dəlili də əsassızdır. Çünki həmin şəhadətnamədə iddiaçının xəstəliyinin hərbi travma olduğu və hərbi xidmət vəzifələrini (xidməti vəzifələri) yerinə yetirərkən alındığı birmənalı müəyyən olunmuşdur.

Qeyd edilənlərə əsasən məhkəmə kollegiyası iş üzrə belə nəticəyə gəlmişdir ki, mübahisənin müəyyən olunmuş faktiki hallarına hüquq normaları apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən düzgün tətbiq edildiyindən kassasiya şikayətinin dəlilləri əsassız hesab edilməklə həmin şikayət təmin edilməməli, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 14 mart 2019-cu il tarixli qərarı isə dəyişdirilmədən saxlanılmalıdır.

Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 33.3-cü maddəsinin mənasına görə cinayətin təşkilatçısının, təhrikçisinin, köməkçisinin məsuliyyət məsələsi icraçı tərəfindən törədilən cinayət əməlinin Cinayət Məcəlləsinin Xüsusi hissəsinin hansı maddəsi ilə tövsif edilməsindən asılı olaraq həll edilir və əgər cinayətin obyektiv cəhəti qrup (qabaqcadan əlbir olan qrup) deyil, tək bir icraçı tərəfindən yerinə yetirilsə köməkçinin əməllərinin qrup tərəfindən cinayətin törədilməsində iştirak etmə kimi tövsif edilməsi istisna olunur.

Lənkəran Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 27 yanvar 2017-ci il tarixli hökmü ilə Caniyev Aqil Viktor oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra mətndə CM-nin) 206.3.2, 234.4.1 və 234.4.3-cü maddələri ilə nəzərdə tutulmuş cinayət əməllərini törətməkdə təqsirli bilinib, CM-nin 206.3.2-ci maddəsi ilə 6 (altı) il 6 (altı) ay müddətə, CM-nin 234.4.1 və 234.4.3-cü maddələri ilə 9 (doqquz) il 6 (altı) ay müddətə, CM-nin 66.3-cü maddəsinə əsasən cinayətlərin məcmusu üzrə isə təyin olunmuş cəzalar qismən toplanılmaqla qəti olaraq 10 (on) il 6 (altı) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir ona görə ki, o, qanunsuz yolla qazanc əldə etmək üçün satış məqsədi ilə qanunsuz olaraq külli miqdarda narkotik vasitələri əldə etmə, saxlama və daşıma, habelə qaçaqmalçılıq, yəni narkotik vasitələrin Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən gömrük nəzarətindən kənar və ya ondan gizli yolla keçirmə barədə şəxsiyyəti məlum olmayan Azərbaycan və İran İslam Respublikası vətəndaşları ilə qabaqcadan razılaşıb cinayət əlaqəsinə girərək əlbir olan bir qrup şəxs təşkil etmiş, bu məqsədlə cinayətkar razılaşmaya əsasən qrupun digər üzvü, şəxsiyyəti müəyyən edilməmiş İran İslam Respublikası vətəndaşı tərəfindən məlum olmayan tarixdə və vaxtda qanunsuz olaraq satış məqsədilə külli miqdarda, yəni 1 (bir) ədəd qəhvəyi rəngli kisənin içərisində bir ədəd qara rəngli sellofan bağlamada qablaşdırılmış, təmiz çəkisi 3 kq 980 qram olan çətənə (kannabis) bitkisindən kустar üsulla hazırlanmış narkotik vasitə qurudulmuş marixuananı, eləcə də 4 (dörd) ədəd ağ rəngi sellofan bağlamalarda ayrı - ayrılıqda təmiz çəkiliəri 970 qram, 895 qram, 915 qram və 850 qram olmaqla ümumi təmiz çəkisi 3 kq 630 qram olan kустar üsulla hazırlanmış narkotik vasitə tiryəki qanunsuz əldə edib

qaçaqmalçılıq yolu ilə, yəni Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən, gömrük nəzarətindən kənar və ya ondan gizli yolla Azərbaycan Respublikasına keçirməklə Cəlilabad rayonu, Bakı-Astara magistral yolunun 135-ci kilometrindəki "Nar Mobile" reklam banerinin yanına kimi qanunsuz daşıyaraq gətirilib orada gizlədilmiş, bu barədə cinayətkar qrupun üzvü Aqil Caniyevə bildirilmiş, sonuncu 03 aprel 2016-cı ildə saat 03 radələrində külli miqdarda narkotik vasitələrin gizlədildiyi yerə gedərək ümumi təmiz çəkisi 3 kq 980 qram olan çətənə (kannabis) bitkisindən kустar üsulla hazırlanmış narkotik vasitə qurudulmuş marixuananı və ümumi təmiz çəkisi 3 kq 630 qram olan kустar üsulla hazırlanmış narkotik vasitə tiryəki qanunsuz olaraq satış məqsədilə əldə edib daşıyarkən Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyinin Baş Mütəşəkkil Cinayətkarlıqla Mübarizə İdarəsinin əməkdaşları tərəfindən keçirilmiş əməliyyat tədbiri zamanı saxlanılaraq üstünə baxış keçirilərkən qanunsuz olaraq satış məqsədi ilə əldə etdiyi külli miqdarda - 3 kq 980 qram qurudulmuş marixuana və təmiz çəkisi 3 kq 630 qram olan tiryək narkotik vasitələri aşkar edilərək götürülmüşdür.

Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 21 aprel 2017-ci il tarixli qərarı ilə birinci instansiya məhkəməsinin hökmündən A.V.Caniev tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayəti qismən təmin edilmiş, hökm dəyişdirilərək onun CM-nin 206.3.2-ci maddəsi ilə təqsirli bilindiği əməli CM-nin 32.5, 206.3.2-ci maddələrinə tövsif edilərək ona bu maddələrlə 6 (altı) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin edilmiş, həmin cəza CM-nin 66.3-cü maddəsinə əsasən hökmlə CM-nin 234.4.1 və 234.4.3-cü maddələri ilə təyin edilmiş cəza ilə qismən toplanılmaqla məhkuma qəti olaraq 10

(on) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin edilmişdir.

Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 21 aprel 2017-ci il tarixli qərarından A.V.Caniyev kassasiya şikayəti verərək həmin şikayətini onunla əsaslandırılmışdır ki, məhkəmələr tərəfindən sübutlar düzgün tədqiq edilib-qiymətləndirilməmiş, nəticədə narkotik vasitələrin qaçaqmalçılığı cinayətində iştirak etmədiyi halda, əsassız olaraq həmin əməli törətməkdə - CM-nin 32.5, 206.3.2-ci maddəsi ilə təqsirli bilinmiş, eləcə də narkotik vasitələri satmaq kimi məqsədi olmadığı, əməlinə müstəsna olaraq CM-nin 234.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayətin tərkibi olduğu halda, əsassız olaraq CM-nin 234.4.1, 234.4.3-cü maddələri ilə təqsirli bilinmişdir.

Həmçinin kassasiya şikayətində iddia olunur ki, A.V.Caniyevin məsuliyyətini yüngülləşdirən hallar, o cümlədən himayəsində azyaşlı uşağın olması, ailəsində özündən başqa qazanc gətirən şəxsin olmaması nəzərə alınmamış, nəticədə o, həddindən artıq ağır cəzaya məruz qalmışdır. Bu əsaslara görə o, Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 21 aprel 2017-ci il tarixli qərarının ləğv edilməsini və cinayət işinin istintaq aparılmaqla yenidən baxılması üçün apellyasiya instansiyası məhkəməsinə qaytarılmasını xahiş etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyası A.V.Caniyevin kassasiya şikayətini Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra mətdə CPM-nin) 419-cü maddəsinin tələbləri baxımından səlahiyyətlərinə aid olan kassasiya müraciəti kimi görərək şikayətlə əlaqədar Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 21 aprel 2017-ci il tarixli qərarının qanuniliyini və əsaslılığını yoxlayıb, araşdırmanın nəticələri olaraq aşağıdakıları qeyd etmişdir.

Kassasiya şikayətində irəli sürülmüş iddianın əksinə olaraq, A.V.Caniyevin ona apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı ilə isti cinayətkar hərəkətləri törətməsi, yəni qabaqcadan əlbir olduğu bir qrup şəxslə külli miqdarda qurudulmuş marixuana və tiryək narkotik vasitələrini məhz satış məqsədi ilə qanunsuz olaraq əldə etməsi, saxlaması və daşması, eləcə də həmin narkotik vasitələrin İİR-dən gömrük nəzarətindən kənar Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən keçirilməsindən, yəni həmin vasitələri

Azərbaycan Respublikasının ərazisində gizlədilmiş yerdən götürəcəyini əvvəlcədən vəd etməklə, qaçaqmalçılıq cinayətinin törədilməsinə kömək etməsi birinci instansiya məhkəməsində CPM-nin 43-146-cı maddələrinə uyğun şəkildə tədqiq edilib, apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən yenidən təhlil edilmiş sübutların məcmusu ilə müəyyən edilmişdir.

Belə ki, məhkəmələr tərəfindən sübutların araşdırılmasında qanun pozuntusuna yol verilməmiş, hər hansı sübutun tədqiqindən əsassız imtina edilməmiş, sübutlar CPM-nin 144-cü maddəsinin tələblərinə uyğun olaraq yoxlanılmış, hökm və apellyasiya instansiyası instansiyası məhkəməsinin qərarı çıxarılmaz yolverilməz sübutlardan istifadə olunmamış, sübutlar CPM-in 145-ci maddəsinin tələblərinə müvafiq olaraq qiymətləndirilərək A.V.Caniyevin CM-nin 234.4.1, 234.4.3-cü maddələri ilə təqsirli və cəzalandırılmalı olması barədə nəticələr çıxarılmışdır.

A.V.Caniyevin narkotik vasitələrin qaçaqmalçılığı cinayətində icraçı kimi deyil, köməkçi qismində iştirak etməsi barədə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin çıxardığı nəticə də qanuniliyi təkzib edilməyən sübutlar əsasında müəyyən edilmiş işin həqiqi hallarına əsaslanır (hökmə və apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarında sübutlar ətraflı təsvir edilib A.V.Caniyevin yuxarıda gətirilən dəlilləri ilə müqayisə edilməklə şərh edildiyindən, məhkəmə kollegiyası hazırkı qərarında onların yenidən təsvir və şərh edilməsinə zərurət görməmişdir).

Bununla yanaşı, məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi A.V.Caniyevin iştirakçılıqla törədilən qaçaqmalçılıq cinayətində oynadığı rolu – köməkçi olmasını düzgün müəyyən etsə də, yalnız olaraq onun qabaqcadan əlbir olan qrupun törətdiyi cinayətə kömək etməsi barədə qənaətə gəlib, onun əməlini CM-nin 32.5, 206.3.2-ci maddələri ilə tövsif etmişdir.

Belə ki, məhkəmələrin müəyyən edilmiş saydıqları işin faktiki hallarından görünür ki, A.Caniyevin şüuru ilə onun məhz qrup tərəfindən törədilən qaçaqmalçılıqda köməkçi qismində iştirak etməsi əhatə olunmuşdur. Yəni, onun qəsdinin qabaqcadan əlbir olan qrup tərəfindən törədilən (ən azından iki nəfər icraçısı olan) qaçaqmalçılığa kömək etməyə yönəldiyi müəyyən edilməmiş, bunu təsdiq edən sübutlar apellyasiya məhkəməsinin qərarında gətirilməmiş və faktiki

olaraq da işin sübut olunmuş hallarına görə narkotik vasitələrin qaçaqmalçılığını bir nəfər icra etmişdir (hətta ittihamda və məhkəmələrin müəyyən edilmiş saydıqları cinayətin təsvirində belə qaçaqmalçılıq cinayətinin obyektiv cəhətini bir nəfər şəxsiyyəti bəlli olmayan İran İslam Respublikasının vətəndaşının yerinə yetirməsi, onun tərəfindən narkotik vasitələrin Azərbaycan Respublikasının gömrük sərhədindən gömrük nəzarətindən kənar keçirilib Azərbaycan Respublikasının ərazisində gizlədilməsi göstərilmişdir).

CM-nin 34.1 və 34.2-ci maddələrinə əsasən bir nəfər şəxsin icra etdiyi (obyektiv cəhətini yerinə yetirdiyi) cinayət iştirakçılığın “bir qrup şəxs” və yaxud “qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs” formalarını yaratmır.

Belə ki, CM-nin 34.1-ci maddəsinə əsasən qabaqcadan razılaşmadan iki və ya daha çox icraçının birgə iştirakı ilə törədilən cinayət bir qrup şəxs tərəfindən törədilmiş cinayət hesab olunur. “Qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs”i CM-nin 34.1-ci maddəsində göstərilən iştirakçılığın formasından fərqləndirən yeganə cəhət də CM-nin 34.2-ci maddəsinə görə iştirakçılar (icraçılar) arasında cinayətin birgə törədilməsi barədə qabaqcadan razılaşmanın olmasıdır.

CM-nin 33.3-cü maddəsinin mənasına görə isə cinayətin təşkilatçısının, təhrikçisinin, köməkçisinin məsuliyyət məsələsi icraçı tərəfindən törədilən cinayət əməlinin Cinayət Məcəlləsinin Xüsusi hissəsinin hansı maddəsi ilə tövsif edilməsindən asılı olaraq həll edilir, yəni məhz icraçının əməlinin hüquqi tövsifi təşkilatçı, təhrikçi, köməkçi cinayətin törədilməsində icraçı ilə birgə iştirak etmədikləri hallarda onların əməllərinin hüquqi tövsifini şərtləndirir. Və əgər cinayətin obyektiv cəhəti qrup (qabaqcadan əlbir olan qrup) deyil, tək bir icraçı tərəfindən yerinə yetirilsə, cinayətin digər iştirakçılarının əməllərinin, o cümlədən köməkçinin də rolunun qrupun (qabaqcadan əlbir olan qrupun) cinayətində iştirak etmə kimi tövsif edilməsi istisna olunur.

Kassasiya kollegiyasının qənaətinə görə, belə olan halda A.V.Caniyev CM-nin 32.5-ci

maddəsinə istinadla qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs tərəfindən cinayətin törədilməsini nəzərdə tutan CM-nin 206.3.2-ci maddəsi ilə məsuliyyət daşıya bilməz və onun əməli CM-nin 32.5-ci maddəsinə istinadla həmin əlaməti nəzərdə tutmayan CM-nin 206.2-ci maddəsi ilə tövsif olunmalıdır.

Göründüyü kimi, apellyasiya instansiyası məhkəməsi A.V.Caniyevin sözü gedən əməlini yanlış olaraq CM-nin 32.5,206.3.2-ci maddələri ilə tövsif etməklə mübahisələndirilən qərarın dəyişdirilməsini tələb edən CPM-nin 416.0.15-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş pozuntuya yol vermişdir.

Odur ki, məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, qeyd olunan hallara görə A.V.Caniyevin şərh edilən əməli CM-nin 32.5,206.3.2-ci maddələrindən CM-nin 32.5,206.2-ci maddələrinə tövsif edilməli və həmin maddələr ilə iş üzrə müəyyən edilmiş cəzanı yüngülləşdirən hallar və cəzanı ağırlaşdıran halların olmaması nəzərə alınmaqla ona bu maddənin sanksiyası həddində cəza təyin edilməlidir.

Cəza təyini ilə bağlı məsələni həll edərkən məhkəmə kollegiyası CM-nin ədalət prinsipini təsbit edən 8-ci, cəzanın təyin edilməsinin ümumi əsaslarını nəzərdə tutan 58.3-cü maddələrinin tələblərindən, eləcə də CM-in 41.2-ci maddəsində təsbit edilmiş cəzanın məqsədlərindən çıxış edərək kassasiya şikayətində cəzanın mübahisələndirilməsi üçün gətirilmiş dəlillərin məhz bu şəkildə nəzərə alınmasını (yəni cəzaların qeyd olunan hədlərdə müəyyən edilməsini, o cümlədən hökmlə CM-nin 234.4.1, 234.4.3-cü maddələri ilə təyin edilmiş cəzanın dəyişdirilmədən saxlanılmasını) məqsədmüvafiq saymışdır.

Beləliklə, məhkəmə kollegiyası kassasiya şikayətinin təmin edilməsinə dair dövlət ittihamçısının çıxışını dinləyib, şərh edilən əsaslara görə məhkumun kassasiya şikayətinin qismən təmin edilməsi və A.V.Caniyevin barəsindəki Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 21 aprel 2017-ci il tarixli qərarı yuxarıda təsvir edilən qaydada dəyişdirilməsi haqqında qərar qəbul etmişdir.

Cinayət işi üzrə Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 59.1.9-cu maddəsində nəzərdə tutulmuş cəzanı yüngülləşdirən hal kimi qiymətləndirilməli və hökmə müəyyən edilmiş digər cəzanı yüngülləşdirən halla yanaşı bu hala, eləcə də baxılan işdə cəzanı ağırlaşdıran hallar müəyyən olunmadığına görə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı dəyişdirilmişdir.

Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 24 aprel 2017-ci il tarixli hökmü ilə Teymurov Laçın Tahir oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra mətdə CM-nin) 120.2.2-ci maddəsi ilə təqsirli bilinib 18 (on səkkiz) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir ona görə ki, o, yuyucu kimi işlədiyi Bakı şəhəri, Xətai rayonu, Yavər Səfərov küçəsi 9 ünvanında yerləşən “Avtoyuma” yerini işlədən Məmmədov Fərid Fikrət oğlu ilə “Whatsapp messenger” proqramı vasitəsilə bir neçə gün onun işə gəlmədiyinə görə mesajlaşma zamanı bir-birilərinə nalayiq söz demələri səbəbindən aralarında yaranmış narazılığa aydınlıq gətirmək üçün 11 sentyabr 2016-cı il tarixdə, saat 11 radələrində yaşadığı evin qarşısında Fərid Məmmədovla görüşərək sonuncunun idarə etdiyi “Mercedes” markalı, “90KU940” dövlət qeydiyyat nişanlı avtomobillə “avtoyuma” yerinə gəlmiş, orada olan xidməti otaqda aralarında mübahisə yaranmış, bunu eşidən “avtoyuma” yerinin işçiləri Cəfərov Pərvin Mahir oğlu və Qurbanov Elşad Taleh oğlu onları sakitləşdirmiş, həmin vaxt o, otağı tərk edib F.F.Məmmədova qarşı nalayiq ifadə işlədərək yaşadığı evə gedib bir neçə saat sonra evdən çıxaraq “avtoyuma” yeri istiqamətində hərəkət edərkən Bakı şəhəri, Xətai rayonu, Yavər Səfərov küçəsi 10/1 ünvanında yerləşən meyvə-tərəvəz mağazasının qarşısında F.F.Məmmədovla qarşı-qarşıya gələrək birlikdə qeyd olunan meyvə-tərəvəz mağazasının yan tərəfində olan keçidə gedib aralarında həmin gün səhər saatlarında olan mübahisəni orada davam etdirərək heç bir əsaslı səbəb olmadan F.F.Məmmədovun ona nalayiq söz deməsinə iradını bildirmiş, sonuncunun bədəncə ondan canlı olmasını və onu təhqir etməsini bəhanə gətirərək ictimai qaydalara və hamı tərəfindən qəbul olunmuş əxlaq normalarına açıq etinasızlıq göstərməklə, özünü ətrafdakılara qarşı qoyaraq xuliqanlıq niyyəti ilə şalvarının sağ cibində olan zavod üsulu ilə hazırlanmış məişət təyinatlı bıçağı sağ əli ilə çıxarıb F.F.Məmmədovu qəsdən öldürmək qərarına gələrək Bakı şəhəri, Xətai rayonu, Yavər Səfərov küçəsi 10/1

ünvanında yerləşən meyvə-tərəvəz mağazasının yanında 11 sentyabr 2016-cı il tarixdə, saat 15:24 radələrində sonuncuya bir bıçaq zərbəsi vurub döş qəfəsinin sol yan səthində, sol ön qoltuqaltı xətt üzrə VIII-IX qabırğaarası sahədən daxilə - döş boşluğuna keçib sol ağ ciyərin aşağı payını, eləcə də ürəyin zirvəsini zədələyən və kəskin qanitirmə ilə müşayiət olunan deşilmiş-kəsilmiş yarası kimi sağlamlığa ağır zərər vuran bədən xəsarəti yeririb xuliqanlıq niyyəti ilə qəsdən öldürmüş, yəni qəsdən onu həyatdan məhrum etmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 22 avqust 2017-ci il tarixli qərarı ilə məhkum L.T.Teymurov tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayəti təmin edilməmiş və birinci instansiya məhkəməsinin hökmü dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Həmin qərardan L.T.Teymurov kassasiya şikayəti verərək bu şikayətini onunla əsaslandırılmışdır ki, o, xuliqanlıq niyyəti ilə cinayət törətmədiyi, əksinə özü ona qarşı zor tətbiq edən zərərçəkmiş şəxs F.F.Məmmədovdan müdafiə olunarkən sonuncunu bıçaqla vurduğu halda, məhkəmələr tərəfindən sübutlar düzgün qiymətləndirilməyərək, onun əməli əsassız olaraq xuliqanlıq niyyəti ilə qəsdən adam öldürmə kimi CM-nin 120.2.2-ci maddəsi ilə tövsiyə olunmuşdur. Halbuki, onun fikrincə əməli zəruri müdafiə həddini aşma kimi qiymətləndirilə bilərdi. L.T.Teymurovun digər dəlili isə odur ki, baxılan işdə onun könüllü gəlib təqsirini boynuna alması kimi cəzanı yüngülləşdirən hal olduğu, cəzanı ağırlaşdıran hallar olmadığı halda, qeyd olunan xüsusat CM-nin 59.1.9-cu maddəsinin ziddinə olaraq cəzanı yüngülləşdirən hal qismində nəzərə alınmamış və o, həddindən artıq ağır cəzaya məruz qalmışdır.

Məhkum kassasiya şikayətində göstərilənlərə əsasən Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 22 avqust 2017-ci il tarixli qərarının ləğv edilərək ona CM-nin 120.2.2-ci maddəsi ilə bəraət verilməsini xahiş etmişdir.

Zərərçəkmiş şəxsin hüquqi varisi F.C.Məmmədov kassasiya şikayətinə qarşı

etirazında şikayətin əsassız olduğunu qeyd edərək onun təmin edilməməsini, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarının dəyişdirilmədən saxlanılmasını xahiş etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyası kassasiya şikayətinin dəlilləri ilə bağlı L.T.Teymurov barəsində olan Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 22 avqust 2017-ci il tarixli qərarının qanuniliyini və əsaslığını yoxlayaraq aşağıdakıları qeyd etmişdir:

Cinayət məsuliyyətinin əsaslarından bəhs edən CM-nin 3-cü maddəsində təsbit olunmuşdur ki, yalnız bu Məcəllə ilə nəzərdə tutulmuş cinayət tərkibinin bütün əlamətlərinin mövcud olduğu əməlin (hərəkət və ya hərəkətsizliyin) törədilməsi cinayət məsuliyyəti yaradır.

Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra mətdə CPM-nin) 139-cu maddəsi bu normada təsbit olunmuş digər hallarla yanaşı cinayət hadisəsinin baş vermə faktının və hallarının, habelə cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməldə cinayətin əlamətlərinin sübutlara əsasən müəyyən edilməsini tələb edir.

Şəxsin əməlinə cinayət tərkibinin cəhətlərini təşkil edən zəruri əlamətlərin mövcud olub-olmaması barədə nəticəyə gəlmək üçün şəxsə isnad edilən əməlin Cinayət Məcəlləsinin Ümumi hissəsinin tələbləri nəzərə alınmaqla Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsinin dispozisiyası ilə müqayisə edilməsi tələb olunur.

Belə ki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 244.1-ci maddəsinin şərh edilməsinə dair” 17 mart 2011-ci il tarixli qərarına görə, cinayətin tövsifi törədilən konkret cinayət əməlinin cəhətləri ilə cinayət hüquq normasının dispozisiyasında nəzərdə tutulan tərkib əlamətləri arasında uyğunluğu müəyyən etməklə, müvafiq prosessual sənəddə öz əksini tapan və cinayət-hüquqi nəticələrə səbəb olan əmələ verilən cinayət hüquqi qiymətdir.

Məhkum L.T.Teymurov hesab edirdi ki, onun əməlinə şamil edilməli olan CM-nin Xüsusi hissəsinin norması zəruri müdafiə həddini aşmaqla qəsdən adam öldürmə cinayətini nəzərdə tutulan CM-nin 123.1-ci maddəsi idi.

Məhkum L.T.Teymurov onun hərəkətlərində xuliqanlıq niyyəti ilə qəsdən adam öldürmə cinayətinin tərkibinin olmaması barədə fikrini onunla əlaqələndirir ki, o, ona qarşı fiziki

zor tətbiq edən zərərçəkmiş şəxs F.C.Məmmədovdan müdafiə olunarkən bıçaqla sonuncunun ölümünə səbəb olan xəsarət yetirmişdir.

Lakin, məhkumun bu mülahizəsi işin həqiqi hallarına əsaslanmamışdır.

Belə ki, iş üzrə dindirilmiş, hadisədən bilavasitə əvvəl zərərçəkmiş şəxsi, eləcə də L.T.Teymurovu müşahidə etmiş şəxslər, o cümlədən şahidlər Həsənov Camal Qürbət oğlu, Lətifov Araz Həmid oğlu ifadələrində F.F.Məmmədovun L.T.Teymurova hücum etməsi, sonuncunun F.Məmmədovun hansısa qanunsuz hərəkətinə məruz qalması barədə məlumat verməmişlər.

Məhkəmələrin müəyyən etdikləri faktlara L.T.Teymurovun cüzi səbəbi bəhanə etməklə, yəni xuliqanlıq niyyətilə F.F.Məmmədovu qəsdən öldürməsi kimi qiymət vermələri adları çəkilən şəxslərin ifadələri ilə yanaşı, cinayət-prosessual qanunun sübutlar və sübutetməyə dair normalarına, o cümlədən CPM-nin 143-146-cı maddələrinin müddəalarına uyğun olaraq araşdırılıb qiymətləndirilmiş digər sübutların məcmusuna (onların həqiqi məzmununa) əsaslanmışdır.

Qəsdən xuliqanlıq niyyəti ilə adam öldürmə cinayəti L.T.Teymurovun təqsirli bilindiyi CM-nin 120.2.2-ci maddəsinin dispozisiyasında əksini tapmışdır.

Odur ki, məhkəmə kollegiyası L.T.Teymurovun əməlinin hüquqi tövsifinin mübahisələndirilməsi üzrə dəlillərini əsassız hesab etmişdir.

L.T.Teymurovun ona təyin olunmuş cəzanın mübahisələndirilməsi üzrə dəlillərinə gəldikdə, kollegiya aşağıdakıları qeyd etmişdir.

Müdafiə tərəfində məhkəmələrin L.T.Teymurovun könüllü gəlib təqsirini boynuna almasını cəzanı yüngülləşdirən hal kimi qəbul etməkdən imtina etmələri etiraz doğurmuşdur.

Məhkəmələrin bu məsələ üzrə mövqeyi “könüllü gəlib təqsirini boynuna alma” kimi cəzanı yüngülləşdirən halı nəzərdə tutan CM-nin 59.1.9-cu maddəsinin (“CM-də dəyişikliklər edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 20 oktyabr 2017-ci il tarixli Qanununa qədər olmuş redaksiyada) yanlış təfsirinə əsaslandığından, qəbul edilə bilməzdi.

Belə ki, birinci instansiya məhkəməsi L.T.Teymurovun könüllü gəlib təqsirini boynuna almasını cəzanı yüngülləşdirən hal kimi qəbul etməkdən imtina edərkən hökmdə Azərbaycan

Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumunun “Cinayət cəzalarının təyin edilməsi təcrübəsi haqqında” 25 iyun 2003-cü il tarixli qərarına istinad edərək qeyd etmişdir ki, hazırki iş üzrə L.T.Teymurov cinayət törətmiş şəxs kimi məlum olduqdan (yəni, fakt üzrə cinayət işi başlandıqdan) sonra Xətai Rayon Polis İdarəsinin 37-ci Polis bölməsinə könüllü gəlib təqsirini boynuna almış və cinayətin aləti olan bıçağı təqdim etmişdir.

Lakin, əvvəla məhkəmənin həmin mülahizəsi işin həqiqi hallarına əsaslanmır, ikincisi də Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumunun “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 59.1.9 və 60-cı maddələrinin bəzi müddələrinin şərh edilməsinə dair” 2 aprel 2012-ci il tarixli qərarında əksini tapmış “könüllü gəlib təqsirini boynuna alma” müddəasının təfsiri ilə ziddiyyət təşkil edirdi.

Belə ki, Xətai Rayon Polis İdarəsinin 37-ci Polis bölməsinin baş təhqiqatçısı Rauf Səfərovun tərtib etdiyi 11 sentyabr 2016-cı il tarixli “könüllü gəlmə haqqında” protokola görə L.T.Teymurov həmin gün saat 17 radələrində 37-ci Polis bölməsinə könüllü gəlib F.Məmmədovu bıçaqla xəsarət yetirərək öldürdüyünü etiraf etmiş və cinayətin aləti olan bıçağı təqdim etmişdir.

Fakta görə CM-nin 120.1-ci maddəsi ilə cinayət işinin başlanılması haqqında müstəntiqin 11 sentyabr 2017-ci il tarixli qərarından isə aydın olur ki, həmin qərar “könüllü gəlmə haqqında” protokoldan sonra tərtib edilmiş, yəni fakta görə cinayət işi L.T.Teymurovun könüllü gəlib təqsirini boynuna almasından sonra başlanılmışdır. Belə ki, cinayət işinin başlanılması haqqında qərarla F.F.Məmmədovun meyitinin müayinəsinə istinad olunmuşdur ki, həmin müayinə də 11 sentyabr 2017-ci ildə saat 17.20-dən saat 18.40-dək (L.Teymurovun könüllü gəlib təqsirini boynuna almasından sonra) keçirilmişdir.

Qeyd olunduğu kimi, birinci instansiya məhkəməsinin CM-nin 59.1.9-cu maddəsində nəzərdə tutulmuş “könüllü gəlib təqsirini boynuna alma”-nı bu cür təfsir etməsi faktlarla yanaşı Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin hüquqi mövqeyinə də zidd olmuşdur.

Belə ki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun yuxarıda göstərilən CM-nin 59.1.9-cu maddəsinin “könüllü gəlib təqsirini boynuna alma” müddəası törədilmiş və ya hazırlanan cinayətdə iştirak etməsi barədə şəxsin azad və könüllü surətdə (hər hansı bir psixi və ya fiziki təsirə məruz qalmadan) istintaq,

təhqiqat və əməliyyat axtarış fəaliyyətini həyata keçirən orqanlara və ya digər dövlət orqanına gələrək yazılı və ya şifahi şəkildə məlumat verməsi kimi təfsir edilmişdir.

Konstitusiyaya Məhkəməsi hüquq-mühafizə orqanlarına törədilmiş cinayət və onu törədən şəxsin məlum olduğu, lakin onun tapılması üçün əməliyyat-axtarış tədbirlərinin heç bir nəticə vermədiyi halda şəxsin könüllü gəlib təqsirini boynuna almasını da CM-nin 59.1.9-cu maddəsində göstərilən cəzanı yüngülləşdirən halı meydana gətirən əsas kimi təfsir etmişdir.

Qərarın təsviri-əsaslandırıcı hissəsində Konstitusiyaya Məhkəməsinin gətirdiyi mülahizələrdən görünür ki, şəxsin fiziki və ya psixi təsirə məruz qalması nəticəsində müvafiq orqanlara gəlib təqsirini boynuna alması onun öz iradəsi ziddinə hərəkət etməsini, bu cür davranışa məcbur edilməsini nəzərdə tutur.

Belə ki, qərarla qeyd olunmuşdur ki, könüllü gəlib təqsirini boynuna alma heç bir məcburiyyət olmadan təqsirkar şəxsin könüllü olaraq öz-özünü istintaq, təhqiqat və əməliyyat axtarış fəaliyyətini həyata keçirən orqanlara və ya digər dövlət orqanına təqdim etməsini, törədilmiş və ya hazırlanan cinayət və ya həmin cinayətdə iştirak etməsi barədə bu orqanlara dürüst məlumat verməsini ehtiva edir.

Daha sonra Konstitusiyaya Məhkəməsi vurğulayırdı: “könüllülük özü-özlüyündə şəxsin öz hərəkətlərinə şüurlu şəkildə yanaşması ilə bağlı olduğundan, bu zaman onun iradəsinə zidd hər hansı formada məcburi xarakter daşıyan hərəkətlər yolverilməzdir. Bu isə cinayət prosesini həyata keçirən orqanın üzərinə könüllülüğün məcburi olmamasının hərtərəfli araşdırılması vəzifəsini qoyur”.

Göründüyü kimi, təsir etmə məcburedici xarakterə malik olduqda və bunun nəticəsi olaraq şəxsin iradəvi hərəkət etmək, öz davranışı barədə müstəqil qərar vermək imkanlarını məhdudlaşdırdıqda, davranış aktının könüllülüğünü (o cümlədən təqsirkarın könüllü gəlib təqsirini boynuna alması halının mövcudluğunu) istisna edən hal kimi qəbul edilə bilər.

Şəxsin onun törətdiyi cinayət haqqında polisə məlumatlı olmasını, hətta axtarılmasını bilməsi isə məcburi şəkildə onun sonrakı davranışını müəyyənləşdirən hal deyil. Çünki, qeyd olunan hallar cinayət törətmiş şəxsin polisə getmək və yaxud qaçıb daha yaxşı gizlənmək kimi davranış aktları arasında seçim etmək imkanını

onun əlindən almır və bu cür imkanlar olduğu vəziyyətdə cinayət törədən şəxs gizlənməyi yox, məhz polisə getməyi seçirsə, bu onun iradəsinin ifadəsi kimi çıxış edir, şüurlu və sərbəst şəkildə ictimai faydalı və ictimai ziyanlı davranış modelləri arasında seçimi birincinin xeyrinə etdiyini göstərir.

Eynilə, məzmunca məsləhət, nəsihət, tövsiyyə kimi çıxış edən müraciətlər də məcbur etmə kimi xarakterizə edilə, məsləhətin (nəsihətin, tövsiyənin) yönəldiyi subyektin iradə sərbəstliyini məhdudlaşdıran əsaslar kimi qiymətləndirilə bilməz (cinayət törədən şəxs başqasının müraciətindən sonra polisə getdiyi hallarda).

Hətta şəxsin əvvəlcə bir cür davranış modelini seçib, ona verilən məsləhətdən (tövsiyədən, nəsihətdən) sonra davranışını həmin məsləhətə uyğun olaraq dəyişməsi onun belə davranmağa məcbur edilməsi kimi şərh edilməməlidir. Ona görə ki, polisin cinayət barədə bilməsi vəziyyətində olduğu kimi, bu halda da verilmiş məsləhət cinayət törətmiş şəxsin öz iradəsi ilə hərəkət etmək imkanını məhdudlaşdırmır və onu seçim sərbəstliyindən məhrum etmir. Odur ki, məsləhətdən (nəsihətdən, tövsiyədən) sonra şəxsin davranışını dəyişib cinayəti etiraf etmək üçün polisə getməsi də mahiyyət etibarlı ilə onun özünün seçimi, iradə ifadəsinin nəticəsi kimi qəbul edilməlidir.

Təsvir edilənlər birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələrinin cinayət hüquqi

normanı yanlış – Konstitusiyaya Məhkəməsinin hüquqi mövqeyinə zidd şəkildə təfsir edib L.T.Teymurovun könüllü gəlib təqsirini boynuna almasını cəzanı yüngülləşdirən hal kimi qəbul etməməklə CM-nin 59.1.9-cu maddəsinin, eləcə də təqsirləndirilən şəxsə cəza təyin edilərkən digər hallarla yanaşı onun cəzasını yüngülləşdirən halların da nəzərə alınması tələb edən CM-nin 58.3-cü maddəsinin müddəalarını pozduqlarını göstərirdi.

Buna görə məhkəmə kollegiyası kassasiya şikayətinin təmin edilməsinə dair məhkumun və onun müdafiəçisinin, habelə kassasiya şikayətinin təmin edilməməsinə dair dövlət ittihamçısının, zərərçəkmiş şəxsin hüquqi varisinin və onun nümayəndəsinin çıxışlarını dinləyib, kassasiya şikayətinə məhkəmə baxışı nəticəsində qəbul etdiyi yekun qərarla CPM-nin 416.0.21-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş halları müəyyən edərək həmin şikayəti qismən təmin etmiş, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının L.T.Teymurovun barəsində olan 22 avqust 2017-ci il tarixli qərarını isə yuxarıda göstərilən əsaslara görə, yəni L.T.Teymurovun könüllü gəlib təqsirini boynuna almasını CM-nin 59.1.9-cu maddəsinə əsasən (CM-də dəyişikliklər edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 20 oktyabr 2017-ci il tarixli Qanununun redaksiyasında) onun cəzasını yüngülləşdirən hal kimi qiymətləndirməklə dəyişdirmişdir.

Şəxsin qanunsuz olaraq daşınmaz əmlaka sahiblənməsi (torpaq sahəsinə qanunsuz olaraq tutması) əməllərinin həm də vəzifə cinayəti kimi təsbit edilmiş Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin CM-nin 308.1-ci maddəsi ilə tövsif edilməsi üçün təqsirkarın həmin əmlak barədə müəyyən hərəkətləri yerinə yetirmək (məsələn, istifadə olunması, müqəddəratının həlli ilə bağlı sərəncamlar vermək) səlahiyyətində olması müəyyən edilməlidir.

Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 30 oktyabr 2018-ci il tarixli hökmü ilə Şükürov Əli Şükür oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra məndə CM-nin) 188.4.1 və 308.1-ci maddələri ilə təqsirli bilinib, CM-nin 188.4.1-ci maddəsi ilə 5 (beş) il 6 (altı) ay müddətə, CM-nin 308.1-ci maddəsi ilə CM-nin 46.2-ci maddəsinə əsasən 2 (iki) il müddətə dövlət və yerli özünüidarə orqanlarında rəhbər və maddi-məsul vəzifə tutmaq hüququndan məhrum edilməklə 1 (bir) il müddətə, CM-nin 66.3-cü maddəsinə əsasən isə həmin cəzalar qismən toplanılmaqla 2 (iki) il müddətə dövlət və yerli

özünüidarə orqanlarında rəhbər və maddi-məsul vəzifə tutmaq hüququndan məhrum edilməklə 6 (altı) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmiş və CM-nin 70-ci maddəsinə əsasən 2 (iki) il sınaq müddəti müəyyən olunmaqla azadlıqdan məhrum etmə cəzasının şərti olaraq tətbiq edilməsi qərara alınmışdır.

Məhkəmənin hökmünə əsasən, Ə.Ş.Şükürov 01 fevral 2005-ci ildə Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyi Hüquqi Şəxslərin dövlət qeydiyyatı üzrə Bakı Bölgə Şöbəsinə dövlət qeydiyyatına alınmış, hüquqi ünvanı Bakı şəhəri,

Binəqədi rayonu, Binəqədi Şossesi, ev 26, mənzil 88 olan “Fidan” Mənzil-Tikinti Kooperativinin (VÖEN 1000421111) təsisçisi və 29 yanvar 2005-ci il tarixdən Kooperativin sədri vəzifəsində işləməklə müəssisənin 29 yanvar 2005-ci il tarixdə təsdiq edilmiş nizamnaməsinə əsasən Kooperativ üzvlərinin ümumi yığıncaqları arasındakı dövrdə Kooperativin cari fəaliyyətinə rəhbərlik etmək, onun işlərini aparmaq, onu təmsil etmək, Kooperativin adından müqavilələr bağlamaq, rəsmi sənədləri imzalamaq, işçiləri vəzifəyə təyin etmək, vəzifədən azad etmək və sair səlahiyyətlərə malik olan vəzifəli şəxs kimi özü və təmsil etdiyi hüquqi şəxs “Fidan” MTK-nın qanunsuz üstünlük əldə etməsi məqsədilə öz qulluq səlahiyyətlərindən qulluq mənafeyinə qəsdən zidd olaraq istifadə edərək, Azərbaycan Respublikasının Torpaq Məcəlləsinin 66-68-ci maddələrinə əsasən torpaq sahələri üzərində hüquqların torpaq sahələrinin sərhədlərinin yerdə müəyyən edilməsi, onların planı və ölçüsünün tərtib edilməsi, torpaq sahələrinin verilməsi barədə müqavilənin bağlanması və onun müəyyən olunmuş qaydada dövlət qeydiyyatından keçirilməsindən sonra yarandığı halda qanunvericiliyin qeyd olunan tələblərini yerinə yetirmədən, eləcə də, Azərbaycan Respublikasının Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsinin 75-ci maddəsinin tələblərini pozaraq, yəni müvafiq yerli icra hakimiyyəti orqanından tikintiyə icazə barədə qərar və tikinti işlərinə başlanılması üçün əsas olan xüsusi nişan almadan Bakı şəhər İcra Hakimiyyəti Başçısının 07 avqust 2017-ci il tarixli 347 nömrəli Sərəncamına əsasən “Fidan” MTK tərəfindən yaşayış binasının layihələndirilməsinə icazə verilən Bakı şəhəri, Nəsimi rayonu, 3231-ci məhəllə, Cavadxan küçəsi, 68A ünvanında yerləşən 0,1182 hektar torpaq sahəsinin 0,088 hektar təşkil edən hissəsini 26 sentyabr 2017-ci il tarixli 1387 nömrəli müqaviləyə əsasən 49 il müddətə icarəyə götürsə də, qalan 0.0302 hektar dövlət mülkiyyətində olan torpaq sahəsinə dair qanunla müəyyən edilmiş mülkiyyət, istifadə və ya icarə hüququ olmadan həmin torpaq sahəsinin 291,0 kvadratmetr hissəsini 2018-ci ilin iyul ayının əvvəllərində özbaşına qanunsuz hasaralamaqla tutmuş, 10 iyul 2018-ci il tarixdən 13 iyul 2018-ci il tarixədək olan dövrdə oradakı 271.3 kvadrat metr qeyri-yaşayış binasını sökməklə və 1 girişli 16 mərtəbəli binanın özülü üçün qazıntı işləri, yəni təkrarən özbaşına tikinti və quraşdırma işlərini aparmaqla dövlətin əmlak, şəhərsalma və tikinti fəaliyyəti sahəsində

marahələrinə mühüm zərər vurub vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadə etmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 14 fevral 2019-cu il tarixli qərarı ilə məhkum Ə.Ş.Şükürovun müdafiəçisi Əliyev İlqar Kamil oğlu tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayəti, habelə dövlət ittihamçısı tərəfindən verilmiş apellyasiya protesti təmin edilməmiş, Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 30 oktyabr 2018-ci il tarixli hökmü dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin həmin qərarından dövlət ittihamçısı kassasiya protesti, məhkum Ə.Ş.Şükürovun müdafiəçisi İ.K.Əliyevə kassasiya şikayəti vermişlər.

Dövlət ittihamçısı kassasiya protestini onunla əsaslandırılmışdır ki, birinci instansiya məhkəməsi əsassız olaraq cəzanı yüngülləşdirilən halları müəyyən edib, onları Ə.Ş.Şükürovun cəza çəkmədən islah oluna biləcəyinə inam yaradan hallar kimi qiymətləndirmiş, nəticədə Ə.Şükürovun barəsində yüngüllüyünə görə onun şəxsiyyətinə, törətdiyi cinayətlərin xarakterinə, ictimai təhlükəlilik dərəcəsinə uyğun olmayan şərti məhkum etmə tətbiq etmiş, eyni zamanda CM-nin 46-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş müəyyən vəzifə tutma və müəyyən fəaliyyətlə məşğul olma hüququndan məhrum etmə yalnız dövlət və yerli özünüidarə orqanlarında konkret vəzifə tutmağın və ya konkret peşə və digər fəaliyyətlə məşğul olmağın qadağan edilməsini ehtiva etdiyi halda, Ə.Ş.Şükürova CM-nin 46.1-ci maddəsinə istinad etməklə əlavə cəza olaraq “dövlət və özünüidarə orqanlarında rəhbər və maddi məsul vəzifə tutmaq hüququndan məhrum etmə” cəzasını təyin etmiş, bununla da CM-nin 8, 41.2, 46, 58.3, 59, 70-ci maddələrinin tələblərini pozmuş, apellyasiya instansiyası məhkəməsi isə apellyasiya protestini təmin etməməklə, əlavə cəza barəsində apellyasiya protestinin dəliliyə ümumiyyətlə münasibət bildirməməklə həmin pozuntuları aradan qaldırmamışdır. Buna görə, dövlət ittihamçısı həmin əsasla Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 14 fevral 2019-cu il tarixli qərarının ləğv edilməsini və cinayət işinin apellyasiya məhkəməsinə yeni məhkəmə baxışına təyin edilməsini xahiş etmişdir.

Müdafiəçi İ.K.Əliyev kassasiya şikayətini belə əsaslandırılmışdır ki, Ə.Ş.Şükürovun əməllərində cinayət tərkibi olmadığı, təqsirliliyi sübuta yetirilmədiyini halda, o, əsassız olaraq CM-nin 308.1 və 188.4.1-ci maddələri ilə təqsirli bilinmişdir.

Kassasiya şikayətində göstərilənlərə əsasən müdafiəçi Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 14 fevral 2019-cu il tarixli qərarının ləğv edilməsini və Ə.Ş.Şükürovun barəsində cinayət işi üzrə icraata bəraətverici əsasla xitam verilməsini xahiş etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyası dövlət ittihamçısının kassasiya protestinin və müdafiəçinin kassasiya şikayətinin dəlilləri ilə bağlı Ə.Ş.Şükürovun barəsində olan Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 14 fevral 2019-cu il tarixli qərarının qanuniliyini və əsaslığını yoxlayaraq aşağıdakıları qeyd etmişdir:

Cinayət işinin materiallarına əsasən, Ə.Ş.Şükürovun əməlinə ibtidai istintaq orqanı və məhkəmələr tərəfindən şamil edilmiş vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadə cinayətini nəzərdə tutan CM-nin308.1-ci maddəsində bu cinayət “vəzifəli şəxsin xidməti vəzifəsinin icrası ilə əlaqədar özü və üçüncü şəxslər üçün qanunsuz üstünlük əldə etmək məqsədilə öz qulluq səlahiyyətlərindən qulluq mənafeyinə qəsdən zidd olaraq istifadə etməsi və ya qulluq mənafeyi tələb etdiyi halda istifadə etməməsi fiziki və ya hüquqi şəxslərin hüquqlarına və qanuni mənafehlərinə, yaxud cəmiyyətin və ya dövlətin qanunla qorunan mənafehlərinə mühüm zərər vurduqda” kimi təsbit edilmişdir.

Bu maddənin mənasına görə, vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadə edən şəxs etdiyi əmələ münasibətdə vəzifəsinə görə malik olduğu səlahiyyətlərdən istifadə etməli və yaxud etməməlidir. Lakin, bu cür istifadə etmə və yaxud istifadədən yayınma qəsdən qulluq mənafehləri əleyhinə yönəldilməlidir. Başqa sözlə, söhbət vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadə etməklə əmlaka qanunsuz olaraq sahiblənməkdən (torpaq sahəsinin tutulmasından) gedirsə, CM-nin308.1-ci maddəsi ilə məsuliyyətin yaranması üçün həmin əmlak barədə müəyyən hərəkətləri yerinə yetirmək (məsələn, istifadə olunması, müqəddəratının həlli ilə bağlı sərəncamlar vermək) vəzifəli şəxsin səlahiyyət dairəsində olmalıdır. Yalnız belə olduqda, şəxsin “öz səlahiyyətlərindən sui-istifadə etməsi” yəni, qanuni olaraq malik olduğu səlahiyyətdən qəsdən qulluq mənafeyi əleyhinə faydalanması, müvafiq olaraq da CM-nin 308.1-ci maddəsində göstərilən cinayəti törətməsi mümkündür.

Baxılan işin məhkəmələr tərəfindən müəyyən edilmiş sayılan faktiki hallarına görə isə

Ə.Şükürov “Fidan” MTK-nın təsisçisi və sədri olarkən ona mənzil tikintisi üçün ayrılmayan, dövlət mülkiyyətində olan 0,0302 ha torpaq sahəsinin 291,0 kvadrat metr təşkil edən hissəsini mülkiyyət, istifadə, icarə hüququ, yəni həmin torpaq sahəsi ilə əlaqədar heç bir qanuni səlahiyyəti olmadığı halda özbaşına hasarlaşdırmaqla tutmuş və orada tikinti işləri aparmışdır.

Bu ö deməkdir ki, Əli Şükürov torpaq sahəsinin tutmaq üçün kooperativ sədrinin heç bir səlahiyyətindən istifadə etməmiş və nə qədər ki, bu vəzifəyə görə həmin (dövlətin mülkiyyətində olduğu üçün dövlətin müvafiq orqanları tərəfindən idarə olunan) torpaq sahəsinə aid hər hansı bir səlahiyyətə malik deyildi – heç istifadə edə də bilməzdi.

Torpaq sahəsinin qanunsuz tutulması zamanı Əli Şükürovun vəzifə səlahiyyətlərindən sui-istifadə etməməsi onun hərəkətlərində CM-nin308.1-ci maddəsində göstərilən cinayətin tərkibinin obyektiv cəhətinin olmadığına dəlalat etməklə yanaşı, həmin cinayətin obyektinə - qulluq mənafeyinə də qəsd edilmədiyini göstərirdi.

Cinayət tərkibinin zəruri əlamətlərinin olmaması isə CM-nin3-cü maddəsinə əsasən Ə.Şükürovun CM-nin308.1-ci maddəsi ilə məsuliyyətini istisna etməklə, həmin hissədə cinayət işi üzrə icraata Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra mətdə CPM-nin) 39.1.2-ci maddəsində göstərilən bəraətverici əsasla xitam verilməsini, müvafiq olaraq da Ə.Şükürovun CM-nin308.1-ci maddəsi ilə təqsirli bilinməsi hissəsində məhkəmə qərarlarının ləğv edilməsini tələb edir.

Belə ki, CPM-nin39.1.2-ci maddəsinə əsasən əməldə cinayət tərkibi olmadıqda cinayət işi başlanıla bilməz, başlanılmış cinayət təqibinə, o cümlədən cinayət işi üzrə icraata xitam verilməlidir. Cinayət-prosessual qanunun 39.3-cü maddəsi həmin halı cinayət təqibi üzrə icraata xitam verilməsinin bəraətverici əsasları sırasında göstərmişdir.

CPM-nin416.0.6-cı maddəsinə görə əməlinə cinayət tərkibi olmadığı halda şəxsin barəsində ittiham hökmünün çıxarılması məhkəmə qərarının kassasiya qaydasında ləğv edilməsi və ya dəyişdirilməsi üçün əsasdır.

CPM-nin419.10.3-cü maddəsi kassasiya instansiyası məhkəməsinin kassasiya müraciətlərinə baxılması nəticəsində qanuni qüvvəyə minmiş hökm və qərarları ləğv etmək və cinayət işi, məhkəməyədək sadələşdirilmiş

icraatın materialları və ya xüsusi ittiham qaydasında şikayət üzrə icraata xitam vermək səlahiyyətini nəzərdə tutmuşdur.

Odur ki, Ə.Şükürovun CM-nin 308.1-ci maddəsi ilə təqsirli bilinməsinin mübahisələndirilməsi hissəsində müdafiəçinin kassasiya şikayəti əsaslı hesab edilmişdir.

Torpaq üzərində mülkiyyət hüququnun pozulması cinayətinə (CM-nin, 188-ci maddəsi) gəldikdə, məhkəmə kollegiyası müdafiəçinin Ə.Şükürovun bu cinayətə görə də təqsirli bilinməsi üçün əsasların olmaması haqqında iddiası ilə razılaşmamışdır.

Bununla belə, məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələri sözügedən cinayətin təkrarən törədilməsi əlamətini nəzərdə tutan CM-nin 188.4.1-ci maddəsini Ə.Şükürovun əməlinə şamil etməklə bu hissədə məhkəmə qərarının kassasiya qaydasında dəyişdirilməsini tələb edən (CPM-nin 416.0.15-ci maddəsində göstərilən)pozuntuya - əməlin hüquqi tövsifində səhvə yol vermişlər.

Belə ki, işin faktiki hallarından görünür ki, Ə.Şükürov dövlət mülkiyyətində olan 0,0302 ha torpaq sahəsinin 291,0 kvadrat metr təşkil edən hissəsini qanunla müəyyən edilmiş mülkiyyət, istifadə və ya icarə hüququ olmadan çoxmənzilli bina tikmək məqsədi ilə özbaşına hasarlarla tutmuş və daha sonra orada yerləşən tikilini sökməklə və binanın özülü üçün xəndək qazdırmaqla qanunla müəyyən edilmiş mülkiyyət, istifadə və ya icarə hüququ olmadan torpaq sahəsi üzərində özbaşına tikinti işləri aparmışdır.

Cinayət təqibi orqanı və onun ardınca məhkəmələr eyni bir torpaq sahəsi barəsində Ə.Şükürovun ardıcıl olaraq etdiyi hərəkətləri-əvvəlcə torpaq sahəsini özbaşına tutmasını (CM-in 188.1-ci maddəsində göstərilən cinayət) və daha sonra orada tikinti işlərini aparmasını (CM-in 188.2-ci maddəsində göstərilən cinayət) cinayətlərin təkrarən törədilməsi kimi qiymətləndirmiş və Ə.Şükürovun sözügedən hərəkətlərini həmin əlaməti nəzərdə tutan CM-nin 188.4.1-ci maddəsi ilə tövsif etmişlər.

Halbuki, CM-nin 188.1 və 188.2-ci maddələrinin dispozisiyalarının və sanksiyalarının müqayisəsindən görünür ki, CM-nin 188.1-ci maddəsi torpaq üzərində mülkiyyət hüququnu pozma cinayətinin sadə tərkibini nəzərdə tutduğu halda, CM-nin 188.2-ci maddəsi həmin cinayətin ağırlaşdırıcı əlamətlə müşayiət olunan halını - şəxsin ona mülkiyyət, istifadə, icarə hüququ əsasında aid olmayan (qanunsuz tutulmuş) torpaq

üzərində tikinti, quraşdırma işlərini aparmasını təsbit edir. Yəni, qeyd olunan tərkiblər elə formulə edilmişdir ki, (biri sadə tərkib, digəri daha ağır məsuliyyətə səbəb olan əməl kimi) ikinci əməl özündə birincini, yəni torpağın qanunsuz tutulmasını da ehtiva edir.

Digər cinayət tərkibləri ilə paralellər aparandademək olar ki, şərh edilən vəziyyətdə zahirən sadə tərkib kimi başlayan bir cinayətin aramsız olaraq inkişaf edərək (ağırlaşaraq) daha ağır cinayətə çevrilməsi baş verir (məsələn, şəxsi istehlak miqdarından artıq narkotik vasitəni qanunsuz olaraq şəxsi istehlakı üçün saxlayan şəxsin sonradan həmin narkotik vasitəni satması cinayəti kimi, hansı ki, CM-nin 234.1-ci və 234.2-ci maddələrində göstərilən narkotik vasitənin qanunsuz saxlanması və narkotik vasitənin qanunsuz satılması cinayətlərinin təkrarən törədilməsi kimi – CM-nin 234.4.2-ci maddəsi ilə və yaxud həmin cinayətlərin məcmusu kimi – hər iki maddə ilə deyil, müstəsna olaraq narkotik vasitə satmanı nəzərdə tutan CM-nin 234.2-ci maddəsi ilə tövsif olunur).

Hətta, yuxarıdakı misaldan fərqli olaraq və həmin misaldakı vəziyyətdən daha da artıq sözügedən situasiyanın vahid cinayət kimi qiymətləndirilməsini tələb edən hal odur ki, dövlətə məxsus torpaq sahəsində tikinti işlərini aparmaq (çoxmənzilli bina tikmək) məqsədi Əli Şükürovda cinayətin törədilməsinə başlayana qədər (hələ torpaq sahəsi özbaşına tutulanadək) yarandığından, onun torpaq sahəsinə dair bütün hərəkətləri, o cümlədən torpağın zəbt edilməsi, hasarlanması, oradakı tikilinin sökülməsi və özül üçün xəndəyin qazılması CM-nin 188.2-ci maddəsində göstərilən daha ağır cinayətin (“qanunla müəyyən edilmiş mülkiyyət, istifadə və ya icarə hüququ olmadan torpaq sahəsi üzərində özbaşına tikinti işlərini aparma”nın) törədilməsini ehtiva edən ümumi məqsəd altında birləşdirilmiş, beləliklə də həmin hərəkətlər (istər torpağın tutulması və hasarlanması, istərsə də oradakı köhnə tikilinin sökülməsi və xəndəyin qazılması) vahid “...özbaşına tikinti işlərini aparma” cinayətinin mərhələləri rolunu oynamışlar.

Cinayətlərin təkrar törədilməsi anlayışı isə CM-nin 16.1-ci maddəsində “bu Məcəllənin eyni bir maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş cinayətin iki dəfə və ya iki dəfədən çox törədilməsi”, CM-nin 16.2-ci maddəsində isə “CM-nin Xüsusi hissəsində birbaşa göstəriləndiyi hallarda həmin Məcəllənin müxtəlif maddələri ilə nəzərdə tutulmuş iki və ya daha çox cinayətin törədilməsi” kimi təsbit

edilməklə zahirən sadə tərkib kimi başlamış, lakin davam edərək daha ağır cinayətə çevrilmiş əməllərin təkrarlıq yaradan hallar kimi qiymətləndirilməsini istisna edir.

Cinayətlərin məcmusu məsələlərini tənzimləyən CM-nin 17-ci maddəsi də bu cür vəziyyəti cinayətlərin çoxluğu kimi qəbul etmir.

Belə ki, CM-nin 17.4-cü maddəsinə əsasən bu Məcəllənin Xüsusi hissəsində həm ümumi, həm də xüsusi normada nəzərdə tutulmuş cinayətin törədilməsi cinayətlərin məcmusunu yaratmır və bu halda xüsusi norma tətbiq olunur (yəni məcmunu yaratmırsa, təkrarlıq da yarada bilməz, çünki cinayətlərin məcmusu kimi cinayətlərin təkrar törədilməsi də cinayətlərin çoxluğudur).

Odur ki, CM-nin 188.2-ci maddəsi (cinayətkar qəsd eyni bir torpaq sahəsinə yönəldikdə) CM-nin 188.1-ci maddəsində göstərilən hərəkətləri də əhatə etdiyindən, burada cinayətlərin təkrarən törədilməsi əlaməti yaranmır və bütövlükdə cinayət özündə həm torpağın qanunsuz tutulmasını, həm də onun üzərində tikinti, quraşdırma işlərinin aparılmasını ehtiva edən CM-nin 188.2-ci maddəsi ilə tövsif edilməlidir.

Ə.Şükürovun əməlinin hüquqi qiymətləndirilməsinin yuxarıda təsvir edilən qaydada dəyişdirilməsi, müdafiəçinin kassasiya şikayətinin qismən əsaslı olduğunu göstərməklə yanaşı, dövlət ittihamçısının Ə.Şükürovun barəsində tətbiq edilmiş şərti məhkum etmənin onun törədiyi cinayətin xarakterinə və ictimai təhlükəlilik dərəcəsinə uyğun olmaması barədə dəlillərini də təkzib edir.

Hökmdə Ə.Şükürovun şəxsiyyəti ilə bağlı müəyyən edilmiş xüsusiyyətlər, o cümlədən cəzanı yüngülləşdirən hallar (himayəsində iki azyaşlı uşağın olması, yaşayış yeri üzrə müsbət xarakterizə olunması, əvvəllər məhkum olunmaması, uşaqlıqdan II qrup əlil olması, hemofiliya xəstəliyindən əziyyət çəkməsi və s.) və

cəzanı ağırlaşdıran halların olmaması kassasiya protestinin Ə.Şükürovun barəsində tətbiq edilmiş şərti məhkum etmənin onun şəxsiyyətinə uyğun olmaması barədə dəlillərinin də əsassız olduğunu göstərir.

Odur ki, Ə.Şükürova CM-nin 188.2-ci maddəsi ilə həmin maddənin sanksiyası daxilində 2 (iki) il 6 (altı) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin edilməklə yanaşı, onun barəsində CM-nin 70-ci maddəsinə müvafiq olaraq 2 (iki) il sınaq müddəti müəyyən olunmaqla şərti məhkum etmə tətbiq edilməyəslə və ədalətli olmuşdur.

Buna görə, məhkəmə kollegiyası baxılan işdə kassasiya protestinin təmin edilməməsi, müdafiəçi İ.K.Əliyevin kassasiya şikayətinin işə qismən təmin edilməsi, Ə.Şükürovun barəsində olan Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 14 fevral 2019-cu il tarixli qərarının və Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 30 oktyabr 2018-ci il tarixli hökmünün Ə.Şükürovun CM-nin 308.1-ci maddəsi ilə məhkum olunması hissəsində ləğv edilməsi, onun əməlinə bu cinayətin tərkibi olmadığı üçün CPM-nin 39.1.2-ci maddəsinə əsasən həmin hissədə cinayət işi üzrə icraata xitam verilməsi, eyni zamanda aşağı instansiya məhkəmələrinin yekun məhkəmə aktlarından dəyişdirilərək Ə.Şükürovun torpaq üzərində mülkiyyət hüququnu pozması əməlinin CM-nin 188.4.1-ci maddəsindən CM-nin 188.2-ci maddəsinə tövsif edilməsi, məhkuma həmin maddə ilə 2 (iki) il 6 (altı) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasının təyin edilməsi və bu cəzanın CM-nin 70-ci maddəsinə əsasən 2 (iki) il sınaq müddəti müəyyən olunmaqla şərti olaraq tətbiq edilməsi və ona CM-nin 308.2-ci maddəsi ilə və CM-nin 66.3-cü maddəsinə müvafiq olaraq cinayətlərin məcmusu üzrə cəzaların təyin edilməsinə dair müddəaların məhkəmə qərarlarından xaric edilməsi haqqında qərar qəbul etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 185-ci maddəsində təsbit edilmiş cinayətin dispoziyasına görə, nəqliyyat vasitəsinin qaçırılması talama (əvəzsiz olaraq ələ keçirmə) kimi kriminal məqsədlə müşayiət olunmadığından, bu əməl nəticəsində vurulmuş zərərin mövcudluğu nəqliyyat vasitəsinin qiyməti əsasında deyil, nəqliyyat vasitəsi qaçırıldıqdan sonra ona maddi ziyanla ölçülən hər hansı xətərin dəyməsi əsasında müəyyən edilir.

Lənkəran Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 10 mart 2017-ci il tarixli hökmü ilə Mirzəyev Ayət Əhmədağaoğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra mətdə CM-nin) 181.3.2, 185.3.2 və 185.3.3-cü maddələrində nəzərdə tutulan cinayətləri törətməkdə təqsirli bilinib CM-nin 181.3.2-ci maddəsi ilə 12 (on iki) il 6 (altı) ay müddətə, CM-nin 185.3.2 və 185.3.3-cü maddələri ilə 6 (altı) il 6 (altı) ay müddətə, CM-nin 66.3-cü maddəsinə əsasən isə həmin cəzalar qismən toplanılmaqla qəti olaraq 13 (onüç) il 6 (altı) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir ona görə ki, 03 aprel 2016-ci ildə saat 22 radələrində tanışsı Əhmədov Natiq Elman oğlu ilə qabaqcadan əlbir olub cinayət əlaqəsinə girməklə rolları bölüşdürərək bir qrup şəxs halında Türkiyə Respublikasının vətəndaşı Akkurt Sadrettin Rıza oğlunun əmlakını ələ keçirmək məqsədilə, tanışsı Ağayev Sadil Əmrah oğluna məxsus olmaqla özünün idarə etdiyi "Vaz 21099" markalı 90 UC 284 dövlət qeydiyyat nişanlı avtomobillə Şirvan şəhəri, Məhəmməd Əsədov küçəsinə gəlmiş, Natiq Əhmədov əvvəlcədən əldə edilmiş razılığa əsasən özləri ilə gətirdiyi velosipedi avtomobilin arxa yük yerindən götürərək orada gözləmiş, o, isə Sadrettin Akkurtun gəlməsini dəqiqləşdirmək məqsədi ilə idarə etdiyi avtomobillə "Köhnə bazar" adlanan ticarət mərkəzinin önünə gələrək orada gözləmiş, Sadrettin Akkurtun idarə etdiyi ağ rəngli "Toyota Land-Cruiser" markalı 90 UJ 559 dövlət qeydiyyat nişanlı avtomobillə gəldiyini gördükdə bu barədə Natiq Əhmədova mobil telefon vasitəsi ilə məlumat verərək idarə etdiyi avtomobili Məhəmməd Əsədov küçəsi istiqamətində Sadrettin Akkurtun arxasınca idarə etmiş, həmin vaxtı velosipedlə yolu kəsən Natiq Əhmədov guya Sadrettin Akkurtun idarə etdiyi avtomobillə vurulmasını imitasiya edərək yerə yıxılmış, zərər çəkmiş şəxs Sadrettin Akkurt Natiq Əhmədovu avtomobillə vurduğunu zənn edərək ona köməklik etmək məqsədi ilə avtomobildən yerə düşdükdən sonra, Ayət Mirzəyev sonuncuya arxadan yaxınlaşmaqla əlində olan dəmir təkər açarını silah qismində tətbiq edərək zərər çəkmiş şəxs Sadrettin

Akkurta baş nahiyəsindən zərbə endirməklə başın sağ tərəf-ənsə nahiyəsinin əzilmiş-cırılmış-deşilmiş yaraları, qapalı kəllə-beyin travması, baş-beyin əzilməsi kimi dərəcəsinə görə səhhəti qısa müddətə pozan sağlamlığa yüngül zərər vurmaya aid bədən xəsarətləri yetirərək basqın edib zərər çəkmiş şəxs Sadrettin Akkurta məxsus "Toyota Land-Cruiser" markalı 90 UJ 559 dövlət qeydiyyat nişanlı avtomobili talama məqsədi olmadan həyat üçün təhlükəli zor tətbiq etməklə qanunsuz olaraq ələ keçirərək 68000 (altmış səkkiz min) manat dəyərində külli miqdarda ziyan vurmuş, həmin avtomobili Natiq Əhmədov idarə edib Şirvan-Salyan yolunun Şirvan şəhəri Hacıqəhrəmanlı qəsəbəsi ərazisinə keçən hissəsinə aparıb orada yolun kənarına tullayaraq həmin vaxt avtomobilin arxa yük yerində olan zərər çəkmiş şəxsə məxsus 54000 (əlli dörd min) manat nağd pulu və 150 (yüz əlli) manat dəyərində "Samsung Galaxy J1" markalı mobil telefonu götürməklə, zərər çəkmiş şəxs Sadrettin Akkurtun həyatı və sağlamlığı üçün təhlükəli zorakılıqla bağlı olan basqın edərək ümümlilikdə sonuncuya məxsus 54150 (əlli dörd min yüz əlli) manat dəyərində, yəni külli miqdarda əmlakını quldurluq yolu ilə ələ keçirmişlər.

Həmin hökmə eyni zamanda Əhmədov Natiq Elman oğlu da CM-nin 181.3.2, 185.3.2 və 185.3.3-cü maddələri ilə təqsirli bilinib CM-nin 181.3.2-ci maddəsi ilə 12 (on iki) il müddətə, CM-nin 185.3.2 və 185.3.3-cü maddələri ilə 6 (altı) il müddətə, CM-nin 66.3-cü maddəsinə əsasən isə həmin cəzalar qismən toplanılmaqla cinayətlərin məcmusu üzrə 13 (onüç) il müddətə, CM-nin 67-ci maddəsinə əsasən Salyan Rayon Məhkəməsinin 10 aprel 2013-cü il tarixli hökmü ilə N.E.Əhmədova CM-nin 263-1.1-ci maddəsi ilə təyin olunmuş əlavə cəzanın (nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququndan məhrum etmənin) çəkilməmiş qalan hissəsi - 8 (səkkiz) ay 20 (iyirmi) gün ona hazırki hökmə cinayətlərin məcmusu üzrə təyin olunmuş cəzaya tam birləşdirilmiş və o, qəti olaraq 8 (səkkiz) ay 20 (iyirmi) gün müddətə nəqliyyat vasitələrini idarə etmək hüququndan məhrum

edilməklə 13 (on üç) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir.

Həmçinin, hökmə mülki iddia təmin edilərək 54.150 manat məbləğində pulun A.Ə.Mirzəyev Ayət Əhmədağa oğlundan və Əhmədov Natiq Elman oğlundan alınaraq zərərçəkmiş Akkurt Sadrettin Rıza oğluna verilməsi qərara alınmışdır.

Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 23 iyun 2017-ci il tarixli qərarı ilə məhkum N.E.Əhmədovun müdafiəçisi Mirzəyev Ruslan Soltanağa oğlunun, habelə məhkum A.Ə.Mirzəyevin və onun müdafiəçisi Musazadə Elşən Möhrab oğlunun ayrı-ayrılıqda verdikləri apellyasiya şikayətləri təmin edilməmiş, Lənkəran Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 10 mart 2017-ci il tarixli hökmü dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Həmin qərardan məhkum A.Ə.Mirzəyev kassasiya şikayəti verərək həmin şikayətini belə əsaslandırılmışdır ki, məhkəmələr tərəfindən sübutlar düzgün tədqiq edilib qiymətləndirilməmiş, nəticədə o, təqsirliliyi sübuta yetirilmədiyini, əməlinə cinayət tərkibi olmadığı halda, ibtidai istinaq zamanı müstəntiq tərəfindən qanunsuz yollarla və qərəzli olaraq toplanmış, o cümlədən ondan işgəncə verilməklə əldə edilmiş ifadələr əsasında N.E.Əhmədovla birlikdə Türkiyə Respublikasının vətəndaşı Sadrettin Akkurta qarşı quldurluq cinayətini törətməkdə və onun avtomobilini qaçırmaqda təqsirli bilinib ağır cəzaya məhkum olunmuşdur.

A.Ə.Mirzəyev kassasiya şikayətində göstərilənlərə əsasən, Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 23 mart 2016-cı il tarixli qərarının ləğv edilməsini, ittihamın CM-nin 185.3.2 və 185.3.3-cü maddələri ilə olan hissəsi üzrə ona bəraət verilməsini, CM-nin 181.3.2-ci maddəsi ilə təqsirli bilindiği əməlin hüquqi tövsifinin həmin maddədən CM-nin 221.3-cü maddəsinə dəyişdirilməsini xahiş etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyası məhkum A.Ə.Mirzəyevin kassasiya ilə əlaqədar Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 23 mart 2016-cı il tarixli qərarının qanuniliyini və əsaslığını yoxlayaraq aşağıdakıları qeyd etmişdir:

Kassasiya şikayətində A.Ə.Mirzəyevin irəli sürdüyü zərərçəkmiş Sadrettin Akkurtun avtomobilini qaçırması, ona qarşı quldurluq deyil, xuliqanlıq cinayətini törətməsi barədə iddialarının əksinə olaraq, məhkumun hökmə ona isnad edilən, hazırkı qərarda təsvir edilmiş digər

şəxslə qabaqcadan əlbir olmaqla zərərçəkmiş Sadrettin Akkurtun avtomobilini onun həyatı üçün təhlükəli olan zor tətbiq etməklə qaçırması, habelə Sadrettin Akkurta onun külli miqdarda əmlakını əldə etmək məqsədilə həyatı və sağlamlığı üçün təhlükəli zorakılıqla basqın edib ümumilikdə 54.150 manat dəyərində əmlakını ələ keçirməsi birinci instansiya məhkəməsində Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra mətdə CPM-nin) 143-146-cı maddələrinə uyğun şəkildə tədqiq edilmiş, yol verilənliyi təkzib edilməmiş, bir-biri ilə uzlaşan sübutların məcmusu ilə sübuta yetirilib, tam, hərtərəfli və obyektiv araşdırılmış hallara əsasən müəyyən edilmişdir.

Belə ki, Ayət Mirzəyin həmin əməlləri törətməsi A.Mirzəyevin özünün və digər məhkumun ibtidai istintaqda müdafiəçilərin iştirakı ilə verdikləri etirafedici ifadələri ilə yanaşı, zərərçəkmiş Sadrettin Akkurun, şahidlərin, ocümlədən Əjdərov Əgdər Mehman oğlunun ifadələri, basqın zamanı Sadrettin Akkurtun yüngül zərər vurmaya aid bədən xəsarətləri almasını əks etdirən məhkəmə-tibbi ekspertizasının 18 aprel 2016-cı il tarixli 131 sayılı rəyi, mobil telefon danışıqlarına dair məlumatlar, maddi sübutlar, istintaq hərəkətlərinin protokolları ilə təsdiq olunmuşdur.

Qeyd olunan və digər sübutlar birinci instansiya məhkəməsinin hökmündə ətraflı təsvir edilib, onların həqiqi məzmununa uyğun olaraq və bir-biri ilə müqayisə edilməklə şərh edildiyindən (apellyasiya instansiyası məhkəməsi də öz mülahizələrini həmin sübutların obyektiv qiymətləndirilməsi üzərində qurduğundan), kassasiya şikayətində göstərilənlər isə məhkəmələrin sözügedən məsələlər üzrə gəldikləri nəticələri təkzib etmədiyindən, məhkəmə kollegiyası hazırkı qərarda sübutların yenidən təsvir edilməsini zəruri saymır və məhkəmələrin Ayət Mirzəyevin hərəkətlərinin faktiki məzmununu, həmin hərəkətlərin CM-nin 181.3.2 və 185.3.3-cü maddələri ilə tövsif edilməsi, A.Mirzəyevin CM-nin həmin maddələri ilə təqsirli bilinməsi üzrə yekun qənaətlərini şübhə altına almaq üçün əsas görmür.

Bununla belə, məhkəmə kollegiyası aşağıda göstərilənlərə əsasən hesab etmişdir ki, məhkəmələr A.Ə.Mirzəyevin nəqliyyat vasitəsini talama məqsədi olmadan ələ keçirmə (qaçırma) cinayətinə CM-nin 185.3.2-ci maddəsinə şamil etməklə bu əməlin hüquqi tövsifində səhvə yol vermişlər.

Belə ki, CM-nin 185.3.2-ci maddəsi sözügedən əməlin külli miqdarda (CM-nin 177-ci maddəsinin qeydinə əsasən 50.000 manatdan yuxarı, lakin 500.000 manatdan artıq olmayan məbləğdə) ziyan vurmaqla törədilməsini nəzərdə tutur.

Lakin, CM-nin 185.3.2 və 185.2.4-cü maddələrində təsbit edilmiş “ziyan vurma” əlaməti təfsir edilərkən nəqliyyat vasitəsinin qaçırmanın “talama məqsədi olmadan” törədilən cinayət olması nəzərdən qaçırılmamalıdır. Cinayətin bu xüsusiyyəti nəzərə alındıqda isə, aydın olur ki, ziyanın vurulmasının mövcud olub-olmaması, ziyanın miqdarı ələ keçirilmiş nəqliyyat vasitəsinin müəyyən (az və yaxud çox) dəyər kəsb etməsi ilə şərtləndirilə bilməz. Bu cinayətdə ziyan talama cinayətlərində olduğu kimi əmlakın sahiblikdən çıxması (təqsirkarın sahibliyinə keçməsi) ilə əlaqədar deyil, nəqliyyat vasitəsinin sıradan çıxması, zədələnməsi kimi səbəblərdən meydana gələ bilər. Çünki, talama cinayətlərində əmlakın sahiblikdən çıxması əmlakdan məhrum olunma anlamına gəlsə, şərh edilən cinayətdə nəqliyyat vasitəsinin sahiblikdən çıxması müvəqqəti xarakter daşıyır və onun mülkiyyətçisi (sahibi) əmlakından birdəfəlik məhrum olunmur.

Başqa sözlə, nə qədər ki, CM-nin 185-ci maddəsində təsbit edilmiş cinayətin (əsas tərkibin) dispoziyasına görə, nəqliyyat vasitəsinin

qaçırılması talama (əvəzsiz olaraq ələ keçirmə) kimi kriminal məqsədlə müşayiət olunmur, nəqliyyat vasitəsinin qaçırılması (özü-özlüyündə) ziyanın vurulması (nəqliyyat vasitəsinin dəyərinə bərabər zərərin meydana gəlməsi) ilə nəticələnir. Belə zərərin mövcud olması üçün nəqliyyat vasitəsinə xətər dəyməsi tələb olunur.

Baxılan işin mübahisə edilməyən hallarından isə görünür ki, zərərçəkmiş Sadrettin Akkurta məxsus “Toyota Land Cruiser” markalı avtomobil A.Mirzəyev və N.Əhmədov tərəfindən qaçırıldıqdan sonra həmin avtomobilə xətər dəyməmiş, bu cinayətlə Sadreddin Akkurta külli miqdarda ziyanın vurulması müstəsna olaraq avtomobilin 68.000 manat dəyərində olmasına görə müəyyən edilmişdir.

Buna görə, məhkəmə kollegiyası baxılan işdə məhkum A.Ə.Mirzəyevin kassasiya şikayətini qismən təmin edilməsini, Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 23 iyun 2017-ci il tarixli qərarının dəyişdirilməklə A.Ə.Mirzəyevin və N.Ə.Əhmədovun, hər birisinin CM-nin 185.3.2-ci maddəsi ilə təqsirli bilinməsinə və cəzalandırılmasına dair müddəaların məhkəmə qərarlarından xaric edilsini və bu əsasla onlara həm CM-nin 185.3.3-cü maddəsi ilə, həm də cinayətlərin məcmusu üzrə təyin edilmiş azadlıqdan məhrum etmə cəzasının müddətlərinin azaldılmasını qanuni və əsaslı hesab etmişdir.

Xuliqanlıq cinayətinin mütləq şərti kimi çıxış edən xuliqanlıq motivi və onun əsasını təşkil edən hallar şəxsin ictimai qayda, ümumqəbuledilmiş davranış modeli ilə bağlı olan dəyərləri dərk etmək qabiliyyətində olmasını, onun əqli inkişafının və psixi vəziyyətinin buna imkan verməsini tələb etməklə təqsirkarın bilərəkdən (qəsdən) bu dəyərlərə qarşı etinasızlıq göstərməsini, yəni kifayət qədər mürəkkəb məzmunla malik olan həmin dəyərlərin və onların pozuntularının onun şüuru ilə əhatə olunmasını ehtiva edir.

Yevlax Rayon Məhkəməsinin 17 avqust 2017-ci il tarixli hökmü ilə Məmmədov Yaşar Sultanəli oğlu Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra mətnə CM-nin) 221.3-cü maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş cinayət əməlini törətməkdə təqsirli bilinib 3 (üç) il 6 (altı) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir ona görə ki, o, 2016-cı il iyulun 15-də saat 8.30 radələrində Bərdə-Yevlax avtomobil yolunun yaşadığı Yevlax rayonu “Qırmızı Oktyabr” qəsəbəsinin ərazisindən keçən hissəsində, ictimai yer hesab olunan Axundov Kamli Əziz oğlunun yaşadığı evin qarşısındakı küçədə ictimai qaydanı kobud surətdə pozaraq

səs-küy salıb “nə hədlə qardaşın Adil kölgəsində meyvə-tərəvəz məhsulları satmağım üçün böyük ölçülü çətirini mənə verməməyə cəsarət edir!” hikkəsi-bəhanəsi ilə, heç bir əsaslı səbəb olmadan xuliqanlıq niyyəti ilə, ictimai qaydaya, insanlar arasında təşəkkül tapmış adətlərə, davranış, birgəyaşayış qaydalarına qarşı müstəsna dərəcədə etinasızlıq göstərməklə cəmiyyətə açıqca hörmətsizlik ifadə edən, vətəndaşlar üzərində zor tətbiq olunması ilə müşayiət olunan hərəkətlər edərək, K.Ə.Axundovu nalayiq sözlərlə söyüb təhqir edərək onun üzərinə hücum çəkərək qəsdən əlləri ilə və silah qismində istifadə edib tətbiq etdiyi əlindəki bıçaqla bir dəfə zərbə endirməklə

ona “təpə nahiyəsinin sıyrığı” ilə nəticələnən sağlamlığa zərər vurmadiğından dərəcəsi təyin edilməyən bədən xəsarəti yetirmiş, bu səbəbdən hadisə yerinə çoxlu sayda kənar şəxslərin söyüş-dalaşma səslərini eşidib toplaşmasına, orada toplaşmış vətəndaşların istirahətinin, dincliyinin pozulmasına, onların həyəcanlanmasına, təhlükədə qalmasına gətirib çıxaran, həmçinin ümumilikdə ictimai qaydanın 20-25 dəqiqə müddət ərzində pozulmasına yönələn hərəkətlərə qərəzli şəkildə yol verməklə xuliqanlıq etmişdir.

Şəki Apelyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 05 dekabr 2017-ci il tarixli qərarı ilə məhkum Y.Ş.Məmmədovun müdafiəçisi Bərxudarov Zaur Saməddin oğlu tərəfindən verilmiş apelyasiya şikayəti təmin edilməmiş, Yevlax Rayon Məhkəməsinin 17 avqust 2017-ci il tarixli hökmü dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Şəki Rayon Məhkəməsinin 24 may 2018-ci il tarixli qərarı ilə məhkum Y.Ş.Məmmədovun barəsində “Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 20 oktyabr 2017-ci il tarixli Qanununun tətbiq edilməsinə dair ərizəsi təmin edilmiş, hökmün icrası qaydasında icraatda Yevlax Rayon Məhkəməsinin 17 avqust 2017-ci il tarixli hökmünə baxılmış, Y.S.Məmmədova CM-nin 221.3-cü maddəsi ilə təyin olunmuş azadlıqdan məhrum etmə cəzasının müddəti 3 (üç) il 6 (altı) aydan 3 (üç) ilə endirilmişdir. Həmin qərar Şəki Apelyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 24 may 2018-ci il tarixli qərarı ilə dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

Məhkum Y.Ş.Məmmədov Şəki Apelyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 05 dekabr 2017-ci il tarixli qərarından kassasiya şikayəti verərək həmin şikayətini belə əsaslandırılmışdır ki, məhkəmələr tərəfindən sübut etməyə dair cinayət-prosessual qanunun tələbləri pozulmuş, nəticədə o, cinayət törətmədiyi halda müstəsna olaraq zərərçəkmiş şəxsin və onun ailə üzvlərinin ifadələri əsasında zərər çəkmiş şəxsə bıçaqla xəsarət yetirməklə xuliqanlıq cinayətini törətməkdə - CM-nin 221.3-cü maddəsi ilə təqsirli bilinmişdir.

Ali Məhkəməyə 03 dekabr 2018-ci ildə daxil olmuş kassasiya şikayətində isə məhkum Y.S.Məmmədov əməlinin ən pis halda CM-nin 221.1-ci maddəsi ilə tövsif edilməli olduğunu, lakin düzgün olmayaraq CM-nin 221.3-cü maddəsi ilə tövsif olunduğunu, hökmün icrası qaydasında icraatda Azərbaycan Respublikasının 20 oktyabr 2017-ci il tarixli Qanunu əsasında

cəzasının 6 ay azaldılmasına baxmayaraq, yenə də cəzasının həddindən artıq ağır və ədalətsiz olduğunu, məhkəmələr tərəfindən onun məsuliyyətini yüngülləşdirən halların, o cümlədən anlaqlığı istisna etməyən psixi xəstəliyinin, Qarabağ uğrunda gedən döyüşlərdə iştirak etməsinin və başından zədə almasının, himayəsində iki azyaşlı uşağının olmasının, həyat yoldaşı da xəstə olduğu üçün uşaqlarına qayınanmasının baxmasının, zərərçəkmiş şəxslə barışmasının nəzərə alınmadığını iddia etmiş və cəzasının CM-nin 60 və 62-ci maddələrinə müvafiq olaraq azaldılmasını və yaxud ümumiyyətlə azadlığa buraxılmasını, yəni barəsində olan Şəki Apelyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 05 dekabr 2017-ci il tarixli qərarının dəyişdirilməsini xahiş etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyası kassasiya şikayətinin dəlilləri ilə bağlı Y.Ş.Məmmədovun barəsində olan Şəki Apelyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 05 dekabr 2017-ci il tarixli qərarının qanuniliyini və əsaslığını yoxlayaraq aşağıdakıları qeyd etmişdir:

“Xuliqanlıq işləri üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 2004-cü il 23 mart tarixli qərarında, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun “B.Yusifovanın şikayəti üzrə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət işləri və inzibati hüquqpozmalara dair işlər üzrə məhkəmə Kollegiyasının 2005-ci il 7 mart tarixli qərarının Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına və qanunlarına uyğunluğunun yoxlanılmasına dair” 17 fevral 2006-cı il tarixli, habelə “Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 221.3-cü maddəsinin şərh edilməsinə dair” 20 may 2011-ci il tarixli qərarlarında xuliqanlıq cinayətinə verilmiş təfsirlərə görə xuliqanlıq motivinin sübut edilməsi şəxsin əməlinin xuliqanlıq və xuliqanlıq niyyəti ilə sağlamlığa zərər vurma kimi qiymətləndirilməsini və həmin əməllərə CM-nin 221 və 126.2.4-cü maddələrinin tətbiq edilməsini mümkün edən zəruri şərtidir.

“CM-nin 221.3-cü maddəsinin şərh edilməsinə dair” Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsi Plenumunun 20 may 2011-ci il tarixli qərarına əsasən xuliqanlıq cinayətinin motivi təqsirkarın qeyri-müəyyən şəxslər dairəsinin şüurunda özünün müstəsna şəxsiyyət olduğunu və başqalarından əsaslı surətdə fərqləndiyini təsdiq etməkdir. Bu cinayətin

subyektiv cəhətini birbaşa qəsd təşkil edir. Təqsirkar öz hərəkətləri ilə cəmiyyətə açıqca hörmətsizlik göstərərək ictimai qaydanı kobud şəkildə pozduğunu dərk edir, bu hərəkətləri nəticəsində zərərçəkmişin sağlamlığına zərər vurula biləcəyini, yaxud özgənin əmlakının məhv ediləcəyi və ya zədələncəyini qabaqcadan görür və bunu arzu edir. Xuliqanlıqın subyektiv cəhətinin mütləq şərti bu cinayətin motividir. Bilərəkdən özünü ictimai qaydaya qarşı qoymağa cəhd etmək, gücünü nümayiş etdirmək, qalmaqal salmağa meyllilik, ədəbsizliyin qarşısını almağa cəhd edən ayrı-ayrı şəxslərdən qisas almaq motivin əsasını təşkil edir.

Eyni zamanda Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun 17 fevral 2006-cı il tarixli qərarında göstərilir ki, təqsirkarın ictimai qaydanı kobud surətdə pozmaq və cəmiyyətə açıqca hörmətsizlik ifadə etmək niyyətinin olduğu müəyyənləşdirilməyibsə, əməl xuliqanlıq kimi qiymətləndirilə bilməz.

Konstitusiyaya Məhkəməsi Plenumunun həmin qərarına görə, eləcə də Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 23 mart 2004-cü il tarixli 1 sayılı qərarında da (3-cü bəndində) qeyd olunduğu kimi, ictimai qaydanı kobud surətdə pozmadan və cəmiyyətə açıqca hörmətsizlik göstərmədən ailədə, mənşildə, qohumlar arasında şəxsi münasibətlər zəminində, intiqam hissi ilə törədilən, o cümlədən zərərçəkən şəxsin təşəbbüsü ilə başlamış mübahisə və ya dava-dalaş gedişində döymə, sağlamlığa zərər vurma, əmlakı dağıtma və bu kimi sair hərəkətlər xuliqanlıq kimi qiymətləndirilmir və bunun üçün əsaslar olduqda, əməl CM-nin şəxsiyyət əleyhinə olan, yaxud da başqa cinayətlərə görə məsuliyyət nəzərdə tutan müvafiq maddələri ilə tövsif olunur.

İstinad olunan qərarlarda xuliqanlıq cinayətinə verilmiş təfsirlərdən irəli gələn mənaya görə, əgər təqsirkarın hərəkətlərini özünün şəxsiyyətini başqa şəxsin (şəxslərin) şəxsiyyətinin fəvqündə qoyması, ona (onlara) qarşı aşkar hörmətsizlik ifadə edərək eqoizmini nümayiş etdirməsi, ümumqəbuledilmiş davranış qaydalarına, əxlaq normalarına etinasızlığı deyil, şəxsi ədavət, o cümlədən zərərçəkənin səhv əməlləri və yaxud bahənə olmayıb, təqsirkar tərəfindən ağılabatanlıqla səhv əməllər kimi qəbul edilən (onda etiraz doğuran) davranışı şərtləndirib, əməl xuliqanlıq motivi ilə törədilmiş cinayət – xuliqanlıq və ya xuliqanlıq niyyəti ilə sağlamlığa zərər vurma kimi qiymətləndirilməməlidir.

Qeyd olunanlardan görüldüyü kimi xuliqanlıq cinayətinin, eləcə də xuliqanlıq niyyəti ilə sağlamlığa zərər vurmanın subyektiv cəhətinin mütləq şərti kimi çıxış edən xuliqanlıq motivi və onun əsasını təşkil edən hallar şəxsin ictimai qayda, ümumqəbuledilmiş davranış modeli ilə bağlı olan dəyərləri dərk etməsini və bilərəkdən (qəsdən) bu dəyərlərə qarşı etinasızlıq göstərməsini, yəni kifayət qədər mürəkkəb məzmunla malik olan həmin dəyərlərin və onların pozuntularının şəxsin şüuru ilə əhatə olunmasını ehtiva edir. Bu isə şəxsin əqli, psixiki cəhətdən həmin dəyərləri dərk etmək qabiliyyətində olmasını, onun əqli inkişafının, psixi vəziyyətinin buna imkan verməsini tələb edir.

Baxılan işin müəyyən edilmiş mühüm hallarından biri isə odur ki, ambulator məhkəmə psixiatrik ekspertizasının 26 may 2017-ci il tarixli rəyinə əsasən, Y.Ş.Məmmədovda “üzvü şəxsiyyət pozuntusu” şəklində patologiya müəyyən edilmişdir. Ekspert tərəfindən Y.S.Məmmədovda müşahidə edilən üzvü şəxsiyyət pozuntusu ona istinad edilən əməli törətdiyi vaxt və ekspertiza zamanı öz əməllərinin faktiki xarakterini, ictimai təhlükəliliyini tam həcmdə dərk etmək və onları tam həcmdə idarə etmək iqtidarından məhrum edən psixi pozuntu, Məmmədovun barəsində CM-in 22.1-ci maddəsinin tətbiqini tələb edən əsas kimi qiymətləndirilmişdir.

Rəydə təsvir edilmiş Y.S.Məmmədovun vəziyyətini, davranışını, öz əməlinə subyektiv münasibətini əks etdirən aşağıdakı hallar xüsusilə diqqəti cəlb edir:

–“Ona ittiham olunan əməl barədə sorğu zamanı zərərçəkmiş şəxslə aralarında mübahisə olmasını söyləyərək istintaqa verdiyi ifadəyə uyğun cavablar verir”;

–“Özünü əsəbi, xəstə şəxs kimi xarakterizə edərək əsəbiliyi ilə əlaqədar ... müalicələrdə olmasını vurğulayır”.

Y.S.Məmmədovun psixi pozuntu üzündən öz hərəkətlərinin mənasını tam dərk etməməsi və tam idarə edə bilməməsi, o cümlədən ekspert rəyində onun davranışı və əməlinə subyektiv münasibəti ilə bağlı gətirilən halların, xüsusilə də əməllərini ümumqəbuledilmiş dəyərlər – ictimai qayda və cəmiyyətin ümumi maraqları kontekstində deyil, özünə qarşı edilən səhv davranışın cavabı, qarşılığı kimi qiymətləndirməsi fonunda məhkəmələrin Y.S.Məmmədovun hərəkətlərində xuliqanlıq motivini müəyyən edilmiş saymaları şübhələrə yer qoymadan, Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin

(bundan sonra mətndə CPM-nin) maddələrinin tələblərinə əməl olunmaqla əldə edilmiş nəticə kimi qiymətləndirilə bilməz.

Eynilə, ittihamda Y.S.Məmmədovun çox sayda insanların toplaşdığı yerdə, onlara məhəl qoymadan zərərçəkmiş şəxs Axundov Kamil Əziz oğluna zor tətbiq etməklə, o cümlədən əlləri ilə vurmaqla və bıçaqla zərbə endirməklə ictimai qaydanı kobud şəkildə pozması qeyd olunduğu halda, ibtidai istintaq orqanı dindirdiyi şəxslərin dairəsini müstəsna olaraq zərərçəkmiş şəxs K.Axundovun özü və onun qohumları (qardaşı, anası və qardaşı arvadı ilə) məhdudlaşdırmış, “həmin çox sayda” kənar insanlardan bir nəfəri olsun belə müəyyən etməmiş və dindirilməsi üçün məhkəməyə təqdim etməmişdir. Həmçinin, ittihamda istinad olunan bıçaq da maddi sübut kimi götürülməmiş, onun mövcudluğunu (Y.S.Məmmədov tərəfindən istifadə edildiyini) göstərən (zərərçəkmiş və onun qohumlarının ifadələrindən başqa) digər sübutlar məhkəməyə təqdim olunmamışdır.

Halbuki, ittihamda Y.S.Məmmədovun K.Ə.Axundovu əlləri ilə vurması, habelə bıçaqla bir zərbə endirməsi təsvir olunduğu halda, məhkəmə-tibbi ekspertizasının rəyində zərərçəkmiş şəxsin bədən səthi üzərində, özü də müstəsna olaraq təpə nahiyəsində yeganə xəsarətin – sağlamlığa zərər vurmayan sıyrığın müəyyən edildiyi qeyd olunmuşdur.

Bu xüsusatlar (yəni, şahidlərin dairəsinin yalnız zərərçəkmiş şəxsin qohumları ilə məhdudlaşdırılması, bıçağın müəyyən edilməməsi, Y.S.Məmmədovun zorakı hərəkətlərinin təsviri ilə zərərçəkmiş şəxsə aşkar edilən xəsarətin sayı, lokalizasiyası arasında olan müəyyən uyğunsuzluq) məhkəmə icraatında işin mühüm əhəmiyyət kəsb edən hallarının tam, hərtərəfli və obyektiv araşdırılmasını təmin etməkdən ötrü ittiham aktında göstərilən sübutlarla kifayətlənməməyi tələb etsə də, məhkəmələr cinayət təqibi orqanının təqdim etdiyi sübutlarla qane olmuş, şərh olunan məsələlər üzrə də CPM-nin 145 və 146-cı maddələrinin tələblərinə əməl etməmişlər.

Belə ki, CPM-nin 145-ci maddəsində təsbit olunmuşdur ki, cinayət təqibi üzrə toplanmış bütün sübutların məcmusuna ittihamın həlli üçün onların kifayət etməsinə əsasən qiymət verilməlidir.

CPM-nin 146.1-ci maddəsinə əsasən cinayət təqibi üzrə toplanmış sübutların kifayət etməsi dedikdə, müəyyən edilməli hallar üzrə mümkün sübutların elə bir həcmi nəzərdə tutulur ki, onlar sübut etmə predmetinin müəyyən edilməsi üçün mötəbər və yekun nəticəyə gəlməyə imkan versin.

CPM-nin 145.3-cü maddəsinə görə isə ittihamın sübut olunmasında yaranan şübhələri digər sübutlarla aradan qaldırmaq mümkün olmadıqda, onlar şübhəli və ya təqsirləndirilən şəxsin xeyrinə təfsir edilir.

Baxılan işdə mühüm sübutetmə predmeti olan xuliqanlıq motivi, ictimai qaydanın kobud şəkildə pozulması, cəmiyyətə açıqca hörmətsizliyin ifadə olunması, bıçağın mövcudluğu mötəbərliklə, şübhələrə yer qoymadan müəyyən edilmədiyini üçün Y.S.Məmmədovun əməlinin CM-nin 221.3-cü maddəsi ilə tövsif edilməsinə dair birinci instansiya məhkəməsinin hökmü CPM-nin 349.4 və 349.5-ci maddələrində təsbit olunmuş məhkəmə hökmünün qanuniliyi və əsaslılığı meyarlarına cavab verən məhkəmə aktı kimi qəbul edilə bilməzdi. Lakin, Şəki Apelyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyası qeyd olunan nöqsanlara baxmayaraq, həmin hökmü dəyişdirmədən saxlamış, bununla da CPM-nin 398, 399.1.3-cü maddələrinin tələblərindən irəli gələn vəzifələrini lazımınca yerinə yetirməmişdir.

Qeyd olunanlar birinci və apelyasiya instansiyası məhkəmələri tərəfindən məhkəmə qərarının kassasiya qaydasında ləğv edilməsini tələb edən CPM-nin 416.0.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş pozuntuya yol verildiyini göstərir.

Buna görə, məhkəmə kollegiyası baxılan işdə kassasiya şikayətinin qismən təmin edilməsi üçün əsas yaradan, mübahisələndirilən qərarın ləğv edilməsini və apelyasiya baxışının yenidən keçirilməsini zəruri edən CPM-nin 416.0.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş halları müəyyən edərək kassasiya şikayətinə məhkəmə baxışının nəticəsi olaraq həmin şikayətin qismən edilməsini, Şəki Apelyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının Y.Ş.Məmmədovun barəsində olan 05 dekabr 2017-ci il tarixli qərarının ləğv edilməklə cinayət işinin apelyasiya qaydasında baxılması üçün yeni məhkəmə baxışına təyin edilməsini qanuni və əsaslı hesab etmişdir.

Barəsində ittiham hökmü çıxarılmış şəxsin müdafiəçisinin verdiyi apellyasiya şikayətinin dəlillərinə uyğun olaraq həmin şəxsin ona elan olunmuş ittiham üzrə təqsirli olub-olmamasına münasibət bildirilmədən və ziddiyyətli məhkəmə-psixiatrik ekspertizalarının rəylərinə əsaslanmaqla təqsirləndirilən şəxsin barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiq edilməsi Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 485.4.1, 485.4.2 və 485.3-cü maddələrinin tələblərinə ziddir.

Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 26 aprel 2016-cı il tarixli hökmü ilə B.İ.X. Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra mətdə CM-nin) 150.3.3-cü maddəsi ilə təqsirli bilinib 9 (doqquz) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir ona görə ki, o, 15 may 2015-ci il tarixdə, saat 20.45 radələrində sərxoş vəziyyətdə Bakı şəhəri, Binəqədi rayonu, Azadlıq prospekti 185 sayılı evin liftində, aşkar sürətdə on dörd yaşına çatmayan, 10 aprel 2009-cu il təvəllüdü K.N.E.-nin köməksiz vəziyyətindən istifadə edərək, onun qolundan tutub, fiziki ağrı yetirib, cinsiyyət üzvünü çıxarıb ona göstərmiş, N.K.-nin əynində olan şalvarını çıxartmağa cəhd etmiş, zor tətbiq etməklə azyaşlı N.K.-yə sol bazu və sağ bazu nahiyəsinin sıyrıqları ilə nəticələnən, sağlamlığa zərər vurmeyən xəsarətlər olduqları üçün, dərəcəsi təyin edilməyən xəsarətlər yetirməklə sonuncuya qarşı seksual xarakterli zorakılıq hərəkətləri etmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 22 iyul 2016-cı il tarixli qərarı ilə B.İ.X.-nin müdafiəçisi N.S.Hacıyevin apellyasiya şikayəti təmin edilməmiş, lakin Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsinin 26 aprel 2016-cı il tarixli hökmü dəyişdirilərək məhkumun əməli CM-nin 150.3.3-cü maddəsindən CM-nin 153-cü maddəsinə tövsif edilmiş və ona həmin maddə ilə 1 (bir) il 6 (altı) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 24 yanvar 2017-ci il tarixli qərarı ilə dövlət ittihamçısının apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarından verdiyi kassasiya protesti təmin edilmiş, Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra mətdə CPM-nin) 416.0.1 və 416.0.2-ci maddələrində göstərilən əsaslarla Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 22 iyul 2016-cı il tarixli qərarı ləğv edilmiş və cinayət işi apellyasiya instansiyası məhkəməsində yeni məhkəmə baxışına təyin edilmişdir.

İşə növbəti dəfə baxan Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 19 sentyabr 2018-ci il tarixli qərarı ilə B.İ.X.-nin CM-nin 150.3.3-cü maddəsi ilə təqsirləndirilməsinə dair cinayət işi üzrə apellyasiya icraatı dayandırılmış, İ.B.-un barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbir olaraq ona ixtisaslaşdırılmış psixiatriya stasionarında məcburi müalicə təyin edilmiş və bu qərarın icrası Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin 1 sayılı Respublika Psixiatriya Xəstəxanasına tapşırılmışdır.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 19 sentyabr 2018-ci il tarixli qərarından dövlət ittihamçısı kassasiya protesti verərək həmin protesti onunla əsaslandırılmışdır ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən təqsirləndirilən şəxsin barəsində təyin edilmiş məhkəmə-psixiatrik ekspertizalarının rəyləri ziddiyyətli olmaqla İ.B.-un psixi vəziyyətini düzgün əks etdirməmiş, buna, eləcə də ibtidai istintaqda keçirilmiş məhkəmə-psixiatrik ekspertizasının rəyi ilə onun anlaqlı olmasının, cinayət törətdikdən sonra da öz hərəkətlərini ölçüb-biçmək, onları idarə etmək iqtidarında olmasının müəyyən edilməsinə baxmayaraq, apellyasiya instansiyası məhkəməsi dövlət ittihamçısının təkrar məhkəmə-psixiatrik ekspertizasının təyin edilməsi barədə vəsatətini əsassız olaraq rədd etmiş, bununla da işin hallarının hərtərəfli, tam və obyektiv araşdırılmasına yönələn vəsatətlərin rədd edilməsini qadağan edən Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra mətdə CPM-nin) 121.2-ci maddəsinin tələbini, eyni zamanada CPM-nin 28, 32-ci maddələrində təsbit olunmuş cinayət-mühakimə icraatının prinsiplərini pozmuşdur.

İ.B.-un yenidən məhkəmə-psixiatrik ekspertizası təyin edilməklə psixi vəziyyətinin öyrənilməsinə tələb edən hal kimi dövlət ittihamçısı xüsusilə ona istinad etmişdir ki, təqsirləndirilən şəxs hazırki iş üzrə icraat gedən dövrdə - 30 iyun 2017-ci il tarixdə yenidən seksual xarakterli zorakılıq hərəkətlər cinayətini

törətdiyi üçün həmin cinayətlə bağlı olan icraatda onun barəsində komisiya stasionar məhkəmə-psixiatrik ekspertizası təyin edilmiş və bu ekspertizanın 1 fevral 2018-ci il tarixli 12 sayılı rəyi ilə onun anlaqlı, psixi vəziyyətinin qənaətbəxş olması müəyyən edilmiş, ekspertlər İ.B.-un CM-nin 21.1, 21.2, 21.3-cü maddələrinin təsiri altına düşməməsi, müayinə edilən şəxsdə anlaqlığı istisna etməyən patologiya olduğuna görə onun CM-nin 22.1-ci maddəsinin təsiri altına düşməsi barədə nəticəyə gəlmişlər. Halbuki, hazırkı iş üzrə həmin rəydən cəmi səkkiz gün əvvəl – 23 yanvar 2018-ci il tarixdə eyni bir qurum (Səhiyyə Nazirliyinin Məhkəmə Psixiatrik Ekspertiza Mərkəzi) tərəfindən verilmiş (apellyasiya instansiyası məhkəməsinin əsaslandığı) 08 sayılı rəydə İ.B.-un tədqiqat zamanı (cinayət törətdikdən sonra) öz hərəkətlərinin faktiki xarakterini və ictimai təhlükəliliyini dərk etmək, onları idarə etmək iqtidarında olmaması və bu səbəbdən onun CM-nin 21.3-cü maddəsinin təsiri altına düşməsi qeyd olunmuşdur. Dövlət ittihamçısı kassasiya protestində göstərilənləri CPM-nin 416.0.1, 416.0.2 və 416.0.3-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş halları yaranan pozuntular kimi qiymətləndirərək, həmin əsaslarla Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 19 sentyabr 2018-ci il tarixli qərarının ləğv edilməsini və cinayət işinin apellyasiya instansiyası məhkəməsində yeni məhkəmə baxışına təyin edilməsini xahiş etmişdir.

Barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbir tətbiq edilmiş şəxs İ.B.-un müdafiəçisi Hacıyev Namiq Sərkər oğlu kassasiya protestinə qarşı etiraz verərək etirazında protestin əsassız olduğunu qeyd etmiş və onun təmin edilməməsini məhkəmə kollegiyasından xahiş etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyası kassasiya protestinin dəlilləri ilə bağlı Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyasının 19 sentyabr 2018-ci il tarixli qərarının qanuniliyini və əsaslılığını yoxlayıb, araşdırmanın nəticələri olaraq aşağıdakıları qeyd etmişdir.

İ.B.-un barəsindəki cinayət işinin materiallarından görünür ki, ibtidai istintaq zamanı keçirilmiş ambulator məhkəmə-psixiatrik ekspertizasının 06 oktyabr 2015-ci il tarixli 1375 sayılı rəyi ilə İ.B.-da hər hansı psixi xəstəliyin və ya psixi fəaliyyətin müvəqqəti pozuntusunun əlamətləri müəyyən edilməmiş, onun cinayəti törədən zaman anlaqlı olması, cinayəti törətdikdən sonra da öz əməlinin faktiki xarakterini və ictimai

təhlükəliliyini dərk etmək və həmin əməli idarə etmək iqtidarında olması müəyyən edilmiş, ekspert İ.B.-un Cinayət Məcəlləsinin 21 və 22-ci maddələrinin təsiri altına düşməməsi haqqında nəticəyə gəlmişdir.

Bundan fərqli olaraq (həm də cinayət işinə mahiyyəti üzrə baxıb ittiham hökmü çıxarmış Bakı Ağır Cinayətlər Məhkəməsində, əməlin təsvirini CM-nin 150.3.3-cü maddəsindən CM-nin 153-cü maddəsinə dəyişdirməklə İ.B.-un cinayətdə təqsirli bilinməsi ilə razılaşmış apellyasiya instansiyası məhkəməsində onun psixi sağlamlığı şübhə doğurmasa da), Bakı Apellyasiya Məhkəməsində cinayət işinə yenidən (əvvəlki qərar Ali Məhkəmə tərəfindən ləğv olunduqdan sonra) baxılarkən müdafiəçinin vəsatətinə əsasən təyin olunmuş ambulator məhkəmə-psixiatrik ekspertizasının 14 noyabr 2017-ci il tarixli 1884 sayılı rəyi ilə artıq təqsirləndirilən şəxsin cinayətin törədilməsindən sonra (2016-cı ilin sonlarından başlayaraq) onda yaranmış “Şizofreniya paranoid forma” diaqnozlu xroniki psixi xəstəliyə görə öz əməlinin faktiki xarakterini və ictimai təhlükəliliyini dərk etmək, onu idarə etmək iqtidarında olmadığı, CM-nin 21.3-cü maddəsinin təsiri altına düşməsi müəyyən olunmuş və ona CM-nin 95.0.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş ixtisaslaşdırılmış psixiatriya stasionarında məcburi müalicə şəklində tibbi xarakterli məcburi tədbirin təyin edilməsi məsləhət görülmüşdür.

Bundan sonra apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı ilə Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin Məhkəmə Psixiatrik Ekspertiza Mərkəzində keçirilmiş komisiya stasionar məhkəmə psixiatrik ekspertizasının 23 yanvar 2018-ci il tarixli rəyində də ekspert komissiyası eyni nəticəyə, yəni İ.B.-un cinayətin törədilməsindən sonra (2016-cı ilin sonlarından başlayaraq) onda yaranmış “Şizofreniya paranoid forma” diaqnozlu xroniki psixi xəstəliyə görə öz əməlinin faktiki xarakterini və ictimai təhlükəliliyini dərk etmək və onu idarə etmək iqtidarında olmaması, CM-nin 21.3-cü maddəsinin təsiri altına düşməsi haqqında nəticəyə gəlmişdir.

Lakin, hazırkı iş üzrə icraat gedən dövrdə – 30 iyun 2017-ci il tarixdə İ.B.-un eyni xarakterli cinayət törətməsi ilə əlaqədar açılmış ayrıca icraatda onun barəsində komisiya stasionar məhkəmə-psixiatrik ekspertizası təyin edilmiş və bu ekspertizanın 1 fevral 2018-ci il tarixli 12 sayılı (yəni, 23 yanvar 2018-ci il tarixli ekspertiza rəyindən cəmi 8 gün sonra hazırlanmış) rəyi ilə İ.B.-un anlaqlı, psixi vəziyyətinin qənaətbəxş

olması müəyyən edilmiş, ekspertlər onun CM-nin 21.1, 21.2, 21.3-cü maddələrinin təsiri altına düşməməs və onda anlaqlığı istisna etməyən patologiya (“paranoid şizofreniya”) olduğuna görə onun CM-nin 22.1-ci maddəsinin təsiri altına düşməsi barədə nəticəyə gəlmişlər. Bu rəydə İ.B.-un bəzi psixi əlamətləri aqqravasiya etdiyi, yəni xəstəliyin əlamətlərini düşünülmiş şəkildə, bilərəkdən şişirtməsiqeyd olunmuşdur (rəydən çıxarış dövlət ittihamçısının təkrar komiyaon stasionar məhkəmə-psixiatrik ekspertizasının təyin edilməsi haqqında vəsatəti ilə birlikdə cinayət işinəlavə olunmuşdur).

Nəzərə alınsa ki, 1 fevral 2018-ci il tarixli rəy psixiatriya stasionarında aparılan tədqiqatın nəticələrinə, yəni İ.B.-un rəyin verilməsində müəyyən dövr ərzində stasionarda saxlanılmasına, müayinə və müşahidə olunmasına, habelə daha əvvəlki dövrlərdə psixi xəstəliklə bağlı xəstəxanalarda müalicələr almasına əsaslanır, onda aydın olacaq ki, eyni bir qurum (Səhiyyə Nazirliyinin Məhkəmə Psixiatrik Ekspertiza Mərkəzi) müəyyən hissədə üst-üstə düşən müayinə və müşahidə dövrünə və tamamilə üst-üstə düşən psixi xəstəlikdən müalicə alma dövrlərinə əsaslanan tədqiqat nəticəsində (ayrı-ayrı əməllər üzrə icraatlarda) İ.B.-un psixi vəziyyəti ilə bağlı biri-digərini istisna edən rəylər vermişdir.

İbtidai istintaq zamanı və apellyasiya instansiyası məhkəməsində keçirilmiş, habelə başqa iş üzrə icraatda əldə olunmuşməhkəmə psixiatrik ekspertizaların rəyləri arasında əhəmiyyətli fərqin olmasından (sonuncu – 25 iyun 2018-ci il tarixli 71 saylı komiyaon stasionar məhkəmə psixiatrik ekspertizasının rəyinin də mövcud ziddəyətlərə aydınlıq gətirməməsindən) çıxış etməklə, təqsirləndirilən şəxsin həqiqi psixi vəziyyətinin daha dəqiq müəyyən edilməsi, yəni işin mühüm halının hərtərəfli, tam və obyektiv araşdırılması üçün dövlət ittihamçısının qaldırdığı təkrar stasionar məhkəmə-psixiatrik ekspertizasının keçirilməsi barədə 19 sentyabr 2018-ci il tarixli vəsatət isə apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən CPM-nin 121.2 və 267.2-ci maddələrinin ziddinə olaraq təmin edilməmiş, nəticə etibarlı ilə təqsirləndirilən şəxsin cinayət törətdikdən sonra onu öz əməlinin faktiki xarakterini və ictimai təhlükəliliyini dərk etmək və həmin əməli idarə etmək imkanından məhrum edən psixi xəstəliyə tutulması, bu xəstəliyə görə ona tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin təyin edilməsinin zəruri olması barədə nəticələr belə

qənaətə (sübutetmə predmeti barədə mötəbər və yekun nəticəyə) gəlmək üçün kifayət edən sübutların məcmusu ilə əsaslandırılmamış, yəni məhkəmə tərəfindən CPM-nin 145, 146-cı maddələrinin tələbləri pozulmaqla CPM-nin 416.0.1 və 416.0.2-ci maddələrində göstərilən hallara yol verilmişdir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin kifayət qədər araşdırma aparmadan və zəruri olan halları müəyyən etmədən İ.B.-un barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbir təyin etməsi həm də ondan görsənir ki, məhkəmənin bu haqda qərarı müstəsna olaraq İ.B.-un psixi vəziyyətinin şərh edilməsinə, bütün sübutlar məcmusundan yalnız onun barəsində verilmiş məhkəmə-psixiatrik ekspertizalarının rəylərinin təsvir və təhlil edilməsinə həsr olunmuşdur.

Halbuki, həmin məhkəmədə məhkəmə baxışının predmetini İ.B.-un barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiqi üzrə material deyil, cinayət təqibi orqanı tərəfindən təqsirləndirilən şəxsə CM-nin 150.3.3-cü maddəsi ilə irəli sürülmüş ittiham, həmin ittihamla razılaşmış birinci instansiya məhkəməsinin hökmünün (ümumiyyətlə, ittihamın) mübahisələndirilməsinə həsr olunmuş müdafiəçinin apellyasiya şikayəti təşkil edirdi.

Həmin apellyasiya şikayətində isə müdafiəçi hər hansı bir cinayət hadisəsinin baş vermədiyini, İ.B.-un cinayət törətdiyini təsdiq edən sübutların və əməlində cinayət tərkibinin əlamətlərinin olmadığını iddia edərək ona bəraət verilməsi haqqında tələb irəli sürmüşdür. Apellyasiya şikayətinin bu məzmununda olması ona münasibət bildirmədən, yəni İ.B.-a bəraət verilməsi üçün əsasların olmadığı müəyyən edilmədən onun barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiq edilməsinə istisna edirdi.

Əslində, cinayət mühakimə icraatında məcburi müalicə müstəsna olaraq cinayət və yaxud cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş ictimai təhlükəli əməl törətmiş şəxs barəsində tətbiq edilən tədbir olduğundan, apellyasiya instansiyası məhkəməsi apellyasiya müraciətinin məzmunundan asılı olmayaraq, tibbi xarakterli məcburi tədbir təyin etməzdən əvvəlCPM-nin 477.2-ci maddəsində göstərilən (anlaqsız vəziyyətdə cinayət törətmiş şəxsə münasibətdə) və yaxud CPM-nin 485.4-cü maddəsində sadalanan (cinayət törətdikdən sonra psixi xəstəliyə tutulmuş şəxsə münasibətdə) məsələləri araşdırmalı, həmin məsələlər üzrə gəldiyi nəticələri müvafiq sübutlara istinad etməklə əsaslandırılmalı idi.

Belə ki, cinayət törətdikdən sonra psixi xəstəliyə tutulmuş şəxsə münasibətdə CPM-nin 485.4.1, 485.4.2, 485.3-cü maddələri məhkəmədən tələb edir ki, təqsirləndirilən şəxsin psixi xəstəliyindən irəli gələn məsələləri həll edənə qədər aşağıdakı məsələlər üzrə nəticələrə gəlsin:

- _ əməlin törədilib-törədilmədiyi;
- _ əməldə cinayət tərkibinin olub-olmadığı;
- _ həmin əməlin təqsirləndirilən şəxs tərəfindən törədilib-törədilmədiyi.

Lakin, apellyasiya instansiyası məhkəməsi cinayət-prosessual qanunun tələbinə və qeyd olunan məsələlər üzrə birinci instansiya məhkəməsinin gəldiyi nəticələrin müdafiəçinin apellyasiya şikayəti ilə mübahisələndirilməsinə baxmayaraq, apellyasiya baxışında araşdırdığı məsələlərin dairəsini müstəsna olaraq İ.B.-un psixi vəziyyətinin öyrənilməsi ilə məhdudlaşdırmış, beləliklə də, tibbi xarakterli məcburi tədbirin yol verilənliyini təsdiq edən halları müəyyən etmədən (qeyd olunan üç məsələ üzrə heç bir qənaətə gəlmədən) təqsirləndirilən şəxs barəsində ixtisaslaşdırılmış psixiatriya stasionarında məcburi müalicə növündə tibbi xarakterli məcburi tədbir tətbiq etmişdir (faktiki olaraq, apellyasiya instansiyası məhkəməsi zəruri məsələləri tam həcmdə araşdırmadan cinayət işi üzrə icraatı dayandırmaqla tibbi xarakterli məcburi tədbirin

təyin edilməsi ilə əlaqədar cinayət işi üzrə icraatın dayandırılması halını CPM-nin 53.1.4-cü maddəsində göstərilən - təqsirləndirilən şəxsin ağır xəstəliyə tutulması ilə əlaqədar cinayət işi üzrə icraatın müvəqqəti dayandırılması halı ilə eyniləşdirmişdir).

Təsvir olunanlardan görünür ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi CPM-nin 8-ci maddəsindən irəli gələn cinayət təqibi ilə bağlı işin hallarının hərtərəfli, tam və obyektiv araşdırılması üzrə vəzifələrini lazımınca yerinə yetirməmiş, məhkəmə qərarının kassasiya qaydasında ləğv edilməsini və apellyasiya baxışının təkrarlanmasını tələb edən CPM-nin 416.0.1 və 416.0.2-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş pozuntulara yol vermişdir.

Buna görə, məhkəmə kollegiyası baxılan işdə kassasiya protestinin təmin edilməsi üçün əsas yaradan, mübahisələndirilən qərarın ləğv edilməsini və apellyasiya baxışının yenidən keçirilməsini zəruri edən CPM-nin 416.0.1 və 416.0.2-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş halları müəyyən etdiyindən kassasiya protestinin təmin edilməsi və İ.B.-un barəsindəki Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 19 sentyabr 2018-ci il tarixli qərarının ləğv edilməklə cinayət işinin apellyasiya qaydasında baxılması üçün yeni məhkəmə baxışına təyin edilməsi haqqında qərar qəbul etmişdir.

Müzəffər Ağazadə
Azərbaycan Respublikasının əməkdar hüquqşünası,
Ali Məhkəmənin sabiq hakimi

İttiham hökmlərinin tərtibinin bəzi texniki qüsurları barədə

Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsində (CPM) cinayət işləri üzrə ədalət mühakiməsi aktı olan hökmə şəxsin təqsirləndirildiyi əməllərdə təqsirli olub-olmaması, ona cəza təyin edilib-edilməməsi haqqında birinci və apellyasiya instansiyaları məhkəmələrində məhkəmə baxışı nəticəsində hakim (hakimlərin) çıxardığı qərar kimi tərif verilmişdir. (7.0.45-ci maddə) Cinayət-prosessual qanunvericilikdə qəbul edilən hüquqi aktların ən mühümü olan hökmdə məhkəməyə verilən şəxs üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edən məsələlər-cinayət törətdiyi hallarda cinayətkar kimi cəzalandırılması, yaxud verilən ittihamın əsassız olması səbəbindən onun təqsirsiz şəxs kimi bəraətləndirilməsi məsələləri həll edilir. İbtidai araşdırma orqanı tərəfindən məhkəməyə təqdim olunan sübutların hərtərəfli, tam və obyektiv araşdırılması cinayət icraatının yekun aktı olan hökmün çıxarılması ilə başa çatır.

Təsadüfi deyildir ki, cinayət icraatı ilə əlaqədar qəbul edilən yekun qərarlar içərisində hökm dövlət adından çıxarılan yeganə məhkəmə sənədidir. CPM-nin 340.1-ci maddəsində göstərilir ki, məhkəmənin hökmü Azərbaycan Respublikasının adından çıxarılır.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 63-cü və CPM-nin 21-ci maddələrinə əsasən cinayətin törədilməsində təqsirləndirilən hər bir şəxs, onun təqsiri qanunla nəzərdə tutulan qaydada sübuta yetirilməyibsə və bu barədə məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş hökmü yoxdursa təqsirsiz sayılır. Hökm cinayət mühakimə icraatında ittiham və müdafiə tərəflərinin çəkişməsinin nəticəsi olaraq qanunun normaları əsas götürülməklə hakim (hakimlərin) hüquqi düşüncəsinin məhsuludur. Məhkəmə baxışında tədqiq edilməklə qiymətləndirilməyən heç bir sübut növü (şübhəli, təqsirləndirilən və zərərçəkmiş şəxslərin, habelə şahidlərin ifadələri, ekspertiza rəyləri, maddi sübutlar, istintaq və məhkəmə hərəkətlərinin protokolları və digər sənədlər) ittiham hökmünün əsası kimi qəbul edilə bilməz. Bütün bu səbəblərdən məhkəmə hakimləri hökmün nəinki məzmununu, həm də tərtibinin üsulu ilə bağlı prosesual qanun normalarının tələblərinə ciddi əməl edilməsi məsələlərində diqqətli olmalıdırlar.

CPM-nin 352-ci maddəsinə əsasən məhkəmənin hökmü giriş, təsviri-əsaslandırıcı və nəticəvi hissədən ibarətdir və hər bir hissə aydın və anlaşılan ifadələrlə tərtib edilməlidir. 353-cü maddədə isə hökmün hər bir hissəsində məhz hansı məsələlərin əks etdirilməsi məsələləri məntiqi ardıcılıqla göstərilmişdir və istisnasız olaraq hər bir hökmdə həmin göstərişlərə əməl edilməlidir. Cinayət qanununda bilavasitə göstərilməyən, lakin hökmlərin tərtibinin digər zəruri elementləri barədə “Məhkəmə hökmü haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 1996-cı il 27 dekabr tarixli qərarında kifayət qədər əlavə məlumatlar verilmişdir. Hazırkı yazıda biz bütövlükdə həmin məsələlərdən deyil, hökmün tərtibatı zamanı təcrübədə yol verilən və diqqətimizi özünə cəlb edən, bəzən hökm adlı mühüm sənədin nüfuzuna xələl gətirən bir sıra texniki qüsurlara oxucuların diqqətini cəlb etmək istəyirik.

Bu mövzuya toxunmağımız heç də təsadüfi deyildir. Məlum olduğu kimi həmyerlimiz, hüquq elmləri doktoru, professor Xanlar Ələkbərov tərəfindən optimal cəza tədbirinin elektron sistem üzrə müəyyənləşdirilməsindən bəhs edən “Ədalət mühakiməsinin elektron tərəzisi” adlı təkliflər toplusu hazırlanmış və artıq bu təkliflərin bir çox ölkələrdə prezentasiyası həyata keçirilmişdir. 2018-ci ilin sonlarında X.Ələkbərov tərəfindən bu sətirlərin müəllifi də uzun illər məhkəmə orqanlarında (bunun 40 ilini hakim qismində) işləmiş şəxs kimi həmin tədbirə ekspert qismində cəlb edilmişdir. Bakı şəhərinin bir sıra məhkəmələri tərəfindən çıxarılmış və qanuni qüvvəsinə almış təxminən 150 ittiham hökmünü nəzərdən keçirməli olduq. Hökmləri tədqiq edərkən əsas vəzifəmiz təqsirləndirilən şəxslərin cinayət

əməllərinin məhkəmələr tərəfindən tövsifinin düzgünlüyü və məhkumlara təyin olunan cəzaların qanuniliyi və ədədətliliyi məsələlərinə münasibətimizi bildirməkdən ibarət idi.

Hökmlər nəzərdən keçirilərkən aydın oldu ki, təqsirləndirilən şəxslərin əməllərinin hüquqi tövsifi və onlara təyin olunan cəzaların növü və həddi məsələlərində olduğu kimi ittiham hökmünün texniki cəhətdən tərtibi məsələlərində də nöqsanlara yol verilir və bu zaman cinayət prosesual qanunun tələbləri, habelə Ali Məhkəmə Plenumunun adı çəkilən qərarının tələbləri bir sıra hallarda pozulur.

Həmin səbəblərdən hökmün tərtibinin bəzi texniki məsələləri ilə bağlı fikirlərimizi hakimlərlə bölüşdürmək qərarına gəldik. Aydınlıq üçün qeyd edirik ki, bu yazıda yalnız ittiham hökmlərinin tərtibində müəllifin fikrincə yol verilən nöqsanlardan danışılacaqdır. Məlum olduğu kimi bəraət hökmlərinin tərtibi əhəmiyyətli dərəcədə fərqli xüsusiyyətlərə malikdir.

Hər şeydən əvvəl qeyd edirik ki, hökm dövlət adından çıxarıldığına görə onun tərtibinə hər bir konkret halda yüksək məsuliyyət hissi ilə yanaşılmalı, ona dövlət sənədi kimi baxılmalıdır. Şübhəsiz ki, hər bir hökm fərdi məzmun kəsb edir və bu hal törədilmiş hər bir konkret cinayət əməlinin xüsusiyyətlərindən, yəni törədilməsinin səbəb və şəraitindən, motivindən, üsulundan və s. irəli gəlir. Buna baxmayaraq CPM-nin tələblərinə uyğun tərtib edilməli olan hökmlərin ümumi cəhətləri də vardır ki, onlara mütləq əməl edilməlidir. Bütün hallarda, hökm aydın, səlis, anlaşılan ifadələrlə tərtib olunmalı, orada ittihamın mahiyyəti ilə əlaqəsi olmayan fikirlərin yer almasına yol verilməməlidir. Bir sözlə hər bir hökmün tərtibi hakim üçün yaradıcılıq prosesidir. Bu proses hakimdən fikrini maksimum bir yərə cəmləmək bacarığı, ciddi məsuliyyət tələb edir. Yazıda əsasən bu məsələlərdən bəhs edəcəyik.

Yuxarıda qeyd olunduğu kimi Cinayət–Prosesual qanunun normalarına görə hökm giriş, təsviri-əsaslandırıcı və nəticəvi hissədən ibarət olmalıdır. Hökmün giriş hissəsi ilə əlaqədar məhkəmələrə ciddi iradlarımız olmasa da bu hissəyə aid bəzi qeydlərimizi nəzərə çatdırmağı zəruri hesab edirik.

Hökmün giriş hissəsində məhkəmələr CPM-nin 313.1.9-cu maddəsini rəhbər tutaraq bəzən məhkəmə tərkibi (hakim), iclas katibi, dövlət ittihamçısı və müdafiəçilərdən sonra iclasda iştirak edən zərərçəkmiş şəxslər (mülki iddiaçılar), mülki cavabdeh və onların nümayəndələrinin soyadları, adları və atalarının adlarını da bütövlükdə qeyd edirlər. Fikrimizcə həmin personaların adlarını hökmün giriş hissəsində geniş formada təqdim etməyə ehtiyac da yoxdur. Mülki iddiaçıların (zərərçəkmişlərin) sayının çox olması hallarında onları məsələn “Hüseynov M.A. və qeyrilərinin iştirakı ilə” ifadə etmək mümkündür. Çünki bəzi işlərdə (məsələn, dələduzluq, gizli oğurluq və s) zərərçəkmiş şəxslərin (mülki iddiaçıların) sayı 40-50 nəfəri ötür. Onların hamısının ad-soyadlarının hökmün giriş hissəsində yer tutmaları hökmü zərurət olmadan ağırlaşdırır. Bu təklifin məqsədəuyğunluğu həm də onunla əlaqədardır ki, hökmün təsviri-əsaslandırıcı hissəsində məhkəmədə iştirak etmiş zərərçəkmişlərin (mülki iddiaçıların) adları onsuz da öz əksini tapır.

Giriş hissədə məhkəmə iclasında iştirak edənlər sırasında təqsirləndirilən şəxslərin ad-soyadları da bir sıra hallarda göstərilir. Halbuki buna qətiyyən ehtiyac yoxdur. Çünki, hökmün giriş hissəsində təsdirləndirilən şəxslərin anket məlumatları sırasında onların ad-soyadları da mütləq şəkildə öz yerini tutur.

Bir çox hökmlərdə təqsirləndirilən şəxslərin anket məlumatları sırasında onların təhsili və ailə tərkibi kimi məlumatların qeyd olunması unudulur. Halbuki hökmdə bu məlumatların əks etdirməsi qanunun tələbidir. (CPM-nin 353.1.10-cu maddə) Həmin maddədə göstərilən məlumatlar sırasına şəxsin əlilliyi, dövlət mükafatları, fəxri ad və hərbi rütbələrə malik olması kimi hallar da aiddir və bu məlumatlar da mütləq hökmün giriş hissəsində göstərilməlidir.

Anket məlumatlarında bəzən təqsirləndirilən şəxsin doğulduğu yer kimi hər hansı konkret yaşayış məntəqəsi deyil, həmin yaşayış məntəqəsinin yerləşdiyi rayonun adı göstərilir. Halbuki, rayon anlayışı altında müxtəlif növ yaşayış məntəqələrinin (kənd, qəsəbə, şəhər) ərazi vahidi kimi konkret ad altında göstərilməsi başa düşülür. Təbii ki, insan bir çox yaşayış məntəqələrinin yerləşdiyi ümumi ərazidə deyil, konkret yaşayış məntəqəsində (kənddə, qəsəbədə, rayon tabeliyindəki şəhər statuslu məntəqədə) doğula bilər. Ona görə də hökmdə təqsirləndirilən şəxsin yaşayış yeri kimi hər hansı rayon ərazisi deyil, konkret yaşayış məntəqəsi (məsələn, Göyçay rayonu, Qızılağac kəndi) göstərilməlidir.

Təqsirləndirilən şəxs haqqında əvvəllər çıxarılmış hökm sonradan yuxarı instansiya məhkəməsi tərəfindən dəyişdirilə bilər. Yəni onun əməlinin tövsifi və ya təyin olunmuş cəzanın növü və həddi məsələləri dəyişikliyə uğraya bilər. Məhkumluğu ödənilməmiş və ya götürülməmiş belə şəxslər haqqındakı hökmdə (anket məlumatlarında) hakimlər “dəqiqlik xatirinə” hökmdən sonrakı qərarlarla

edilmiş dəyişiklikləri də bir-bir sadalayırırlar. Bu məlumatlar bəzən bir səhifəlik yer tutur. Halbuki, belə məlumatlarda yalnız sonrakı qərarların əməlin tövsifi və cəza ilə bağlı son nəticələri əks etdirilməlidir. (Məsələn, N rayon məhkəməsinin filan tarixli hökmünə əsasən sonrakı instansiya məhkəməsinin qərarı nəzərə alınmaqla AR CM-nin 179.3-cü maddəsi ilə 7 il müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir). Şübhəsiz ki, burada əvvəlki hökmlə təyin olunan cəzanın hansı hissəsini çəkməsi, vaxtından əvvəl həmin cəzanın çəkilməmiş hissəsindən şərti olaraq azad edilməsi kimi məlumatlar da öz əksini tapmalıdır.

Ödənilmiş və ya götürülmüş məhkumluqların hökmün giriş hissəsində göstərilməsinə ehtiyac olmadığı halda bəzi hökmlərdə belə məlumatlara da yer verilir.

Bəzi hökmlərin giriş hissələrində təqsirləndirilən şəxslərin həm şübhəli şəxs qismində tutulması, həm də onun haqqında həbs qətimkan tədbiri seçilməsi barədəki qərarların tarixləri də göstərilir. Halbuki, məlum olduğu kimi cəzaçəkmə müddətinin əvvəlinin hesablanması üçün təqsirləndirilən şəxsin faktiki olaraq tutulduğu tarix götürülür. Burada məhkəmə tərəfindən həbs qismində qətimkan tədbiri seçilməsi tarixinin də göstərilməsi artıqdır.

Bütünlükdə hökmün təsviri-əsaslandırıcı hissəsində təqsirləndirilən şəxsə (şəxslərə) ittiham aktı üzrə verilən ittihamların məhkəmə tərəfindən sübuta yetirilmiş hesab edilən hissəsi təsvir edilir, bu hissə üzrə sübutlar tədqiq edilməklə cinayət əməli qiymətləndirilir, buradan irəli gələn məsələlər, o cümlədən cəzanı yüngülləşdirən və ağırlaşdıran hallar sadalanmaqla təyin olunması cəzanın növü və həddi əsaslandırılır.

CPM-nin 353.2-ci maddəsində hökmün təsviri-əsaslandırıcı hissəsində əhatə edilməli olan məsələlərin tam siyahısı verilmişdir. Həmin normadan da görünür ki, bu hissədə ilkin olaraq cinayətin törədilməsi yeri, vaxtı, üsulu, təqsirin xarakteri (qəsdən, yaxud ehtiyatsızlıqdan törədilməsi), törədilmə motivi və nəticələri göstərilməklə məhkəmə tərəfindən sübuta yetirilmiş hesab edilən əməl təsvir olunmalıdır. Hökmün bu hissəsinin (xüsusilə qrup şəklində törədilən, yaxud çox epizodlu işlər üzrə) tərtibi hakimdən diqqətlilik və məharət tələb edir. Hüquq nəzəriyyəsinə fabula adlanan bu hissəni belə demək mümkünsə hökmün nüvəsi adlandırmaq olar. Çünki hökmün sonrakı mətni “qidasını” məhz həmin hissədən alır. Hökmün fabula adlandırılan hissəsi ilə sonrakı mətn arasında hər hansı uyğunsuzluq yarana bilməz. Həm də hökmü oxuyan şəxs məhz fabuladan təqsirləndirilən şəxsin hansı cinayət əməli törətməsi, vaxtı, yeri törədilmə üsulu, motivi və bu kimi məlumatlar əldə etmək imkanına malik olmalıdır.

Çox təəssüf ki, bir çox hallarda hökmlərin təsviri-əsaslandırıcı hissəsinin başlanğıcı tərtib olunarkən 353.2-ci maddənin tələbləri pozulduğundan oradan zəruri məlumatların alınması müşkül məsələyə çevrilir. Bir sıra məhkəmələrdə (xüsusilə ağır cinayət məhkəmələrində) hökmlərin təsviri-əsaslandırıcı hissələri təqsirləndirilən şəxslərə ibtidai araşdırma orqanı tərəfindən hansı məzmununda ittiham verilməsi ilə başlayır. Bu zaman ittiham aktı ilə təqsirkara verilən ittihamın mətni hərfbəhərf hökmə köçürülür. Təqsirləndirilən şəxslərin sayı çox olduqda isə hər bir şəxs haqqında ittihamın mahiyyəti ayrı-ayrılıqda və tam həcmdə göstərilir. Yəni ittiham aktının nəticə hissələri ehtiyac olmadan dəfələrlə hökmə köçürülür.

Respublika Baş Prokurorluğunda istintaqı aparılan əksər işlər üzrə təqsirləndirilən şəxslərə verilən ittihamlar epizodların sayından, bir-biri ilə əlaqəsindən asılı olmayaraq cəmi bir cümlədə verildiyini nəzərə alsaq dövlət adından çıxarılan bu cür hökmləri qanuna hörmətsizlik kimi də qiymətləndirmək olar. (Nəzərdən keçirdiyimiz hökmlərin bəzilərində bir cümlənin 100 sətirdən çox, hətta 2-3 vərəqdən artıq olması hallarına da təsadüf edilmişdir). Şübhəsiz ki, bəzən bir-biri ilə əlaqəsi olmayan fikirlərin süni surətdə birləşdirilərək cəmi bir cümlədə “ifadə edilməsi” dilimizin üslubuna, qrammatik qaydalara da ziddir.

Nəfəs kəsən belə cümlələri oxuyub başa çatdırmaq elə də asan deyildir. Həmin “cümlələri” tərtib edən hakimlər fikirləşdirməlidirlər ki, ehtiyac olduqda, məsələn hökmün surətinin Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinə göndərilməsi zərurəti yarandıqda həmin hökm ingilis, yaxud fransız dilinə tərcümə edilməlidir. Bəzən 2-3 vərəqdən ibarət olan bir cümlənin tərcümə olunmasındakı problemlər bir yana, avropalıların belə sənədlərə ironik münasibəti (bu cür məlumatlar var) bizi narahat etməyə bilməz. Belə hökmlər xaricdə nəinki konkret hökmlər barəsində, hətta ölkə məhkəmələrinin qəbul etdiyi digər qərarlar barəsində də mənfi imic formalaşdırma bilər.

Ümumiyyətlə ittiham hökmünün təsviri-əsaslandırıcı hissəsində təqsirləndirilən şəxslərə ittiham aktı ilə hansı əməlləri törətməsinə görə ittiham verilməsini göstərmək nəinki məhkəmə təcrübəsinə, hətta prosessual qanuna da ziddir. Bu cür başlanğıc yalnız bəraət hökmü çıxarılarəkən verilə bilər (CPM-nin 353.2 və 353.3-cü maddələri). Bir sözlə, təqsirləndirilən şəxsin hansı əməli törətməkdə təqsirli bilinməsi məsələsində ibtidai araşdırma orqanının gəldiyi nəticəni əks etdirən və ittiham aktında təsvir olunan müddəanın ittiham hökmünün təsviri-əsaslandırıcı hissəsinin əvvəlində göstərilməsi təcrübəsinə son qoyulmalıdır.

Başlanğıcı qeyd edilən şəkildə formulə edilən hökmlərdə təqsirləndirilən şəxsin (şəxslərin) məhz hansı cinayəti törətməsini müəyyən etmək də asan deyildir. Çünki hökmün fabula hissəsində şəxsin hansı cinayəti törətməsi barədə ibtidai istintaq orqanının versiyası verildikdən sonra təqsirləndirilən şəxslərin, zərərçəkmişlərin, şahidlərin və digər şəxslərin hadisə ilə bağlı ifadələri sadalanır, habelə ekspert rəyləri, maddi sübutlar, ibtidai araşdırma zamanı toplanmış digər sübut növləri elan olunur və bununla da məhkəmə araşdırması başa çatmış hesab olunur. Yəni təqsirləndirilən şəxsə verilən ittihamla əlaqədar təqdim olunan sübutlar tədqiq edilsə də məhkəmənin bu ittihamla bağlı gəldiyi nəticə hökmdən görünür. Halbuki, hökmü oxuyan şəxsin gözləri məhz məhkəmənin ittihamla bağlı gəldiyi nəticəni (ittihamın təsdiq olunub-olunmaması, əməlin tövsifinin əsaslandırılması və s.) axtarır. Hökmün nə fabulasında, nə də sübutların tədqiqindən sonrakı hissəsində təqsirləndirilən şəxsə verilən ittiham üzrə məhkəmənin gəldiyi nəticə heç olmazsa yığcam şəkildə verilmirsə, onu hökm adlandırmaq da çətindir. Çünki hökmün əsas qayəsi ibtidai araşdırma orqanı tərəfindən təqdim edilən sübutları sadalamaqdan deyil, bu sübutların araşdırılması üzrə məhkəmənin gəldiyi nəticəni əsaslandırılmış şəkildə göstərməkdən ibarətdir.

Qeyd olunduğu kimi hökmün təsviri-əsaslandırıcı hissəsinin başlanğıcı (fabulası) hakimlərdən xüsusi bacarıq və diqqət tələb edir. Burada törədilmiş cinayət əməlinin mahiyyəti, yəni onun baş verməsinin səbəb və şəraiti, üsulu, motivi, nəticəsi kimi mühüm məsələlər əks olunsun da fikir mümkün olduqca lakonik, lakin dolğun və aydın ifadələrlə verilməlidir. Həmin hissədə əməlin törədilməsi gedişində iş üçün mühüm əhəmiyyət kəsb etməyən detallarına toxunmağa ehtiyac da yoxdur. Təəssüf ki, hökmün fabulasında qeyd olunan qaydalardan kənara çıxma hallarına tez-tez rast gəlmək olur.

Hakimlərin və məhkəmələrin nüfuzlarına xələl gətirməmək xatirinə onların adını çəkmədən nəzərdən keçirdiyimiz hökmlərdə ümumi qəbul olunmuş qaydalardan kənara çıxma hallarından bir neçəsinə diqqətinizi cəlb etmək istəyirik.

Sağlamlığa zərər vurulması ilə bağlı şəxsiyyət əleyhinə olan cinayət işləri üzrə bəzi ittiham hökmlərinin fabulasında hadisənin baş verməsinin səbəb və şəraiti, motivi və üsulu ilə yanaşı zərərçəkmişin bədənində aşkar olunmuş bütün zədələr (yaralar, sıyrıqlar, qançırılar və s.), bu zədələrin bədənə məhz hansı nahiyəsinə yetirilməsi kimi kimi məlumatlar bütün müfəssəlliyi ilə əks etdirilir. Halbuki belə hallarda təfsilatı göstərmədən xəsarətin hansı alətlə, zərərçəkmişin hansı orqanına yetirilməsi, ekspert rəyi ilə bunun ağırlıq dərəcəsinə görə hansı növ zərər vurmaya aid edilməsini göstərməklə kifayətlənmək lazımdır. Xəsarətin insan həyatı üçün təhlükəli olmaması, lakin zərərçəkmişin görmə, eşitmə, nitq qabiliyyətinin və ya hər hansı orqanın funksiyasının itirilməsi və s. hallarda, habelə sifətin silinməz dərəcədə eybəcərləşdirilməsi hallarında bu nəticələr mütləq fabulada öz əksini tapmalıdır.

Qalan məsələlərin fabulada əks etdirilməsi ona görə lüzumsuzdur ki, hökmün sonrakı mərhələsində tibbi ekspertizanın rəyi təhlil edilərkən onsuz da zərərçəkmişin aldığı zədələr sadalanacaqdır.

Blanket dispoziyası olan maddələrlə (məsələn, hərəkətin təhlükəsizliyi və nəqliyyat vasitələrinin istismarı qaydalarının pozulması, yanğın təhlükəsizliyi qaydalarını pozma və s.) bağlı işlərə baxılarkən hökmün fabulasında müvafiq qanunların və ya qaydaların təqsirkar tərəfindən pozulmuş normaları bütövlükdə göstərilir. Burada da Qanun və ya Qaydaların pozulmuş maddələrinin adı və pozuntunun qısa məzmununu (məsələn, ötmə qaydalarını pozma) göstərməklə də kifayətlənmək mümkündür. Şübhəsiz ki, sübutlar təhlil edilərkən pozuntunun mahiyyəti tam açılmalı olacaqdır.

Haqqında söhbət açdığımız problemin nə dərəcədə faciəli olduğu barədə təsəvvür əldə etmək üçün Ağır cinayətlər məhkəmələrindən birində çıxarılan hökmün fabulasından yalnız bir cümləni oxucuların diqqətinə çatdırmaq yerinə düşər. Fabulanın ikinci cümləsində deyilir: “26 sentyabr 2015-ci il tarixdə, gecə saat 02 radələrində K.Mahmudov gecə özünə məxsus Bakı şəhəri, Yasamal rayonu, İzmir küçəsi 5

nömrəli evin 55 nömrəli mənzilinə gəlib yataq otağında yatdıqdan sonra L.Mahmudova bu barədə “whatsApp” proqramı vasitəsilə telefonla S.Məmmədova məlumat verərək onu çağıraraq əvvəlcədən razılaşdıqları kimi mənzilin qapısını içəridən açıq qoymuş, S.Məmmədov K.Mahmudovu qətlə yetirilməsini planlaşdırdığı 2014-cü ilin may ayından sonrakı müddətdə qanunsuz olaraq əldə edib saxlayaraq, daşıyaraq gəzdirdiyi 1932-ci ildə Tula silah zavodunda istehsal edilmiş, 5.6 kalibrli, “TO37A” modeli, 49505 nömrəli, çaxmağı eyni modeldən olan 14729 nömrəli başqa silahın komplekt hissələrindən istifadə etməklə lülə qutusu, lüləaltı yatağı ilə birlikdə qundağı və bir sıra digər detalları söküb ayıraraq və lüləsini kустar üsulla kəsib qısaldaq ilk konstruksiyası və təyinatını dəyişdirib qanunsuz olaraq hazırlamaqla qanunsuz olaraq əldə edib, saxlayaraq, daşıyaraq gəzdirdiyi komplektləşdirilmiş yivli odlu silah hesab edilən tüfəngi və 2014-cü ilin may ayından sonrakı müddətdə qanunsuz olaraq əldə edib saxlayaraq daşıyaraq gəzdirdiyi zavod üsulu ilə istehsal edilmiş, atəşə yararlı olan və döyüş sürsəti hesab edilən pistonları yandan alışan, 5,6 kalibrli olmaqla həmin kalibrə malik T03-8 (T03-8m), T03-7 (T03-7a), T03-11 (T03-16), “T03-21”, “T03-18”, “T03-29”, “T03-17” və s. modeli idman-ov tüfəng və karabinlərdə, “T03-35”, “İJ-1” markalı idman tapançalarında, “Cmirin” markalı revolverlərdə, “Amerikan-180” markalı avtomatlarda, habelə digər yerli odlu silahlarda istifadə edilmək üçün nəzərdə tutulmuş patronlarla birlikdə həmin mənzilə daxil olaraq yataq otağında yatmış vəziyyətdə, yəni onun üçün aşkar surətdə köməksiz vəziyyətdə olan K.Mahmudovun başının ənsə nahiyəsinin sağ tərəfinə 2 (iki) dəfə, sol tərəfinə isə 1 (bir) dəfə atəş açaraq beynin qişə və maddəsini zədələyərək qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs halında qəsdən öldürdükdən, yəni qabaqcadan əlbir olan bir qrup şəxs halında köməksiz vəziyyətdə olan K.Mahmudovu qəsdən həyatdan məhrum etdikdən sonra özü K.Mahmudovun qollarından, L.Mahmudova isə ayaqlarından tutaraq meyidi sürüyüb hamam otağına salmış, təxminən 2 saat müddətində o, hamamda K.Mahmudovun meyitini özü ilə gətirdiyi zavod üsulu ilə hazırlanmış, bir tərəfi kəsici ucu deşici xassəyə malik olan, təsərrüfat-məişət təyinatlı mətbəx bıçağı və kəsici mişarla kəsərək hissələrə ayırmış, sonra isə L.Mahmudova sellofan torbaları və xomutları ona vermişdir.

Bu “cümlədən” əvvəl və sonra işlədilən cümlələr də yazı üslubu və hadisənin izahı baxımından eyni səviyyədədir. Şübhə etmirik ki, hökmün fabulası ittiham aktından köçürülmüş və bu zaman hadisənin ifadə tərzinə toxunulmamışdır. Fabulada eyni sözlər iş üzrə keçən ikinci təqsirləndirilən şəxs olan L.Mahmudova barəsində də təkrar edilmişdir.

Yuxarıda verilən cümlənin təhlilini vermək, lüzumsuz ifadə və sözlərin yersiz olaraq işlədilməsini göstərmək xeyli vaxt itgisinə səbəb ola bilər. Təkcə onu qeyd etmək kifayətdir ki, iqtibas etdiyimiz cümlədəki fikrin 3-4 dəfə qısa və aydın ifadə edilməsi heç də müşkül məsələ deyildir. Ağır cinayət məhkəmələrində çıxarılan hökmlərin tərtibinə belə münasibət geniş yayılmışdır.

Seksual xarakterli cinayətlərlə bağlı işlər üzrə hökmdə işlədilən ifadələrə xüsusi həssaslıqla yanaşmaq lazımdır. Bəzən hökmlərdə belə cinayətlərin baş verməsinin şərait və üsulları ilə bağlı rəsmi sənədlərdə işlədilməsi qəbul olunmayan ifadə və sözlərdən istifadə edilir. Nəzərə almaq lazımdır ki, məhkəmə hökmünün surəti qərəzli şəxslərin də əlinə keçə bilər. Sonradan isə hökmdə işlədilən açıq-aşkar ifadələrdən şantaj məqsədilə, yaxud başqasının ləyaqətini alçatmaq üçün istifadə olunması istisna edilmir. Ümumiyyətlə, kütləvi informasiya vasitələrində işlədilməsi qəbul olunmayan ifadələrin dövlət adından çıxarılan məhkəmə hökmündə yer almasına heç bir halda haqq qazandırıla bilməz. Azərbaycan dili kifayət qədər zəngin dildir və bu dillə istənilən fikri etik normaları gözləməklə ifadə etmək mümkündür. Burada sənədi tərtib edən şəxsin savad dərəcəsi və dünyagörüşü mühüm rol oynayır.

Yuxarıda qeyd etmişdik ki, dövlət adından çıxarılan hökm mümkün qədər yığcam, lakin dolğun ifadələrlə tərtib olunmalıdır. Hökmün müfəssəlliyi və sanbalı onun qiymətini artırdığı kimi, hökmdə artıq ifadələrin yer alması, lüzumsuz təkrarçılıq, müzakirə predmetinə aid olmayan məsələlərə “diqqət yetirilməsi” onu qiymətdən salır. Bu bir təkzib edilməz faktdır ki, sənədin qısa, lakin dolğun ifadələrlə tərtib edilməsi onu tərtib edənin savadlı olmasına dəlalət edirsə, uzunçuluq bu keyfiyyətin mənfi göstəricisidir.

Bəzən “uzunçuluq xəstəliyinə” tutulmuş hakimlər iş üzrə bir neçə eyni məlumat daşıyıcıları olan şahidlərin ifadələrini hökmdə ayrı-ayrılıqda, həm də tam şəkildə verirlər. Belə hallarda tərtib olunan sənəd hökmdən çox məhkəmə iclas protokolunu xatırladır. Halbuki ifadələri biri-digərinin təkrarı olan şahidlərdən yalnız birinin ifadəsini verməklə kifayətlənmək mümkündür. Bu zaman hökmdə qeyd edilməlidir ki, filan şahidlər də məhkəmədə eyni məzmunlu ifadələr verdilər. Axrincılardan hər hansı

biri məhkəməyə iş üçün əhəmiyyətli olan əlavə məlumatlar verdikdə isə həmin məlumatlar ayrıca abzasda yer tutmalıdır.

Şahidlərin, hal şahidlərinin ifadələrinin tam mətnlərinin hökmdə verilməsi təcrübəsi də qüsurludur. Qeyd olunduğu kimi bu məsələdə hökm məhkəmə iclas protokolundan fərqlənməlidir. Hökmdə həmin şəxslərin ifadələri mümkün qədər xülasə şəkildə verilməlidir, yəni hökmdə yalnız sübut əhəmiyyəti olan, faktların mövcudluğuna və əməlin tövsifinə təsir edə biləcək məlumatlar öz əksini tapmalıdır.

Bəzi hökmlər oxunarkən adama elə gəlir ki, onların ifrat dərəcədə “əhatəli” tərtibinə, yəni uzun-uzadı yazılmasına hakimlər özləri səy göstərirlər: Məsələn, hökmdə təqsirləndirilən və zərərçəkmiş şəxslərin, şahidlərin adlarının neçə dəfə çəkilməsindən asılı olmayaraq hər dəfə onlar tam həcmdə (soyad, ad, ata adı) göstərilir ki, bu da çox yer tutmaqla yeknəsəqlik yaradır. Halbuki, təkrar ad çəkmə zamanı bunlar inisial ilə əvəz edilə bilər (məsələn şahid R.K.Həsənov kimi). Eləcə də çoxsaylı sözlərin birləşməsindən yaranmış təşkilat və müəssisə adları ilk dəfə bütöv şəkildə yazılrsa da sonradan abbveritura şəkildə də ifadə oluna bilər (Məsələn, Qida Təhlükəsizliyi Agentliyi təkrar işlədilərkən QTA kimi).

Hökmlərdə xüsusilə ekspertiza rəylərinə istinad edilərkən adətən bu rəyin Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin Ekspertiza Mərkəzi tərəfindən verilməsi dəfələrlə qeyd olunur. İşdə bir neçə ekspertiza rəyi olduqda hər dəfə bu təşkilatın adı çəkilir. Halbuki, eyni məsələ barəsində müxtəlif ekspert müəssisəsinin biri-digərinə zidd rəylərinin təhlili halları istisna olmaqla hökmdə ekspertizanın hansı müəssisə tərəfindən keçirilməsini, rəyin nömrə və tarixini hökmdə göstərməyə ümumiyyətlə ehtiyac yoxdur. Sadəcə olaraq ekspertizanın növünü məsələn, “məhkəmə-trassoloji ekspertiza” kimi göstərmək lazımdır.

Zərərçəkmiş şəxs, xüsusi ittihamçı, mülki iddiaçı, mülki cavabdeh, qanuni nümayəndələr, şahidlər, hal şahidləri və məhkəmə prosesində iştirak edən digər şəxslərin ifadələri hökmdə bir qayda olaraq, məsələn, “Məmmədov Hidayət Əli oğlu məhkəmə iclasında şahid qismində dindirilərkən göstərdi” kimi çoxsaylı sözlərlə başlanır. Hərçənd burada “şahid H.Ə.Məmmədov göstərdi ki,” sözləri yetərlidir. Yalnız şəxsin ibtidai araşdırma dövründə verdiyi ifadəyə istinad edilərkən istisnalara yol verilir. Belə hallarda yazılmalıdır ki, “Filankəsovun ibtidai araşdırma zamanı verdiyi və məhkəmə iclasında elan edilən ifadəsindən görünür ki,” Unutmaq olmaz ki, şəxsin ibtidai araşdırma zamanı verdiyi, lakin məhkəmə iclasında elan olunmayan ifadəsinə heç bir halda hökmdə istinad edilə bilməz. Əks təqdirdə yuxarı instansiya məhkəməsi tərəfindən həmin ifadə tədqiq olunmayan ifadə kimi sübutlar sırasından xaric edilməlidir.

Bir sıra hallarda cinayət işinin materiallarına tikilmiş, lakin ittihamla heç bir əlaqəsi olmayan sənədlər də məhkəmə iclasında elan edilir, hətta hökmdə də bəzən onların adı çəkilir. Aydın məsələdir ki, sübut əhəmiyyəti olmayan sənədlərin adlarının hökmdə çəkilməsinə lüzum yoxdur.

Çox epizodlu işlər üzrə çıxarılan hökmlərdə sübutların təhlili və qiymətləndirilməsi bəzən xaotik xarakter daşıyır. Konkret epizoda aid sübutlar təhlil edilərkən faktiki olaraq həmin epizoda aid olmayan sübut növləri də sadalanır. Halbuki işdə toplanmış sübutlar sistemləşdirilməli, qruplaşdırılmalı və hansı epizoda aid edilməsindən asılı olaraq tədqiq edilməli və qiymətləndirilməlidir. Bu qaydaya əməl edilməməsi qiymət vermə zamanı konkret sübut növünün əhəmiyyətini azaldır, yaxud heçə endirir.

Bu sətirlərin müəlliflərinin Ali məhkəmədə hakim qismində fəaiyyət göstərdiyi dövrdə öyrəndiyi hökmlərdən birində sübutların təhlil edilməsinin pərakəndəliyinin səbəbini telefonla hökmü tərtib edən hakimdən soruşduqda, onun cavabı heyrətləndirici oldu: Hakim bildirdi ki, sübutlar epizodlar üzrə təhlil edilsəydi həmin epizod üzrə təkzibedilməz sübutlar olmadığından həmin əmələ ittiham aktından fərqli qiymət verilməsi məhkəmə üçün problem yaradacaqmış. Şübhəsiz ki, bu izahat ədalət mühakiməsinin mahiyyətinə və vəzifəsinə kölgə salan cavab idi.

Fikrimizcə, çoxepizodlu işlər üzrə hökmlərdə təqsirləndirilən şəxslərin (şəxsin) ittihamına münasibəti aydınlaşdırıldıqdan sonra hər bir epizod üzrə ittiham ayrıca tədqiq edilməlidir. İşin xarakterindən asılı olaraq belə hallarda əməlin tövsifi məsələlərini də həmin yerdə vermək mümkündür. (Şübhəsiz ki, burada təqsirləndirilən şəxsə eyni maddə ilə tövsif ediləsi bir neçə epizod üzrə ittiham verildikdə hər bir epizod üzrə əməlin tövsif edilməsinin müzakirəsindən söhbət gedə bilməz).

Hökümün təsviri-əsaslandırıcı hissəsinin sonunda təbii ki, cinayət törətməkdə təqsirli bilinən şəxsin əməlinin cinayət qanununa uyğun tövsifi məsələsi ilə yanaşı ona təyin olunmalı cəzanın növü və həddi

məsələləri də müzakirə edilməlidir. Bir sıra hökmlərin bu hissəsində də məsələlərin məğzindən həddən çox kənara çıxma halları ilə üzləşməli oluruq. Bu, xüsusilə təqsirli hesab edilən şəxslərin cəzalarını yüngülləşdirən halların sadalanması, məhkuma yüngül cəza verilməsi üçün arqumentlər gətirilməsi zamanı meydana çıxır. Adətən belə hallarda CM-nin 59-cu maddəsi ilə müəyyən edilən normalarla yanaşı həmin Məcəllənin 8, 9, 42, 58-ci maddələrinin tələbləri də sadalanır (Bu maddələrin mətnləri bütünlüklə hökmə köçürülməklə). CPM-nin müxtəlif maddələrinə, Respublika Konstitusiyasına, Konstitusiya Məhkəməsi və Ali Məhkəmə Plenumlarının qərarlarına, Avropa Məhkəməsinin presedentlərinə, ölkəmizin qoşulduğu konvensiyaların müddəalarına nəinki istinad edilir, hətta bəzi hallarda həmin norma və qərarlara izah verilir (Son vaxtlar hökmlərdə Avropa Məhkəməsi presedentlərinə istinad etmək halları çoxalmışdır. Fikrimizcə, həmin presedentlərə o vaxt müraciət etmək olar ki, milli qanunvericilikdə əmələ qiymətvermə ilə bağlı zəruri norma mövcud olmasın, yaxud milli qanunvericilik normaları ilə ölkəmizin qoşulduğu konvensiyanın müddəaları arasında kolliziya yaranmış olsun).

Məlumdur ki, hökmdə CM-nin 59-cu maddəsində göstərilməmiş başqa halların da cəzanı yüngülləşdirən hal kimi nəzərə alınması qanuna zidd deyildir. Lakin hökmlərin nəzərdən keçirilməsi göstərdi ki, burada ifrat dərəcədə genişləndirmə hallarına yol verilir. Məsələn, nəzərdən keçirdiyimiz hökmlər sırasında 6 səhifəlik hökmün 3 səhifəsi, 35 səhifəlik hökmün 17 səhifəsi məhz təqsirləndirilən şəxsin cəzasını yüngülləşdirən halların sadalanmasına və əsaslandırılmasına həsr edilməsinin şahidi olduq ki, bunu da normal hesab etmək olmaz.

Hökmlərdə bəzən məhkumlara təyin olunması cəza növünün seçilməsi məsələsini müzakirə edərkən anlaşılmaqlıq doğuran arqumentlərlə də rastlaşdıq. Məsələn, CM-nin 263.1-ci maddəsi ilə təqsirli bilinən bir nəfərə sanksiyada nəzərdə tutulan ən ağır cəza növü-azadlıqdan məhrumetmə cəzası təyin edilmişdir. Hökmdə məhkuma məhz bu cəza növünün verilməsi onunla əsaslandırılmışdır ki, məhkəmədə verilən suala təqsirləndirilən şəxs “mənə cərimə cəzası verəcəyiniz təqdirdə, onu ödəmək imkanım yoxdur” cavabını vermişdir. Belə çıxır ki, məhkumun maddi imkansızlığı iş üzrə cəzanı ağırlaşdırıcı hal kimi nəzərə alınmışdır. Halbuki, CM-nin 61-ci maddəsi ilə müəyyən edilən cəzanı ağırlaşdırıcı halların dairəsi geniş təfsir oluna bilməz (61.2.-ci maddə). Məhkəmə tərəfindən qanun pozuntusuna yol verilməsi göz qabağındadır.

Nəhayət hökmün nəticəvi hissəsi barədə.

Hökmün nəticəvi hissəsində də diqqətə cərpəçaq ciddi səhvlərlə rastlaşmadıq. Bu hissə ilə bağlı əsas iradımız məhkuma təyin edilən azadlıqdan məhrumetmə növündə cəza müddətinin başlanğıc anının müəyyən edilməsində yersiz “dəqiqləşdirmə” aparılmasıdır.

Uzun illərin məhkəmə təcrübəsində təqsirləndirilən şəxsə azadlıqdan məhrumetmə növündə cəza təyin edilərkən hökmdə cəzaçəkmənin başlanğıc anı kimi məhkumun həbsə alındığı tarix göstərilir. Yəni şəxs ibtidai araşdırma dövründə, yaxud hökm çıxarılan qədər işin məhkəmə icraatı zamanı həbsə alınmışsa, cəzaçəkmə müddətinin başlanğıcı həmin tarixdən də hesablanır. İndiyə qədər belə hesablama hökmü icra edən orqanlar üçün hər hansı problem yaratmamışdır.

Buna baxmayaraq bəzi hakimlər bu qaydadan kənara çıxaraq təqsirləndirilən şəxsə cinayət qanununun sanksiyasında göstərilən azadlıqdan məhrumetmə növündə cəza təyin etdikdən sonra məhkumun məhkəməyə qədər həbsdə olduğu müddəti hökmlə təyin edilən ümumi cəza müddətindən çıxır və ordaca cəzanın həmin gündən sonra çəkilməli olan müddəti göstərirlər. (Məsələn, Əkbərov N.X. AR CM-nin 178.3-cü maddəsi ilə təqsirli bilinərək 8 il müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilsin. Onun 28/XI-17-ci ildən həbsdə olduğu 1 il 2 ay 5 günlük müddət təyin olunan cəzadan çıxılmaqla üzərində 6 il 9 ay 25 gün azadlıqdan məhrum etmə cəzası saxlanılsın. Cəzaçəkmə müddətinin əvvəli bu gündən, yəni 3/II-19-cu ildən hesablanınsın).

Adını çəkdiyimiz hər iki halda əslində məhkumun çəkməli olduğu cəzanın müddəti məsələsində riyazi uyğunsuzluq və dolaşıqlıq yoxdur. Sadəcə olaraq ikinci halda ehtiyac olmadan təyin olunan cəzanın çəkilməsi müddətinin hesablanması üsulu süni olaraq mürəkkəbləşdirilmişdir.

Fikrimizcə yuxarıda adı çəkilən misalda mövcud məhkəmə təcrübəsi əsas götürülməklə cümlə aşağıdakı məzmununda yazılmalıdır: “Əkbərov AR CM-nin 178.3-cü maddəsi ilə təqsirli bilinərək 8 il müddətinə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilsin. Cəza çəkmə müddətinin əvvəli 28/XI-17-ci ildən hesab edilsin”. Bu qədər sadə.

Əlbəttə, ibtidai araşdırma dövründə şəxsin barəsində həbsdən ibarət qətimkan tədbiri seçilməsi, lakin sonradan azadlığa buraxılması halları istisna olunur. Belə hallarda sözsüz ki, hökmə təyin olunan cəzadan qətimkan tədbiri qismində faktiki həbsdə olduğu müddət çıxılmalı və cəzaçəkmə müddətinin əvvəli ya şəxsin hökm çıxarılan qədər yenidən həbsə alınması, yaxud da hökmün çıxarılması müddətindən hesablanmalıdır.

Nəhayət qanunun tələbinə görə birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən çıxarılan hökmün sonunda ondan apellyasiya qaydasında şikayət və protest vermə hüququ və müddəti göstərilir. Ümumi qəbul olunmuş qaydaya görə bu məsələ hökmdən 20 gün müddətində müvafiq məhkəmə vasitəsilə “apellyasiya məhkəməsinə apellyasiya şikayəti və protesti verilə bilər” kimi göstərilir. Lakin bəzi hökmlərdə burada da lazımsız ifadələr işlədilir. Məsələn göstərilir ki, “höküm surəti (haqqında hökm çıxarılan şəxslərin hamısının ad, soyadları tam həcmdə sadalanır) məhkumlara verilən andan 20 gün müddətində filan məhkəmə vasitəsilə filan apellyasiya məhkəməsinə apellyasiya şikayəti və apellyasiya protesti verilə bilər. Hökmdən apellyasiya qaydasında protest və ya şikayət verilmədikdə hökm həmin müddət başa çatdığı vaxtdan sonrakı gün qanuni qüvvəyə minir”. Şübhəsiz ki, sadə bir məsələdə açıq-aşkar belə artıq ifadələrin işlədilməsinin zərurətdən doğması ilə razılaşmaq çətindir.

Hökmlərin tərtibində bu yazıda toxunulmayan digər qüsurlara yol verilməsi halları da mövcuddur. Məqalənin həcmi aşkar edilən digər qüsurlar barədə də söhbət açmağa imkan vermir.

Yazının sonunda bir daha xatırladılır ki, mümkün qədər qısa, lakin dolğun ifadələrlə tərtib olunmuş hökmlər mükəmməl hesab olunur. Ehtiyac olmadan uzun uzadı və təkrarlanan ifadələrlə tərtib edilən hökmlər isə mənfi keyfiyyət göstəricisidir. İnkər etmək olmaz ki, cinayət prosessual qanunun tələbini təmin etməyən, dövlət adından çıxarılmasına baxmayaraq texniki cəhətdən qüsurlu tərtib edilmiş hökmlərin sayı kifayət qədər yüksək faiz təşkil edir. Hökmün tərtibində (həm hüquqi, həm də texniki cəhətdən) nöqsanlara yol verən hakimlər hökmlərin keyfiyyət göstəricisini qanunun tələb etdiyi səviyyəyə qaldırmağa borcludurlar.

İstisna deyil ki, hakimlərin bir qismi yazıdakı məsələlərin bəziləri ilə razılaşsınlar. Onların iradlarını, yaxud təkliflərini dinləmək bizim üçün xoş olardı.

Əsəd Mirzəliyev
Ali Məhkəmənin hakimi,
Azərbaycan Respublikasının əməkdar hüquqşünası

Məhkəmə təcrübəsinin vahidliyi hüquqların ədalətli təminatıdır.

1995-ci ildə Ümummilli lider Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə qəbul edilmiş Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasında 3 pilləli məhkəmə sisteminin yaradılması təsbit olunmaqla ölkədə məhkəmə-hüquq islahatlarının əsası qoyulmuşdu. Əsas Qanunda məhkəmə sistemində Ali Məhkəmənin rolu xüsusi qeyd edildi. Konstitusiyanın 131-ci maddəsində göstərildi ki, Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsi ümumi və ixtisaslaşdırılmış məhkəmələrin icraatına aid edilən mülki, cinayət və digər işlər üzrə ali məhkəmə orqanıdır; o, kassasiya qaydasında ədalət mühakiməsini həyata keçirir; məhkəmələrin praktikasına aid məsələlər üzrə izahatlar verir. Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsi Konstitusiya ilə üzərinə qoyulmuş əsas vəzifələrdən biri olan məhkəmə praktikasına dair izahatlar vermək vəzifəsinin icrasını təmin etmək üçün hüququn müxtəlif sahələri üzrə məhkəmə təcrübəsini ümumiləşdirməklə respublikada fəaliyyət göstərən məhkəmələrin maddi və prosessual hüquq normalarını düzgün tətbiq edib etməsini aydınlaşdırır. Ümumiləşdirmənin nəticələrini müzakirə edən Ali Məhkəmənin Plenumu maddi və prosessual hüquq normalarının tətbiqinə dair izahatlar verir. Məhkəmə təcrübəsinin öyrənilməsi göstərdi ki, Ali Məhkəmənin Plenumu tərəfindən verilən izahatlar tövsiyə xarakteri daşıdığından və onun nəzərə alınmamasının heç bir hüquqi nəticəsi olmadığından vahid məhkəmə təcrübəsinin yaradılmasında nəzərdə tutulan nəticəyə nail olmaq mümkün deyil. Məhkəmə təcrübəsinin nəzərə alınmaması isə son nəticədə məzmunca eyni mübahisələr üzrə məhkəmələr tərəfindən fərqli qərarların qəbul edilməsinə səbəb olur. Bu kimi halların mövcudluğu ölkədə yeni mərhələyə qədəm qoymuş məhkəmə-hüquq islahatlarının daha səmərəli həyata keçirilməsi üçün tədbirlər görülməsinin vacibliyini gündəmə gətirdi. Məsələnin aktuallığını, islahatların daha da dərinləşdirilməsinə zərurət olduğu nu nəzərə alan ölkə başçısı bu barədə fərman verməklə vahid məhkəmə təcrübəsi yaradılması mexanizminin müəyyən edilməsini əsas vəzifə kimi qarşıya qoydu. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin "Məhkəmə-hüquq sistemində islahatların dərinləşdirilməsi haqqında" 3 aprel 2019-cu il tarixli Fərmanının 3.2, 3.8, 6.1-ci bəndlərində məhkəmələrin hüquqi məsələlərin həllinə yanaşmasının sabitliyini və normativ hüquqi aktların tətbiqi ilə bağlı hüquqi mövqeyinin proqnozlaşdırılan olmasını təmin etmək məqsədi ilə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinə vahid məhkəmə təcrübəsi formalaşdırmaq vəzifəsinin və həmin vəzifənin icra olunması mexanizminin təsbit edilməsi mülki işlər, habelə inzibati xətalara, iqtisadi və inzibati mübahisələrə dair işlər üzrə məhkəmə ekspertizasının keçirilməsi və ekspert rəyinin verilməsi müddətlərinin dəqiqləşdirilməsi, məhkəmə prosesi tərəflərinin ekspertiza təyin edilməsi ilə bağlı hüquqlarının genişləndirilməsi barədə qanun layihələrinin hazırlanması, məhkəmələrdə hüquqi məsələlərin həllinə yanaşmanın sabitliyini təmin etmək məqsədi ilə vahid məhkəmə təcrübəsinin formalaşdırılması üçün ciddi tədbirlər görülməsi, ədalət mühakiməsinin keyfiyyətinin artırılması məqsədi ilə məhkəmə təcrübəsinin öyrənilməsi və ümumiləşdirilməsi sahəsində fəaliyyətini gücləndirməsi, məhkəmə təcrübəsinin ümumiləşdirilməsi nəticəsində müəyyən edilmiş, sistemli xarakter daşıyan nöqsanların aradan qaldırılması üçün müvafiq mexanizm yaradılması barədə təkliflərini iki ay müddətində Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə təqdim etməsi tövsiyə edildi. Fərmanın icrası ilə əlaqədar "Məhkəmələr və hakimlər haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa aşağıdakı məzmununda 79-1-ci maddə əlavə edilmişdir:

Maddə 79-1. Ali Məhkəmə tərəfindən vahid məhkəmə təcrübəsinin formalaşdırılması.

Vahid məhkəmə təcrübəsi məhkəmələrin hüquqi məsələlərin həllinə yanaşmasının sabitliyini və ədalət mühakiməsi həyata keçirilərkən maddi və prosessual hüquq normalarının eyni cür tətbiq edilməsini təmin etmək məqsədi ilə formalaşdırılır.

Ali Məhkəmə hüququn tətbiqi üzrə vahid məhkəmə təcrübəsini baxdığı işlər üzrə məhkəmə kollegiyalarının və Ali Məhkəmənin Plenumunun qərarları, habelə Ali Məhkəmənin Plenumunun məhkəmə təcrübəsinə dair verdiyi izahatlar vasitəsi ilə formalaşdırılır.

Məhkəmə təcrübəsinin ümumiləşdirməsi nəticəsində məhkəmələr tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının tətbiqində sistemli xarakter daşıyan nöqsanlar müəyyən edildikdə, Ali

Məhkəmənin Plenumu məsələyə baxır və belə nöqsanlara yol verilməməsi üçün müvafiq izahı nəzərdə tutan qərar qəbul edir.

Ali Məhkəmə Plenumunun məhkəmələr tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının tətbiqində sistemli xarakter daşıyan nöqsanlarla bağlı qərarı qəbul edildikdən sonra nöqsanların müəyyən edildiyi sahədə məhkəmələrin fəaliyyətinin monitorinqi təşkil edilir. Monitorinq ən azı 1 il müddətində həyata keçirilir. Monitorinqin aparılması qaydasını Ali Məhkəmənin təklifləri əsasında Məhkəmə-Hüquq Şurası müəyyən edir.

Monitorinqin nəticələri hakimlərin fəaliyyətinin Məhkəmə Hüquq Şurası tərəfindən qiymətləndirilməsi zamanı nəzərə alınır.

Maddədən görüldüyü kimi, vahid məhkəmə təcrübəsinin formalaşdırılmasında əsas məqsəd hüquqi məsələlərin həllinə yanaşmanın sabitliyini təmin etmək, fərqli yanaşma hallarına son qoyulması, maddi və prosessual hüquq normalarının 1-ci instansiya, apellyasiya və kassasiya məhkəmələrində eyni cür tətbiq edilməsinə nail olmaqdan ibarətdir.

79-1-ci maddənin 2-ci hissəsinə görə vahid məhkəmə təcrübəsi Ali Məhkəmənin kollegiyalarının, konkret işlər üzrə Plenum qərarlarının, habelə Ali Məhkəmə Plenumunun məhkəmə təcrübəsinə dair verdiyi izahlar vasitəsi ilə formalaşdırılır. Yəni vahid məhkəmə təcrübəsinin əsası kimi 3 məhkəmə aktı göstərilmişdir: Ali Məhkəmənin kollegiyalarının qərarları, Ali Məhkəmə Plenumunun konkret işlər üzrə qəbul etdiyi qərarlar və Ali Məhkəmə Plenumunun qərarı ilə ümumiləşdirmənin nəticələrinə uyğun olaraq verdiyi izahlar.

Bu qaydanın müəyyən edilməsinin özəlliyi ondan ibarətdir ki, Plenum tərəfindən izahlar sistemli xarakter daşıyan, yəni dəfələrlə təkrar olunan, geniş yayılmış qanun pozuntuları aşkar edilən zaman verilir. Lakin elə xarakterli mübahisələr vardır ki, onlara təcrübədə tez-tez rast gəlinmir. Həmin işlər üzrə qəbul edilmiş Ali Məhkəmənin kollegiya qərarları, yaxud da konkret işlər üzrə Plenum qərarları ilə Ali Məhkəmənin məhkəmə təcrübəsinə dair mövqeyi müəyyən olunur.

Həmçinin Azərbaycan Respublikası Mülki Prosessual Məcəlləsinə vahid məhkəmə təcrübəsinin yara dılması mexanizmini müəyyən edən 418-1-ci maddə əlavə olunmuşdur.

Maddə 418-1. Kassasiya instansiyası məhkəməsində icraat zamanı hüququn tətbiqi üzrə məhkəmə təcrübəsinin vahidliyinin təmin edilməsi.

418-1.1. Ali Məhkəmənin məhkəmə tərkibi işə kassasiya qaydasında baxarkən Ali Məhkəmənin digər məhkəmə tərkibinin əvvəllər qəbul etdiyi qərarla müəyyən edilmiş hüquqi mövqedən fərqli yanaşmanın tətbiq edilməsini zəruri hesab etdikdə və ya Ali Məhkəmənin məhkəmə tərkibi apelyasiya instansiyası məhkəməsinin bu Məcəllənin 418.6-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş qətnamə və ya qərardadının əsaslandırılması ilə razılaşıqda, həmin mübahisəli hüquqi məsələyə hüququn tətbiqi üzrə məhkəmə təcrübəsinin vahidliyinin təmin edilməsi məqsədi ilə Ali Məhkəmənin mülki və kommertiya kollegiyalarına daxil olan bütün hakimlərdən ibarət tərkibdə baxılır.

418-1.2. Ali Məhkəmənin mülki və kommertiya kollegiyalarına daxil olan bütün hakimlərdən ibarət tərkibdə iclası Ali Məhkəmənin işə baxan məhkəmə tərkibinin əsaslandırılmış təqdi matı əsasında Ali Məhkəmənin sədri tərəfindən təyin edilir. Mübahisəli hüquqi məsələyə bu Məcəllənin 418 1.1 ci maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada baxılarkən müvafiq təqdimatı verən məhkəmə tərkibinin daxil oldu ğu Ali Məhkəmənin kollegiyasının sədri iclasa sədrlik edir. İclas mülki və kommertiya kollegiyaların hakimləri nin azı üçdə ikisi iştirak etdikdə səlahiyyətli dir. Səslər bərabər oldu ğu hallarda sədrlik edən in səsi həlledici sayılır.

418-1.3. Ali Məhkəmənin mülki və kommertiya kollegiyaları mübahisəli hüquqi məsələyə birgə baxaraq ona dair hüquqi mövqeyini qəbul etdiyi qərardadda təsbit edir.

418-1.4. Ali Məhkəmənin işə baxan məhkəmə tərkibi, habelə eyni xarakterli məsələlərə baxarkən bütün digər məhkəmə tərkibləri bu Məcəllənin 418 1.3 cü maddəsində nəzərdə tutulmuş qərar dadda müəyyən edilmiş hüquqi mövqeni rəhbər tutmalıdırlar.

418-1.5. Ali Məhkəmənin məhkəmə tərkibi eyni xarakterli məsələlərə baxarkən, bu Məcəllənin 418-1.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş qərardadda müəyyən edilmiş hüquqi mövqedən fərqli qərar qəbul olunmasını zəruri hesab edirsə, məsələyə bu Məcəllənin 418-1.1-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş qaydada baxılır.

Məhkəmə təcrübəsinin vahidliyinin təmin edilməsi ilə əlaqədar təklif olunan oxşar qayda qüvvədə olan İnzibati-Prosessual Məcəllənin 98-ci maddəsində təsbit edilmişdir. Lakin həmin maddədə

bu mübahisələrin həlli üçün Palata yaradılması və həmin işlərin Palatanın müzakirəsinə verilməsi nəzərdə tutulurdu. Məcəlləyə edilən yeni dəyişikliyə əsasən Palatanın kollegiya hakimlərinin hamısının iştirakı ilə keçirilən iclasının, kollegiya hakimlərinin ən azı 2/3 hissəsinin iştirakı ilə keçirilən iclasla əvəz edilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Yəni bu günə kimi İnzibati-Prosessual Məcəllədə nəzərdə tutulmuş qayda bir qədər də təkmilləşdirilməklə bütün kollegiyaların fəaliyyətinə aid edilmişdir.

Qanundan görüldüyü kimi, Ali Məhkəmənin məhkəmə tərkibi əvvəllər qəbul etdiyi qərarla müəyyən olunmuş hüquq mövqeyin dən fərqli qərar qəbulunu zəruri hesab etdikdə bu barədə Ali Məhkəmənin sədrinə əsaslandırılmış təqdimat yazır və sədr tərəfindən işin baxılması təyin olunur. Həmin işlər üzrə mövqə kollegiya hakimlərinin bütün tərkibi, ən azı 2/3 hissəsi tərəfindən müəyyən edilir.

Məhkəmə təcrübəsinin formalaşdırılmasına dair qərarları nəzərə almaqla məhkəmə təcrübəsinin ümumiləşdirməsi nəticələrini müzakirə edən Ali Məhkəmənin Plenumu maddi və prosessual hüquq normalarının tətbiqinə aid izahların tərtibi ilə təcrübənin formalaşmasını təmin edən qərar verir.

Ali Məhkəmədə qəbul olunmuş qərarlar onun internet saytında yerləşdirilir. Vahid məhkəmə təcrübəsinin səmərəliliyinin artırılması, bu təcrübədən məhkəmələrin, eləcə də vətəndaşların yararlanmasını təmin etmək məqsədi ilə qəbul edilmiş qərarları Ali Məhkəmənin internet saytında tapmaq üçün "açar söz"lərdən istifadə olunur. Mübahisənin əsas məzmununu əks etdirən "açar söz"dən istifadə edən hər bir şəxs internet saytına daxil olmaqla eyni məzmunlu qərar(lar)ı tapıb, həmin xarakterli işlər üzrə məhkəmə təcrübəsinə öyrənə bilər. Məsələn, vərəsəlik mübahisəsi üzrə işə baxan Ali Məhkəmənin Mülki Kollegiyası öz qərarında miras əmlakın faktiki idarə olunmaqla qəbul edilməsinin nədən ibarət olmasını, hansı hərəkətlərin mirasın faktiki olaraq idarə edilməsi və qəbulu hesab olunması nı izah etmişdir. Həmin iş üzrə "açar söz" aşağıdakı kimi olacaqdır: *"Vərəsəlik hüququ. Mirasın faktiki idarə olunmaqla qəbul edilməsi"*.

Ali Məhkəmənin internet saytında da hər bir şəxs qeyd edilən "açar söz"ünü yazmaqla qərarı taparaq həmin işlər üzrə məhkəmə təcrübəsinin necə olmasını öyrənə bilər.

Bununla da iddia ərizəsi, yaxud iddiaya qarşı etiraz tərtib edən şəxslər, eləcə də mübahisəyə baxan məhkəmə həmin təcrübədən istifadə etmək imkanı qazanacaqlar. Məqsəd ondan ibarətdir ki, hər bir şəxs mübahisə üzrə tətbiq edilməli normaya dair proqnozun nədən ibarət olmasını qabaqcadan bilməli və ona uyğun da məhkəmədə mübahisə açıb- açmamasına qərar verməlidir.

Bu kimi hallar məhkəmələrin hüquqi məsələlərin həllinə yanaşmasının sabitliyini və normativ hüquqi aktların tətbiqi ilə bağlı hüquqi mövqeyinin proqnozlaşdırılan olmasını təmin etmək üçün çox vacibdir.

Formalaşmış vahid məhkəmə təcrübəsinin işə baxan məhkəmələr tərəfindən nəzərə alınmalı olmasının qanunvericilik qaydasında təsbit edilməsi bu işin səmərəliliyini daha da artıracaqdır.

Yeniliklərdən biri də ondan ibarətdir ki, hüququn tətbiqi üzrə məhkəmə təcrübəsinin vahidliyinin pozulması məhkəmə qərarları nın kassasiya və əlavə kassasiya qaydasında ləğv edilməsi üçün əsas hesab olunacaqdır. Bununla bağlı Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinə (Maddə 418.6) və Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinə (Maddə 416.2) aşağıdakı məzmununda əlavələrin edilməsi təklif olunmuşdur:

Hüququn tətbiqi üzrə məhkəmə təcrübəsinin vahidliyinin pozulması qətnamənin və ya qərardadın ləğv edilməsinə yalnız o halda əsas olur ki, qətnamə və ya qərardad Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumunun maddi və ya prosessual hüquq normalarının tətbiqi ilə bağlı məhkəmə təcrübəsinə dair məsələlər üzrə izahlarına zidd olsun və həmin izahlarda təsbit olunmuş hüquqi mövqedən fərqli yanaşmanın tətbiqi zərurəti kifayət qədər əsaslandırılmasın.

Eləcə də "Məhkəmələr və hakimlər haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 80-ci maddəsinə aşağıdakı məzmununda 10-cu hissə əlavə edilməsi təklif olunmuşdur: "Ali Məhkəmənin Plenumu onun sonuncu iclasından ötən dövr ərzində Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual, Mülki Prosesual və İnzibati Prosesual məhkəmələrində müəyyən edilmiş qaydada müvafiq kollegiyaların bütün hakimlərindən ibarət tərkibdə qəbul etdiyi qərarları (qərardadları) nəzərdən keçirir və Ali Məhkəmənin Plenumunun məhkəmə təcrübəsinə dair məsələlər üzrə mövcud izahına dəyişikliklər edir və ya yeni izah verir."

Vahid məhkəmə təcrübəsi ilə əlaqədar qanunvericilikdə edilmiş dəyişikliyin əsas mahiyyəti ondan ibarətdir ki, həmin təcrübə qüvvədə olduğu müddətdə məhkəmələr üçün məcburi xarakter daşıyır. Yəni

təcrübənin mövcud olduğu zaman kəsiyində məhkəmələrin qəbul etdikləri qərarlar ona uyğun olmalıdır. Belə ki, təcrübəyə əməl edilməməsi həmin qərarların ləğvi üçün müstəqil əsas hesab olunur.

"Məhkəmələr və hakimlər haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 80-ci maddəsinə edilmiş əlavənin, Azərbaycan Respublikası Mülki Prosesual Məcəlləsinin 418-1.1-ci maddəsinin məzmunundan görüldüyü kimi, hüququn inkişafını təmin etmək məqsədi ilə formalaşmış mövcud təcrübənin dəyişdirilməsi, apellyasiya məhkəməsi və ya Ali Məhkəmənin məhkəmə tərkibi tərəfindən göstərilmiş təşəb bütə əsasən məhkəmə təcrübəsinin yenisi ilə əvəzlənməsi anına kimi mövcud olan təcrübə məcburi xarakter daşıyır. Dəyişiklikdən sonra isə yeni yaradılmış məhkəmə təcrübəsi əsas kimi qəbul edilməlidir. Nəzərə almaq lazımdır ki, yeni qanun formalaşmış təcrübənin daimi xarakter daşmadığını, zərurət olarsa, onun dəyişikliyə məruz qalacağına mümkünlüyünü nəzərdə tutur. Eynizamanda, qanun imkan verir ki, mövcud təcrübədən fərqli olan, daha mükəmməl təcrübənin yaradılması barədə apellyasiya məhkəməsi, yaxud da Ali Məhkəmənin məhkəmə tərkibi əsaslandırılmış təşəbbüslə çıxış etsin və son nəticədə ona uyğun məhkəmə təcrübəsi formalaşsın.

Qanun vahid məhkəmə təcrübəsinin yaradılmasına xidmət etməklə, məhkəmələr tərəfindən fərqli qərarlar qəbul edilməsinin qarşısını almağa kömək edəcəkdir. Nəticədə vətəndaşların hüquqlarının ədalətli müdafiəsi, pozulmuş hüquqların bərpası daha operativ təmin olunacaqdır.

BEYNƏLXALQ ƏLAQƏLƏR

Hakim Tatyana Qoldmanın Britaniya Yəhudilər Şurasının nümayəndələri ilə görüşü

18 sentyabr 2019-cu il Ali məhkəmədə Britaniya Yəhudilər Şurasının nümayəndələri ilə Ali Məhkəmənin hakimi xanım Tatyana Qoldman arasında görüş baş tutmuşdu. Görüşdə böyük vitse-prezident və beynəlxalq əlaqələr şöbəsinin müdiri xanım Şeyla Qevolb, onun həyat yoldaşı cənab Rocer Joil Qevolb, beynəlxalq əlaqələr şöbəsinin əməkdaşı Marius Vişof, həmçinin Vestminster Bələdiyyəsinin nümayəndəsi cənab Murad Həsənlı iştirak etmişdi.

Nümayəndə heyətinin üzvləri xanım Qoldmanın Ali Məhkəmənin işi, həmçinin ölkə Prezidentinin və hökumətin məhkəmə orqanlarının fəaliyyətinə, xüsusilə Ali Məhkəməyə diqqəti haqqında danışdıqlarını böyük maraqla dinlədilər. Qonaqlar həmçinin Ali Məhkəmənin muzeyinə baş çəkдилər və məhkəmə binası ilə tanış oldular. Xanım Qoldman Ali Məhkəmənin tarixi və onun sədri cənab Ramiz Rzayevin fəaliyyəti haqqında qonaqlara məlumat verdi.

Söhbətdə o qeyd etdi ki, bütün millətlər, həmçinin yəhudilər ölkə ərazisində azad yaşayırlar və Azərbaycan vətəndaşlarının nail olduqları bütün hüquq və vəzifələrə malikdirlər. Nümunə kimi, o 19-cu əsrin ortalarından Bakı şəhərində yaşayan və bu ölkə vətəndaşlarının nail olduqları bütün hüquq və vəzifələrə nail olan ailəsinin tarixini misal göstərdi.

Xanım Şeyla Qevolb xanım Qoldman ilə görüşə şad olduğunu və Ali Məhkəmənin hakiminə göstərilmiş bu yüksək etibara valeh olduğunu qeyd etdi.

Nümayəndə heyətinin üzvləri qəbuldan məmnun olduqlarını və yəhudi bir qadının Azərbaycanda müvəffəqiyyətli karyera əldə etməsinə şad olduqlarını ifadə etdilər.

Onlar həmçinin qeyd etdilər ki, Avropanın heç bir yerində yəhudilər üçün, onların dini mərasimlərinin keçirilməsində və milli hislərə hörmətdə belə yüksək təhlükəsizlik yoxdur.

Onlar Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü dəstəklədiklərini və Azərbaycan rəhbərliyinin Beynəlxalq cəmiyyətin dəstəyi ilə ən qısa zamanda Qarabağ problemini həll edəcəyinə əminliklərini vurğuladılar.

Cənab Qevolb Rocer Bakını "Mayami mərkəzində Parislə" müqayisə etdi və qeyd etdi ki, Bakı Avropanın ən gözəl şəhərlərindən biridir.

Görüş nəticəsində, hər iki tərəf, Azərbaycana baş çəkməyin yəhudilərin Ümumdünya icmasının bir çox nümayəndələrinə maraqlı və faydalı olacağını əminliklə ifadə etdilər.

Türkiyə Respublikası Hakimlər və Prokurorlar Şurasının nümayəndə heyəti Ali Məhkəmədə olmuşdur.

2019-cu il oktyabr ayının 16-da Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev ölkəmizdə səfərdə olan Türkiyə Respublikası Hakimlər və Prokurorlar Şurasının dairə rəhbəri Halil Koçun rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüşmüşdür.

Görüşdə Ali Məhkəmənin sədri ölkəmizlə dost və qardaş Türkiyə arasında əlaqələrin bütün istiqamətlərdə, o cümlədən məhkəmə-hüquq sahəsində uğurla inkişaf etdirildiyini bildirmiş, bugünlərdə ölkəmizdə keçirilən Türkdilli Dövlətlərin Əməkdaşlıq Şurasının VII Zirvə Görüşünün müstəsna əhəmiyyətini qeyd etmişdir.

Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev Azərbaycanın məhkəmə sistemi, Ali Məhkəmənin strukturu və fəaliyyəti, son illər respublikamızda məhkəmə hüquq sisteminin təkmilləşdirilməsi və müasirləşdirilməsi istiqamətində həyata keçirilən tədbirlərdən, eləcə də ədalət mühakiməsini həyata keçirmək, qanunun aliliyini təmin etmək məqsədi ilə Ali Məhkəmənin qarşısında duran vəzifələrdən danışıbmışdır.

Məhkəmə-hüquq sistemində həyata keçirilən islahatların davamı olan Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Məhkəmə-hüquq sistemində islahatların dərinləşdirilməsi haqqında” 03 aprel 2019-cu il tarixli Fərmanı barədə məlumat verən Ali Məhkəmənin sədri, ölkə məhkəmələrinin fəaliyyətinin müasir tələblərə uyğun qurulması, onların fəaliyyətində şəffaflıq və açıqlıq prinsiplərinin rəhbər tutulması, elektron xidmətlərin göstərilməsi, hakimlərinin sayının artırılması və sosial müdafiəsinin yaxşılaşdırılması, cəza siyasətinin humanistləşdirilməsi və cinayətlərin dekriminallaşdırılması üzrə tədbirlərin davam etdirilməsi istiqamətində həmin Fərmanla verilmiş tövsiyə və tapşırıqlar barədə danışıbmışdır.

Türkiyə Respublikası Hakimlər və Prokurorlar Şurasının dairə rəhbəri Halil Koç respublikamızda aparılan məhkəmə-hüquq islahatlarını yüksək dəyərləndirmiş, öz ölkəsində həyata keçirilən islahatlar, o cümlədən Hakimlər və Prokurorlar Şurasının fəaliyyəti barədə məlumat vermişdir.

Görüşdə qarşılıqlı maraq doğuran məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparılmışdır.

Qonaqlar Ali Məhkəmənin inzibati binası ilə tanış olmuş, Məhkəmə tarixi muzeyinə baxmışlar.

Qazaxıstan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Jakip Asanovun başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayevlə görüşmüşdür.

2019-cu il noyabrın 26-da ölkəmizdə səfərdə olan Qazaxıstan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Jakip Asanovun başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayevlə görüşmüşdür.

Hörmətli qonaqları Azərbaycanda salamlamaqdan məmnun olduğunu bildiren Ali Məhkəmənin sədri məhkəmə sisteminin müasirləşdirilməsi, ədalət məhkəməsinin səmərəliliyinin artırılması, qanunun aliliyinin təmin olunması sahəsində görülən işlər barəsində məlumat vermiş, bütün bunların insan hüquq və azadlıqlarının etibarlı müdafiəsinə xidmət etdiyini vurğulamışdır. Məhkəmə sisteminə ən yeni informasiya texnologiyalarından istifadə edildiyini, hakim vəzifəsinə seçim prosedurlarının müasir standartlara uyğunlaşdırıldığını diqqətə çatdıran Ali Məhkəmənin sədri beynəlxalq nüfuzlu hüquq təşkilatları ilə, xüsusən Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsi ilə sıx əməkdaşlıq etdiklərini bildirmişdir.

Qazaxıstan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Jakip Asanov Azərbaycanın müasir tələblərə cavab verən qanunvericilik bazasına və məhkəmə təcrübəsinə xüsusi maraq göstərdiklərini ifadə etmişdir. Azərbaycanda mövcud qanunvericilik və məhkəmə-hüquq sistemi ilə daha yaxından tanış olmaq üçün əməkdaşlığın genişləndirilməsinin vacibliyini söyləmişdir.

Sonra Ali Məhkəmənin hakimlərinin iştirakı ilə keçirilən görüşdə Qazaxıstan Respublikası Ali Məhkəməsinin fəaliyyəti ilə bağlı təqdimat olmuşdur. Tədbirdə inzibati icraat və inzibati prosesual hüququn islahatları, yeni inzibati hüququn tətbiqi və inkişafı ilə bağlı Azərbaycan təcrübəsi müzakirə olunmuş, xüsusilə inzibati məhkəmələrin fəaliyyəti və bu sahədə mövcud məhkəmə təcrübəsi barədə fikir mübadiləsi aparılmışdır.

Qazaxıstanlı qonaqlar Ali Məhkəmənin inzibati binası ilə tanış olmuş, Məhkəmə tarixi muzeyinə baxmışlar. Qazaxıstan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Jakip Asanov Ali Məhkəmənin Xatirə kitabına ürək sözlərini yazmışdır.

Rusiya Federasiyası Ali Məhkəməsi Yanında Məhkəmə Departamentinin nümayəndə heyəti Ali Məhkəmənin sədri ilə görüşmüşdür.

27 noyabr 2019-cu ildə ölkəmizdə səfərdə olan Rusiya Federasiyası Ali Məhkəməsi Yanında Məhkəmə Departamentinin nümayəndə heyəti Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Ramiz Rzayevlə görüşmüşdür.

Rusiyalı həmkarlarını Azərbaycanda salamlamaqdan məmnun olduğunu bildirən Ali Məhkəmənin sədri Azərbaycanda məhkəmə sisteminin müasirləşdirilməsi sahəsində görülən işlər barəsində məlumat vermiş, bütün bunların insan hüquq və azadlıqlarının etibarlı müdafiəsinə xidmət etdiyini vurğulamışdır. Məhkəmə sistemində ən yeni informasiya texnologiyalarından istifadə edildiyini, hakim vəzifəsinə seçim prosedurlarının müasir standartlara uyğunlaşdırıldığını diqqətə çatdırmışdır.

Görüşdə Rusiya Federasiyası Ali Məhkəməsi Yanında Məhkəmə Departamentinin nümayəndə heyətinin üzvlərini maraqlandıran məsələlər ətrafında səmərəli fikir mübadiləsi aparılmışdır. Əməkdaşlığın bundan sonra daha da genişləndirilməsinin vacibliyi barədə razılığa gəlinmişdir.

Rusiyalı qonaqlar Ali Məhkəmənin inzibati binası ilə tanış olmuş, Məhkəmə tarixi muzeyinə baxmışlar.

Azərbaycanda ədliyyə sisteminin İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presedent hüququna uyğunlaşdırılması məsələləri müzakirə olunub.

Noyabrın 28-də Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsində “Azərbaycanda ədliyyə sisteminin təkmilləşdirilməsi və onun İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presedent hüququna uyğunlaşdırılması” mövzusunda konfrans keçirilib.

Ali Məhkəmənin və Konstitusiya Məhkəməsinin hakimlərinin iştirak etdikləri konfransda Avropa Şurasının proqram meneceri Mahir Müşteidzadə tədbirin təşkilinə və əməkdaşlığa görə Ali Məhkəmənin rəhbərliyinə minnətdarlığını bildirib. O belə tədbirlərin ədliyyə sisteminin təkmilləşdirilməsi sahəsinə töhfə verəcəyini vurğulayıb.

Avropa Şurasının Bakı ofisinin rəhbəri Zoltan Hernyes tədbirin “İnsan hüquqları və əsas azadlıqları haqqında Avropa Konvensiyası”nın 2-ci, 3-cü və 5-ci maddələri ilə bağlı Azərbaycana aid işlərdə çıxarılan qərarlara, Konvensiyanın milli səviyyədə tətbiqinə dair toxunulan məsələlərə həsr olduğunu bildirib. Eyni zamanda, Azərbaycanda ədliyyə sisteminin təkmilləşdirilməsi istiqamətində Ali Məhkəmə tərəfindən həyata keçirilən tədbirlər, “İnsan hüquqları və əsas azadlıqları haqqında Avropa Konvensiyası”nın kontekstində, xüsusilə İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin perspektivləri baxımından qərarların əsaslandırılması ilə bağlı məsələlərin müzakirəyə çıxarıldığı qeyd olunub. Bildirilib ki, tədbirin əhəmiyyəti İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin statistikasına əsaslanır. Belə ki 2018-ci ilin sonunadək Azərbaycanla bağlı çıxarılan qərarların yarısından çoxu 2-cü, 3-cü, 5-ci maddələrin pozulması ilə bağlıdır. Digər tərəfdən tədbir bu ilin aprelində Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin 2019-cu il aprel 3-də imzaladığı “Məhkəmə-hüquq sistemində islahatların dərinləşdirilməsi haqqında” Fərmanın aktuallığı ilə bağlıdır. Bu Fərmanda Azərbaycanda vahid məhkəmə təcrübəsinin tətbiqi, yerli məhkəmələr tərəfindən hüquqi məsələlərin həlli, normativ hüquqi aktların tətbiqində ümumi yanaşmanın formalaşması, Ali Məhkəmənin görəcəyi işlər və digər məsələlər əksini tapıb.

Zoltan Hernyes ədliyyə sahəsində islahatların aparılması, məhkəmə hakimlərinin bacarıqlarının artırılmasına dair Avropa Şurasının həyata keçirdiyi layihələri dəstəklədiyinə görə Ali Məhkəmənin sədrinə minnətdarlığını bildirib.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Ramiz Rzayev bildirib ki, ölkəmizdə ədliyyə sisteminin təkmilləşdirilməsi uzun illərdir dövlət fəaliyyətinin əsas istiqamətlərindən biri kimi müəyyənləşdirilib və bu sahədə intensiv işlər davam etdirilir. Buna bariz nümunə kimi, Prezident İlham Əliyevin 2019-cu il aprelin 3-də imzaladığı “Məhkəmə-hüquq sistemində islahatların dərinləşdirilməsi haqqında” Fərmanı göstərmək olar.

Ali Məhkəmənin sədri deyib ki, ölkəmizdə İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presedentlərinin öyrənilməsi və tətbiqi əslində məhkəmə sisteminin müasirləşdirilməsinin tərkib hissəsi kimi nəzərdən keçirilir. Bu sahədə əsaslı nailiyyətlər əldə olunub. Şərqdə ilk demokratik respublika olan Azərbaycan insan hüquq və azadlıqlarına hörmət və digər əsas demokratik ideyalara sahib qalaraq, onları həyata keçirməyi özünün məqsədi elan edib.

Bildirilib ki, milli məhkəmələr bütövlükdə insan hüquqlarının müdafiəsində səmərəli vasitə kimi çıxış etməlidir. Ali Məhkəmədə baxılan işlərdə insan hüquq və azadlıqlarının pozulub pozulmaması yoxlanılmalı, pozulmuş hüquqlar bərpa olunmalıdır. Ali Məhkəmə, həmçinin milli hüququn insan hüquq və azadlıqları haqqındakı müddəalarının milli səviyyədə tətbiqi zamanı hüquqi mövqeyin formalaşdırılması, bu müddəaların Konvensiyanın və Avropa Məhkəməsinin presedentləri əsasında şərh və tətbiqi üçün zəmin hazırlamalıdır. Konfrans bu baxımdan mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Diqqətə çatdırılıb ki, Ali Məhkəmənin Plenumunda qəbul edilmiş qərarlar, insan hüquq və azadlıqlarının səmərəli təminatı, onların məhkəmədə müdafiəsi zamanı tətbiq olunan hüquq normalarının Avropa Məhkəməsinin presedentləri kontekstində şərh olunmasına xidmət edir. Plenum bir sıra qərarlarında məhkəmə təcrübəsinə dair məsələlər üzrə izahlar verərkən Konvensiyanın müddəalarına, Avropa Məhkəməsinin presedentlərinə istinad olunmasını tövsiyə edib. Ali Məhkəmənin Plenumu “Təqsirləndirilən şəxslər barəsində həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi ilə bağlı təqdimatlarla baxılarkən məhkəmələr tərəfindən qanunvericiliyin tətbiqi təcrübəsi haqqında” 2009-cu il 3 noyabr tarixli qərarında azadlıq hüququnun məhdudlaşdırılması ilə bağlı hüquq normalarını Avropa Məhkəməsinin presedentləri prizmasında izah edib. Dövlətin pozitiv öhdəlikləri ilə bağlı Avropa Məhkəməsinin mövqeyi Azərbaycanın məhkəmə təcrübəsinə mühüm təsir göstərmişdir. Hakimlerimiz dövlətin pozitiv öhdəliklərinə istinad edib qanunvericiliyin müxtəlif normalarına şərh verməklə onları inkişaf etdirir, bu öhdəliklər prizmasında insan hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsinə nail olurlar.

Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev vurğulayıb ki, dövlət orqanları və dövlətin vəzifəli

şəxslərinin insan hüquq və azadlıqlarını pozması nəticəsində şəxsə dəymiş mənəvi ziyanın əvəzinin ödənilməsi ilə bağlı Ali Məhkəmənin Plenumunun qərarları da qanunvericilikdə olan boşluğun ədalətli satisfaksiyaya nail olmaq üçün doldurulması baxımından əhəmiyyət kəsb edir. Bu gün Azərbaycan məhkəmələrində ədalət mühakiməsini həyata keçirən hər bir hakim insan hüquq və azadlıqlarının beynəlxalq standartlara müvafiq qaydada təmin edilməsinin dövlətin əsas məqsədi olmasını dərk edir. Bu vəzifənin layiqincə yerinə yetirilməsi üçün hakimlər bilik və bacarıqlarını daim təkmilləşdirməli, canlı mexanizm kimi dəyərləndirilən Avropa Konvensiyası və İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin daim inkişafda olan təcrübəsindən faydalanmalı, ümumi iş - insan hüquqlarının müdafiəsinə töhfə verməlidir.

“Ali Məhkəmə Prezident İlham Əliyevin 2019-cu il aprelin 3-də imzaladığı “Məhkəmə-hüquq sistemində islahatların dərinləşdirilməsi haqqında” Fərmanın icrası ilə bağlı bir sıra tədbirlər həyata keçirib. Bu Fərman bizim üçün yol xəritəsidir və Azərbaycan məhkəmələri üçün tarixi mərhələdir. Fərmandan irəli gələn məsələləri həyat keçirsək, əminəm ki, məhkəmələrimizin fəaliyyəti daha da təkmilləşdiriləcək. Bu tədbirlərin əsas məqsədi ölkə daxilində vətəndaşlarımızın hüquqlarının mükəmməl şəkildə qorunmasıdır”, - deyərək Ali Məhkəmənin Sədri vurğulayıb.

Tədbirdə Ali Məhkəmənin hakimi Əsəd Mirzəliyev “Azərbaycanda ədliyyə sisteminin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı Ali Məhkəmə tərəfindən həyata keçirilən tədbirlər”, Avropa Məhkəməsinin hüquqşünası Xəqani Quliyev “İnsan hüquqları və əsas azadlıqları haqqında Avropa Konvensiyası”nın 2-ci və 3-cü maddələri ilə bağlı Azərbaycana aid işlərdə ortaya çıxan məsələlər”, Avropa Məhkəməsinin hüquqşünası Vüqar Fətəliyev “İnsan hüquqları və əsas azadlıqları haqqında Avropa Konvensiyası”nın 5-ci maddəsi ilə bağlı Azərbaycana aid işlərdə ortaya çıxan məsələlər”, İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin hakimi Lətif Hüseynov “İnsan hüquqları və əsas azadlıqları haqqında Avropa Konvensiyası” kontekstində ölkədaxili məhkəmələr tərəfindən qərarların əsaslandırılması”, Avropa Şurasının Proqram meneceri Mahir Müştəidzadə “Azərbaycana aid qərarların icra mexanizminin təkmilləşdirilməsi” mövzularında məruzələrə çıxış ediblər.

Konfransda “İnsan hüquqları və əsas azadlıqları haqqında Avropa Konvensiyası”nın tətbiqinə dair digər məsələlər müzakirə olunub, suallar cavablandırılıb.

Ali Məhkəmənin sədri və kollegiya sədrləri bölgələrdə vətəndaşları qəbul ediblər.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin dövlət qurumları tərəfindən vətəndaşların müraciətlərinə qayğı və həssaslıqla yanaşılması ilə bağlı tövsiyələri Ali Məhkəmə tərəfindən daim diqqətdə saxlanılmaqla vətəndaşların qəbulu, onların ərizə və şikayətlərinə baxılaraq həll olunması üçün müvafiq tədbirlər görülür.

Bölgələrdə vətəndaşların qəbulu cədvəlinə uyğun olaraq, Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev Mingəçevir, Bərdə və Göyçay Rayon Məhkəmələrinin inzibati binalarında vətəndaşları qəbul edib.

Eyni zamanda Cinayət kollegiyasının sədri Şahin Yusifov və İnzibati-İqtisadi

kollegiyanın sədri Hikmət Mirzəyev Masallı, Tovuz, Şabran, Şamaxı, Qəbələ və Yardımlı Rayon Məhkəmələrinin inzibati binalarında vətəndaşları qəbul edib.

Qəbuldan əvvəl ümummilli lider Heydər Əliyevin həmin rayonlardakı abidəsi ziyarət olunaraq önünə gül dəstələri qoyulub, əziz xatirəsinə dərin ehtiram bildirilib.

Qəbulda hər bir vətəndaş diqqətlə dinlənilib, müraciətlərdə qaldırılan məsələlərin bir qismi yerində müsbət həllini tapıb. Araşdırılması tələb edilən müraciətlərin mövcud qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olaraq həlli ilə əlaqədar Ali Məhkəmə Aparatının qəbulda iştirak edən aidiyyəti məsul işçilərinə müvafiq tapşırıqlar verilib.

Vətəndaşlar bölgə sakinlərinin qəbulu və müraciətlərinə baxılması üçün rahat və əlverişli şərait yaradılmasından razılıqlarını ifadə edərək göstərilən diqqət və qayğıya görə Prezident İlham Əliyevə minnətdarlıqlarını bildiriblər.

Səfərlər çərçivəsində Ali Məhkəmənin sədri Mingəçevir, Bərdə və Göyçay Rayon Məhkəmələrinin inzibati binaları, hakimlərin fəaliyyəti və iş şəraiti ilə tanış olub.

Bununla yanaşı Şəki və Gəncə Apellyasiya Məhkəmələrinin sədrləri və Mingəçevir, Bərdə və Göyçay Rayon Məhkəmələrinin hakimlərinin iştirakı ilə müşavirə keçirilmişdir.

Müşavirələrdə Ali Məhkəmənin sədri Azərbaycan Respublikası Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən verilmiş "Məhkəmə-hüquq sistemində islahatların dərinləşdirilməsi haqqında" 3 aprel 2019-cu il tarixli Fərmanla məhkəmə-hüquq sisteminin inkişafında yeni mərhələnin başladığını və bu sahədə islahatların dərinləşdirilməsinin təməlinin qoyulduğunu, bu sənədin yeni yol xəritəsi olduğunu vurğulamışdır.

Bildirilmişdir ki, yeni mərhələnin hədəfləri müasir dövrün tələblərinə cavab verən, cəmiyyətdə yüksək nüfuza malik ədalət mühakiməsinin formalaşdırılması prosesini sürətləndirmək məqsədilə məhkəməyə müraciət imkanlarının daha da genişləndirilməsi, məhkəmələrin fəaliyyətində şəffaflığın və məhkəmə icraatının effektivliyinin yüksəldilməsidir.

Ötən dövr ərzində bu məqsədlə artıq bir sıra əhəmiyyətli işlər görülmüş, hazırlanmış birinci paket dəyişiklik və əlavələrə əsasən məhkəmə icraatının həyata keçirilməsi qaydaları daha da təkmilləşdirilmiş, sahibkarların hüquqlarının səmərəli müdafiəsinin təmin edilməsi üçün yeni kommersiya məhkəmələri yaradılmış, məhkəmə aidiyyəti ilə bağlı mübahisələrə operativ baxılmasının qaydaları müəyyənləşdirilmişdir. Artıq 2020-ci il yanvar ayının 1-dən etibarən həmin normaların ölkəmizdə tətbiq edilməyə başlanılacağı bildirilmişdir. Eyni zamanda

islahatların növbəti mərhələsi kimi Milli Məclis tərəfindən qəbul edilmiş qanunları ölkə Prezidenti 18 dekabr 2019-cu il tarixdə imzalamış, eləcə də bununla bağlı bir sıra sərəncamlar vermişdir. Həmin qanunlar paketinin yenə də Azərbaycan Respublikası Prezidentinin qanunvericilik təşəbbüsü əsasında qəbul edildiyi qeyd olunmuşdur.

Müşavirələrin sonunda qarşıda duran vəzifələr müzakirə edilərək, məhkəmə qərarlarının ədalətliyinin və qanuniliyinin təmin edilməsi, etik davranış qaydalarına dönmədən əməl olunması, qeyri-prosessual münasibətlərin yolverilməzliyi ilə bağlı Ali Məhkəmənin sədri tərəfindən tövsiyə və tapşırıqlar verilmişdir.

